

ETIKA

MEDITIMI

OSMAN NURI TOPBASH

SEZAI ENGIN EMBËLSJA E BESIMIT

DR. MUSTAFA NUTKU SYRI I ZEMRËS

MUHAMED EL-GAZALI EDUKIMI I FËMIJËVE

MEHMET XHOSHAR VLERA E UJIT

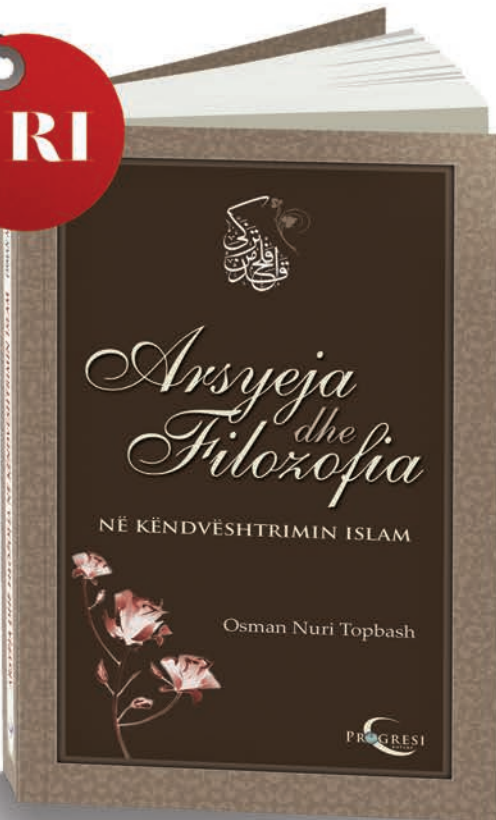
EDISON ÇERAJ VETËMOHIMI

TAKIMI ME ALLAHUN

Arsyeja dhe Filozofia

IRI

Një notar profesionist mund të notojë në ujëra të thella pa frikë, duke shijuar në këtë mënyrë bukuritë nënujore. Nuk ka asnjë problem për një besimtar cilësor, i cili ka njohuri të mjaftueshme rreth fesë së tij, të shëtisë nëpër kulturat e popujve të tjerë. Problem është të notosh në ujëra të thella pa ditur not. E rrezikshme është të përballesh me kulturat, botëkuptimet dhe rrymat e tjera filozofike, pa pasur njohuritë e duhura rreth Islamit. Në këtë rast ekziston rreziku për të mbetur nën ndikimin e tyre.

Një tjetër problem që ka sjellë filozofia, është përpjekja e disa pseudofilozofëve dashamirë dhe admirues të filozofisë perëndimore, për ta bazuar mendimin islam mbi themele filozofike. Kjo është një përpjekje tinëzare për të vendosur arsyen mbi shpalljen hyjnore.

TË
RËNË

Dhjetor 2014

VITI: VIII
NUMRI: 81

BOTUESI
Shtëpia botuese "Progresi"

DREJTOR
Albert Halili

KRYEREDAKTOR
Alban Kali

REDAKTOR
Zija Vukaj

PËRKTHYES
Albert Halili
Artur Tagani
Fatmir Sulaj
Ilir Hoxha

DIZAJN
Bledar Xama

ADRESA
Rr: Studenti; Sheshi "2 Prilli"
Shkodër; Shqipëri

MOBILE
+355 67 607 8484

E-MAIL
rev.etika@gmail.com

WEBSITE
www.revistaetika.com

KOSOVË
Rr: Ardian Zurnaxhiu; pn. Ralin
Prizren; Kosovë
Mob: +377 4411 9848

MAQEDONI
Drvarska 28; Stara Carsija
Skopje; Makedonija
Mob: +389 7042 8245

ABONIMI VJETOR
Shqipëri: 2000 lekë
Kosovë: 15 Euro
Maqedoni: 900 Denar
Evropë: 80 Euro

Ju bëjmë të ditur se materialet e sjella në redaksi pavarësisht nëse botohen apo jo nuk i kthehen autorit. Kaha e botimit të një materiali përcaktohet nga redaksia. Honoraret e shkrimeve autoriale ose përkthimeve duhet të vini t'i tërhiqni pranë Shtëpisë Botuese "Progresi" ose pranë zyrave të përfaqësimit në Kosovë dhe Maqedoni.

-Njeriu nuk ekziston vetvetiu.
-Njeriu është krijuar.
-Njeriu nuk vendos dot as për ardhjen, as për ikjen dhe as për qëndrimin e vet në këtë botë...

-Ekziston një Krijues.
-Krijimi i njeriut ka urtësinë e vet.
-Njeriu, duhet të njohë Krijuesin dhe të përpiqet të kuptojë urtësinë e krijimit të vet.

-Për këtë, Krijuesi ka dërguar informacione. Po ashtu, ka dërguar edhe prijës për të na mësuar misionin e krijimit.

-Bota është përkohshme. Edhe pse bota duket sikur është e qëndrueshme, njerëzit vijnë e shkojnë, pra njeriu mund ta kuptojë se, të paktën vetë ai është i përkohshëm.

Ka prej atyre që e kundërshtojnë këtë:

-A do të krijohemi përsëri edhe pasi kockat tona të jenë bërë pluhur? E si mund të bashkohen përsëri grimcat e pluhurit?

Kurani përgjigjet:

-Allahu mund ta krijojë për herë të dytë njeriun, ashtu siç e krijoi për herë të parë kur nuk ishte asgjë. Jo vetëm kaq, por Ai mund t'ia krijojë përsëri edhe majat e gishtave të tij... Majat e gishtave...Asnjë njeri nuk i ka të ngjashme majat e gishtave, që janë me miliarda lloje të ndryshme...

E si mund të mos ketë fuqi t'i krijojë përsëri, Ai që vendosi në një pikë uji të vockël kockat, duart, këmbët, sytë, trurin, gjuhën e buzët e njeriut?

Mos e krahaso Krijuesin me fuqinë tënde! Ti je njeri dhe sado të fuqishëm ta konsiderosh veten, në fund të fundit je kryekëput i dobët... Nëse të këputet një damar në trurin tënd, shndërrohesh në një qenie tjetër... Nëse të fshihet kujtesa, nuk njeh as fëmijën, as nënën, as babanë.

Çdo gjë, por çdo gjë është e lidhur me mirësinë e Krijuesit tënd. Dhe fuqia e Krijuesit është e pakufishme. Pra, vëri veshin mesazhit të Tij...

Ai, i Madhëruari, urdhëron:

-Një ditë, do takohesh me Ne. Do të dalësh para Meje. Kjo është e pashmangshme dhe vendi yt i vërtetë do të jetë këtu. Këtu do të takohesh me një jetë të pafundme. Pra, përgatite vetë jetën me të cilën do të takohesh këtu, jetën e cila do të të bëjë të lumtur...

Po, o njeri! Ky është mesazhi që ke përballë...

Likallah!

Çasti i takimit me Allahun... çasti i qëndrimit para Madhërisë së Tij...

Përmbajtja

10

Të drejtuarit nga ndihma hyjnore
Dr. Adem Ergyl

Meditimi
Osman Nuri Topbash

34

16

28

Vetëmohimi
Edison Çeraj

- 5 Takimi me Allahun
Ahmet Tashgetiren
- 8 "Ata të cilët mendojnë
se nuk do të dalin në audiencën tonë"
Fatmir Sulaj
- 13 Vdekja është e veçantë
për çdo moshë
Nejla Gynaj
- 16 Nëna e haditheve
Prof. dr. Ismail Lufti Çakan
- 18 Ah sa shumë do të flesh!
Kur do të zgjohesh?
Osman Ersan
- 20 Syri i zemrës
Prof. dr. Mustafa Nutku
- 22 Dimri është pranvera e besimtarit
Murat Kaja

20

- Ëmbëlsia e besimit 25
Sezai Engin
- Vlera e ujit 31
Mehmet Xhoshar
- Një Ajet - Një Hadith 32

- Udhëzimi në rrugën e drejtë 40
M. Sami Ramazanogllu
- Hallallet, Haramet dhe veprat 44
Ali Riza Temel
- Lidhjet 47
Idris Arpat
- Të paktën, të mos u shkaktojë dëme njerëzve! 50
Fehmi Çiçek
- Identiteti i qytetërimit Islam 54
Dr. Muhamed Mustafi
- Ndiz një kandil, mos mallko errësirën! 57
Nuredin Nazarko
- Vlera dhe rëndësia e Salavatit 59
Naim Drijaj

Edukimi i fëmijëve
Muhamed El-Gazali

42

Fuqia e fjalës së vërtetë
Xhafer Durmush

52

Ahmet Tashgetiren

TAKIMI ME ALLAHUN

Në Kuran sjellja njerëzore trajtohet në dy fusha:

Njëra është në lidhje me jetën e njeriut në këtë botë, ndërsa tjetra është në lidhje me besimin dhe mosbesimin e njeriut se do të takohet përsëri me Allahun pas kësaj bote.

Kurani na bën të ditur se këto dy prirje të njeriut, janë edhe të lidhura me njëra-tjetrën, por formojnë edhe një lloj personaliteti.

Kurani kërkon me këmbëngulje të qartësojë këto dy pyetje në mendjen e njeriut:

1. Çfarë është kjo botë dhe si duhet ta ndërtojë njeriu marrëdhënien e tij me këtë botë?

2. A do të dalë njeriu një ditë para Fuqisë që e dërgoi atë në këtë botë me një qëllim të veçantë dhe a do të japë llogari për veprat e tij në këtë botë?

Sipas Kuranit, kur bëhet fjalë për marrëdhëniet me këtë botë, dalin në pah dy lloje njerëzish:

1. Ai që beson në përjetshmërinë e kësaj bote dhe e ndërton jetën e tij sipas këtij besimi. Pra, njeriu i cili kapet fort pas kësaj bote. Në Kuran, ky lloj njeriu njihet

me cilësinë **“e pëlqimit të kësaj bote dhe kënaqësisë me të”**.

2. Ai që beson se kjo botë është kalimtare; se jeta e kësaj bote është vetëm lojë e argëtim; se njeriu është vetëm një mysafir në këtë botë; se kjo botë ka cilësinë e një provimi; se pas kësaj bote ka një jetë tjetër dhe se kjo botë duhet konsideruar si përgatitje për një provim të madh.

Në Kuran shohim të përshkruhet edhe lloji i personalitetit njerëzor i lidhur me konceptin **“Likullah”**. Shprehja “Likullah”, në Kuran përdoret në shumë vende, në forma të ndryshme. Format në të cilat e gjejmë, janë: **“takimi i botës tjetër”, “takimi i sotëm”, “takimi me ne”, “takimi me Të”,** dhe direkt **“takimi me Allahun / likullah”**. Edhe këtu, Kurani përshkruan dy orientime:

1. Njeriu i cili beson se një ditë do të takohet me Allahun (do të dalë para Allahut).

2. Njeriu që nuk beson se do të takohet me Allahun, nuk e çon kurrë nëpër mend këtë çështje dhe nuk është asnjëherë pjesë e aktualitetit të tij...

Në Kuran edhe vlerësimi i **“kësaj bote”** dhe i **“likullah-takimit me Allahun”**, bëhet së bashku. Dhe brenda këtij kuadri, dalin në pah dy lloj njerëzish:

“I pari është njeriu që preferon jetën e kësaj bote, është i kënaqur me të dhe nuk beson se do të takohet me Allahun. Ndërsa i dyti, është njeriu që beson në përkohshmërinë e jetës së kësaj bote dhe se në fund do të dalë para Krijuesit.”

Domethënë, vlerësimi i kësaj bote është i ndërthurur me vlerësimin e botës tjetër dhe, po ashtu edhe çështja e besimit të njeriut se do të dalë para Allahut, është e ndërthurur me çështjen se si do ta organizojë jetën e kësaj bote.

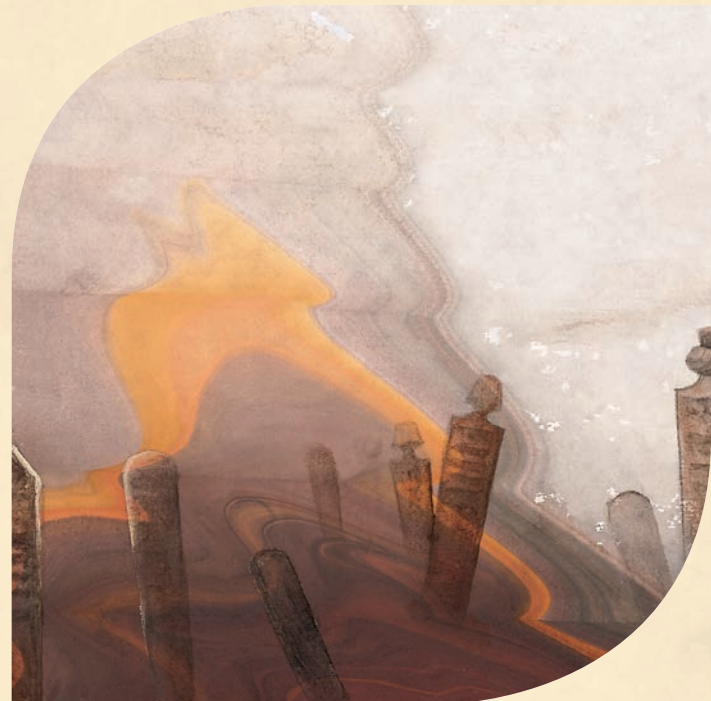
Rezultati i parë që del në pah kur besohet se e gjithë aventura njerëzore është ajo çka ndodh në këtë botë, është jeta sipas dëshirës. Pra, plotësimi i kënaqësive sipas dëshirës dhe përdorimi i kësaj bote në mënyrë sa më të gjerë, duke vendosur në qendër egon. Natyrisht që menjëherë pas kësaj, vjen çështja se si do të përcaktohen përgjegjësitë.

Nëse në këtë botë do të ekzistonte vetëm një njeri, mbase mund ta përdorte këtë botë sipas qejfit e dëshirës dhe nuk do të kishte përplasje me askënd. Mirëpo, në këtë botë ekzistojnë edhe njerëz të tjerë. Nëse të gjithë pretendojnë ta përdorin botën sipas qejfit të tyre, është e pamundur që njerëzit të mos ndërhyjnë në fushën e interesit të njëri-tjetrit dhe të mos ketë përplasje.

Kjo nxjerr në pah këtë pyetje: Ligjet e kësaj bote duhet të bëhen sipas më të fuqishmit, i cili mund t’u shpëtojë përgjegjësive apo tek njeriu duhet të ekzistojë ndjenja e përgjegjësisë ndaj një Qenieje të plotfuqishme, i cili është mbi gjithçka në çdo periudhë të jetës?

Kur pohojmë se “kjo botë është çdo gjë”, në një farë kuptimi, pranojmë mendimin se duhet jetuar në një sistem ku ligjin e bën më i fuqishmi, i cili mund t’i shpëtojë edhe çfarëdolloj përgjegjësie. Mirëpo, është e sigurt se kjo do të përfundojë me një kaos të përgjakshëm, pikërisht në kuadër të filozofisë **“Homo homini lupus / njeriu është ujë për njeriun”**.

Veçanërisht, kur thuhet “kjo botë është çdo gjë”,

anashkalohen edhe pyetjet themelore të njeriut, pra **“nga erdhëm dhe ku po shkojmë?”**. Dhe ç’është më e rëndësishmja, njeriu humbet kuptimin e ekzistencës së tij.

Kurani thotë:

-Njeriu nuk ekziston vetvetiu.

-Njeriu është krijuar.

-Njeriu nuk vendos dot as për ardhjen, as për ikjen dhe as për qëndrimin e vet në këtë botë...

-Ekziston një Krijues.

-Krijimi i njeriut ka urtësinë e vet.

-Njeriu, duhet të njohë Krijuesin dhe të përpiqet të kuptojë urtësinë e krijimit të vet.

-Për këtë, Krijuesi ka dërguar informacione. Po ashtu, ka dërguar edhe prijës për të na mësuar misionin e krijimit.

-Bota është përkohshme. Edhe pse bota duket sikur është e qëndrueshme, njerëzit vijnë e shkojnë, pra njeriu mund ta kuptojë se, të paktën vetë ai është i përkohshëm.

Ka prej atyre që e kundërshtojnë këtë:

-A do të krijohemi përsëri edhe pasi kockat tona të jenë bërë pluhur? E si mund të bashkohen përsëri grimcat e pluhurit?

Kurani përgjigjet:

-Allahu mund ta krijojë për herë të dytë njeriun, ashtu siç e krijoi për herë të parë kur nuk ishte asgjë. Jo vetëm kaq, por Ai mund t'ia krijojë përsëri edhe majat e gishtave të tij. (shih. Kijame, 3-4.)

Majat e gishtave...

Asnjë njeri nuk i ka të ngjashme majat e gishtave, që janë me miliarda lloje të ndryshme...

E si mund të mos ketë fuqi t'i krijojë përsëri, Ai që vendosi në një pikë uji të vockël kockat, duart, këmbët, sytë, trurin, gjuhën e buzët e njeriut?

Mos e krahaso Krijuesin me fuqinë tënde! Ti je njeri dhe sado të fuqishëm ta konsiderosh veten, në fund të fundit je kryekëput i dobët... Nëse të këputet një

damar në trurin tënd, shndërrohesh në një qenie tjetër... Nëse të fshihet kujtesa, nuk njeh as fëmijën, as nënën, as babanë.

Çdo gjë, por çdo gjë është e lidhur me mirësinë e Krijuesit tënd. Dhe fuqia e Krijuesit është e pakufishme. Pra, vëri veshin mesazhit të Tij...

Ai, i Madhëruari, urdhëron:

-Një ditë do takohesh me Ne. Do të dalësh para Meje. Kjo është e pashmangshme dhe vendi yt i vërtetë do të jetë këtu. Këtu do të takohesh me një jetë të pafundme. Pra, përgatite vetë jetën me të cilën do të takohesh këtu, jetën e cila do të të bëjë të lumtur...

Po, o njeri! Ky është mesazhi që ke përballë...

Likallah!

Çasti i takimit me Allahun... çasti i qëndrimit para Madhërisë së Tij.

Nëse e ke besuar këtë, nëse zemra jote është e kënaqur me besim, atëherë do të thotë se për ty ka filluar një **"botë"** e re. Do të thotë se **"Ti"** je një tjetër **"Ti"** dhe **"bota"**, është një **"botë"** tjetër.

Tashmë, detyra jote është ta bësh këtë botë dhe jetën tënde të pastër për të dalë para Zotit. Të paktën të formosh një dosje të jetës, e cila mund të mbrohet përpara Allahut. Por gjithë më e bukur është një dosje, e cila do t'ia zbardhë faqen njeriut kur **"të takohet me kënaqësinë e Zotit të tij"**; një dosje e cila do t'ia mbushë zemrën me gëzim dhe lumturi. Para Zotit duhet të çosh një **"botë"**, e cila do të të bëjë të dëgjosh shprehjen:

-Ti e dhe provimin e kësaj bote! Ky ishte provimi i devotshmërisë, prandaj hyr në xhenetin Tim dhe zër vend midis robërve të Mi...

"Likallah - takimi me Allahun", është një gjendje vetëdije aq e thellë, saqë shëtit në çdo damar të sjelljeve të njeriut. Ajo e bën njeriun të fitojë një horizont, i cili nuk kufizohet me këtë botë dhe një dashuri për të ecur drejt atij horizonti në mënyrë të drejtë.

"Besimi në botën tjetër", që është edhe një nga kushtet themelore të besimit islam, është besimi në **"Likallah-takimin me Allahun"**. Mahsheri është shehi i madh i "likallah", ku do të mblidhet e gjithë raca njerëzore. Për të mos qenë prej atyre që do të dalin "me fytyrë të nxirë" në botën e përjetshme, duhet të ndërtojme një disiplinë jete sikur jemi në "likallah - në takim me Allahun". **"Me vetëdijen sikur jemi duke e parë Allahun... edhe pse ne nuk e shohim, Ai na sheh ne..."** Pra, duke e ndërthurur **"Likallah"-un me "mirësinë"...**

“Ata të cilët mendojnë se nuk do të dalin në audiencën tonë..”

Fatmir Sulaj

Allahu i Madhëruar thotë në Kuranin Fisnik:

“...Kijeni frikë Allahun dhe dijeni se do të takoheni me Të. Jepu lajm të mirë besimtarëve (se do të fitojnë Xhenetin).” (Bakara, 223)

Kur Taluti u nis për luftë bashkë me ushtrinë, u tha atyre: “Allahu do t’ju provojë me një lumë. Kush pi ujë në të, nuk është ushtari im. Ndërsa kush nuk pi ujë në të ose kënaqet vetëm me një grusht ujë, është ushtari im”. Por të gjithë pinë, përveç një pakice. Pasi ai me ata (ushtarë) që ishin besimtarë kaluan lumin, shumë prej tyre thanë: “Ne sot nuk kemi fuqi të luftojmë me Xhalutin dhe ushtrinë e tij”. Por ata që ishin të bindur se do të takoheshin me Allahun, thanë: “Sa herë, me ndihmën e Allahut, një ushtri e vogël ka ngadhënjyer mbi një ushtri të madhe! Allahu është me të durueshmit.” (Bakara, 249)

Ata thoshin: “S’ka tjetër, përveç jetës në këtë botë dhe ne nuk do të ringjallemi”.

“Ah, sikur t’i shohësh ata kur të dalin para Zotit! Ai do t’u thotë: ‘A nuk është e vërtetë kjo?’ Ata do të përgjigjen: ‘Po, është e vërtetë, për Zotin tonë!’ Allahu do t’u thotë: ‘E pra, tani shijoni dënimin, sepse nuk besuat!’”

“Sigurisht që janë të humbur ata që mohojnë takimin me Allahun! Kur Ora (e Kiametit) t’u vijë papritur, ata do të thërrasin: “Të mjerët ne, sa shumë që e kemi neglizhuar (Kiametin) në jetën e tokës!” dhe do

të bartin gjynahet e veta mbi shpinat e tyre. Eh, sa e shëmtuar është ajo barrë!”

“Jeta e kësaj bote është vetëm lojë e argëtim, kurse bota tjetër, pa dyshim që është më e mirë për ata që i frikësohen Allahut. Pra, a nuk po mendoni?” (En’am, 29-32)

“O tog i xhindëve dhe i njerëzve, a nuk ju patën ardhur të dërguar nga mesi juaj, për t’ju treguar shpalljet Tona dhe për t’ju paralajmëruar takimin me këtë ditë?” Ata do të thonë: “Ne dëshmojmë kundër vetes sonë”. Vërtet, jeta e kësaj bote i mashtroi ata, kështu që ata do të dëshmojnë kundër vetes se kanë qenë mohues.” (En’am, 130)

“Ne i dhamë Musait Librin si plotësim (të mirësisë Sonë) për atë që vepron mirë, si shpjegim për çdo gjë dhe si udhërrëfyes e mëshirë, që ata (hebrenjtë) të mund të besonin në takimin me Zotin e tyre.” (En’am, 154)

...Ata thonë: “Në të vërtetë, Allahu këto i ka ndaluar për mohuesit, të cilët e morën fenë për lojë dhe argëtim dhe u mashtruan nga jeta e kësaj bote”. Ne sot do t’i harrojmë ata, ashtu siç e patën harruar ata takimin e kësaj Dite dhe siç mohuan shpalljet Tona.” (Araf, 50-51)

“Atyre që mohojnë shpalljet Tona dhe takimin në botën tjetër, do t’u zhvlerësohen veprat. A do të dënohen ndryshe, veçse sipas punëve që kanë bërë?” (Araf, 147)

"Ditën kur do t'i tubojë, atyre do t'u duket sikur nuk kanë ndenjtur në tokë, veçse një çast të shkurtër dite, aq sa për të njohur njëri - tjetrin. Vërtet, janë të humbur ata që nuk e besojnë takimin me Allahun e nuk janë në rrugë të drejtë." (Junus, 45)

"Allahu është Ai që qiejt i ka ngritur me shtylla, të cilat nuk mund t'i shihni e më pas është ngritur mbi Fron. Ai ka nënshtruar Diellin dhe Hënë; të gjitha këto rrotullohen për një kohë të caktuar. Ai i drejton të gjitha çështjet dhe i shpjegon në hollësi shpalljet, me qëllim që ju të bindeni se do të takoheni me Zotin tuaj." (Rrad, 2)

"Allahut, të Cilit i përket gjithçka që gjendet në qiejt dhe në Tokë. Mjerë mohuesit për dënimin e tmerrshëm (që i pret)!"

"Mjerë ata që jetën e kësaj bote e duan më shumë se atë të botës tjetër, që largojnë njerëzit nga rruga e Allahut dhe dëshirojnë ta shtrembërojnë atë! Ata janë në humbje të madhe." (Ibrahim, 2-3)

Thuaj: "Unë jam vetëm një njeri si ju, që më është shpallur se Zoti juaj është një Zot i Vetëm. Kështu, kush shpreson takimin me Zotin e vet, le të bëjë vepra të mira dhe të mos i shoqërojë askënd në adhurim Zotit të vet!" (Kehf, 110)

"Atyre u çuam një të dërguar nga gjiri i tyre, që u tha: "Adhuroni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër, përveç Tij! Vallë a nuk frikësoheni?"

"Por paria e popullit të tij, e cila nuk besonte dhe e mohonte takimin në botën tjetër dhe, së cilës, i kishim dhënë të mira në këtë botë, tha: "Ky është vetëm njeri si ju, ha nga ato që hani edhe ju dhe pi nga ato që pini edhe ju!"

"Nëse i bindeni një njeriu si ju, me siguri, do të jeni të humbur!"

"A ju premtan ai që, kur të vdisni e të bëheni pluhur dhe eshtra, do të ringjalleti vërtet?"

"Sa premtim qesharak që është!"

"Nuk ka jetë tjetër përveç jetës së kësaj bote, ne jetojmë e vdesim e nuk do të ringjallemi më." (Mu'minin, 32-37)

"Kush shpreson takimin e Allahut, ta dijë se Dita e caktuar nga Ai do të arrijë. Ai dëgjon dhe di gjithçka." (Ankebut, 5)

"Jeta e kësaj bote, nuk është gjë tjetër, veçse argëtim dhe lojë. Ndërsa jeta e botës tjetër, pikërisht ajo është jeta e vërtetë. Veç sikur ta dinin!" (Ankebut, 64)

"Vallë, a nuk mendojnë ata në vetvete? Allahu ka krijuar qiejt dhe tokën dhe ato që gjenden në mes

tyre - vetëm me qëllim dhe afat të caktuar. E, me të vërtetë, shumica e njerëzve nuk besojnë në takimin me Zotin e tyre." (Rum, 8)

"Allahu e fillon krijimin e pastaj e përsërit dhe pastaj tek Ai do të ktheheni." (Rum, 11)

Ata thonë: "Vallë, pasi të humbasim nën tokë, përsëri do të ngjallemi?" Vërtet, ata nuk besojnë se do të takohen me Zotin e tyre."

Thuaju: "Shpirtin do t'ju marrë engjëlli i vdekjes, i cili është caktuar për ju, e pastaj do të ktheheni te Zoti juaj." (Sexhde, 10-11)

(Ne do t'u themi atyre): "Shijoni dënimin, sepse nuk e keni besuar takimin e kësaj dite. Në të vërtetë, Ne ju kemi braktisur, prandaj shijoni dënimin e përhershëm për atë që keni bërë!" (Sexhde, 14)

"Tek Ai do të ktheheni të gjithë. Premtimi i Allahut është i vërtetë. Ai e zë fill krijimin e pastaj e përsërit atë, që t'i shpërblejë me të drejtë ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira. Sa i përket atyre që nuk besojnë, ata do të kenë pije nga uji i vluar dhe dënim të madh, për shkak se kanë mohuar." (Junus, 4)

"Sigurisht, ata që nuk shpresojnë se do të takohen me Ne, që janë të kënaqur me jetën e kësaj bote, duke gjetur prehjen në të dhe që janë të pavëmendshëm ndaj shenjave Tona, do të kenë si vendstrehim zjarrin, për atë që kanë bërë." (Junus, 7-8)

"Sikur Allahu, t'ua shpejtonte të keqen njerëzve, ashtu siç e dëshirojnë shpejt të mirën, me të vërtetë që ata do të zhdukeshin. Megjithatë, ata që nuk shpresojnë takimin Tonë, Ne i lëmë të bredhin të verbër në humbjen e tyre." (Junus, 11)

"E, kur u lexohen shpalljet Tona të qarta, atëherë ata që nuk shpresojnë se do të dalin, para Nesh thonë: "Na sill ndonjë Kuran tjetër ose ndërroje atë!" Thuaj (o Muhamed): "Është e pamundur ta ndërroj unë atë nga ana ime. Unë shkoj vetëm pas asaj që më është shpallur. Unë druaj, nëse e kundërshtoj Zotin tim, dënimin e Ditës së Madhe." (Junus, 15)

"Ata, që nuk shpresojnë se do të takohen me Ne, thonë: "Pse nuk na dërgohen neve engjëjt ose të shohim Zotin tonë?" Ata, me të vërtetë, janë treguar kryeneçë dhe kanë kaluar çdo kufi në arrogancë dhe padrejtësi." (Furkan, 21)

"Atëherë ti, o njeri, që përpiqesh shumë, mundin tënd do ta gjesh te Zoti yt." (Inshikak, 6)

"Ai jetonte i shkujdesur në familjen e tij, duke menduar se kurrë nuk do të kthehej (për të dhënë llogari)." (Inshikak, 13-14)

Të drejtuarit nga ndihma hyjnore

Dr. Adem Ergyl

Besimi është mundësia më e madhe, sepse është një linjë energjie shpirtërore, që e lidh një krijesë të dobët dhe nevojtare për ndihmë me një qenie sublime që ka fuqi për çdo gjë. Ai që del në rrugë duke kërkuar ndihmën e pashoqe te Allahu Teala, i cili ka fuqi për çdo gjë, sigurisht se do ta vazhdojë rrugën e tij me një shpresë dhe besim të madh në vetvete. Sepse, nëse një besimtar kaplohet nga dallgët e pesimizmit për shkak të dështimit, dobësisë dhe pamundësisë, kjo është rezultat i shkujdesjes së tij në fe ose i dobësisë në besim.

Ibn Ataullah (k.s.), duke e vënë në pah këtë të vërtetë, thotë:

“Ai që del në rrugë me Zotin e tij, nuk ngel në rrugë dhe nuk ndalon. Ndërsa atij që del në rrugë me egon e tij, i vështirësohet puna dhe rruga i bëhet e papërballueshme. Shenja e arritjes së suksesit në fund është të drejtuarit nga Zoti qysh në fillim.”

Robi besimtar është i vetëdijshëm se është krijuar i dobët. Ai e di se çdo lloj force dhe fuqie është vetëm

në dorën e Allahut Teala. Për këtë arsye, në çdo punë të tij ndjen nevojën për të kërkuar ndihmë nga Krijuesi i Lartësuar me vetëdijen **“vetëm prej Teje ndihmë kërkojmë”**. Duke u bazuar në këtë besim, çdo punë të tij e fillon duke thënë “Bismillah”, sepse ai e di se ka begati në punët që fillohen duke kërkuar ndihmën e Allahut të Madhëruar. Allahu Teala nuk e lë përgjysmë një punë që fillohet me Bismillah. I Dërguari i Allahut, (a.s.), e ka njoftuar umetin për sihariqin se “punët që fillohen me Bismillah, nuk do ngelin përgjysmë”!

Kuptimi i fillimit të një pune me “besmele” është ky: “Po e filloj punën me emrin e Allahut, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëbërësit. Unë jam në krye të kësaj pune me lejen dhe ndihmën e Tij. Këtë punë e ndërmarr në emër të Tij, sepse forca dhe fuqia e nevojshme për ta plotësuar këtë punë që kam filluar, më është dhënë nga ana e Tij. Nëse Ai nuk ma jep këtë forcë dhe fuqi, është e pamundur që unë ta plotësoj këtë punë.”

Said Nursiu (k.s.), e shpjegon me një shembull të bukur fuqinë shpirtërore që besmeleja ia jep njeriut:

“Një njeriu që shëtiti në shkretëtirat e beduinëve arabë, i duhet të marrë emrin e një kryetari fisi dhe të hyjë nën mbrojtjen e tij. Nëse vepron kështu, shpëton nga e keqja e atyre që presin udhën dhe i siguron gjërat e nevojshme për rrugë. Nëse nuk vepron kështu dhe del i vetëm, do të shkatërrohet nga armiqtë duke mos e pasur mundësinë t’i marrë gjërat për të cilat ka nevojë. Ja shembulli i dy burrave që dalin për shëtitje në shkretëtirë: Njëri prej tyre ishte modest. Ndërsa tjetri ishte mendjemadh... Burri modest mori emrin e një kryetari fisi. Ndërsa burri mendjemadh nuk mori asnjë emër... Burri që thoshte se po shëtiste në emër të kryetarit të fisit, shëtiti i qetë në çdo vend. Atyre që i prisnin rrugën u thoshte: “Unë jam nën mbrojtjen e filan kryetari fisi dhe po shëtis në emër të tij.” Në këtë mënyrë, grabitqarët nuk e sulmonin. Nëse hynte në ndonjë çadër, respektohej dhe nderohej për shkak të emrit të kryetarit të fisit. Ndërsa burri mendjemadh hoqi aq shumë vuajtje përgjatë udhëtimit, sa që nuk mund të përkufizohej. Gjithmonë dridhej nga frika dhe u lutej grabitqarëve të mos e vrisnin. Nisur nga kjo, ai edhe u nënçmua dhe u poshtërua.

Ja pra, o nefsi im që mburresh! Ti je një udhëtar. Ndërsa kjo botë është një shkretëtirë. Dobësia dhe varfëria jote është e pakufishme. Armiqtë dhe nevojat e tua janë të pafundme. Meqë e vërteta është kjo, atëherë merr emrin e Mbretit të Përherëshëm dhe Sunduesit të Përfundshëm të kësaj shkretëtire, në mënyrë që të shpëtosh nga të gjitha vuajtjet e kësaj dynjaje dhe të mos dridhesh prej frike përballë çdo lloj ngjarjeje.

Po, kjo fjalë është një thesar aq i begatë, sa që dobësinë dhe varfërinë tënde e bën ndërmjetësuese të pranueshme në audiencën e të Plotfuqishmit-Mëshiruesit

duke të lidhur ty me fuqinë dhe mëshirën e pakufishme. Po, ai që vepron me këtë fjalë i ngjan një burri që regjistrohet në ushtri. Ai vepron në emër të shtetit dhe nuk ka frikë nga askush. Vepron në emër të ligjit e në emër të shtetit dhe reziston kundër çdo gjëje.”²

Njeriu është një krijesë që harron. Shpeshherë e nënvlerëson vullnetin dhe fuqinë hyjnore dhe merr rrugën duke i besuar forcës dhe vullnetit të vet. Në situata të tilla, një besimtar shpeshherë përballet me vështirësi dhe pamundësi të ndryshme. Kur e gjen veten në një situatë të tillë, besimtari fillon t’i lutet Zotit të Lartësuar. E njëjta gjendje mund të mos jetë për femohuesin. Sepse shfaqjet me të cilat mund të përballet një besimtar, i cili i beson vullnetit dhe fuqisë së Allahut Teala që ka mbi të gjitha krijesat e Tij, janë të ndryshme nga shfaqjet me të cilat mund të përballet një femohues, që nuk e posedon një besim të tillë. Nëse një besimtar fillon një punë pa i kërkuar ndihmë Allahut Teala duke qenë i vetëdijshëm për këtë të vërtetë, kjo punë i vështirësohet atij si një qortim nga ana hyjnore. E njëjta gjë mund të mos ndodhë për dikë që është femohues. Për këtë gjendje mund të themi se është një e fshehtë e thellë e sprovimit hyjnor, që realizohet në këtë botë. Sa më shumë që besimtari të jetë i informuar rreth marifetullahut, domethënë, sa më shumë të jetë i vetëdijshëm në njohjen e Allahut të Madhëruar, në të njëjtën masë duhet të zgjerohet dhe thellohet edhe rrethi i rregullave që duhet të kihet kujdes. Për këtë arsye, është thënë: “Ka shumë vepra të mira që bëhen nga robërit e devotshëm, por nëse këto vepra do të bëheshin nga robërit e afërt të Zotit (xh.xh.), të cilët quhen “mukarrabin”, do të konsideroheshin si gabime.”

Drejtimi i një besimtari nga dera e Allahut nuk është

një drejtim që duhet të bëhet vetëm kur të mbyllen të gjitha dyert e të mos ketë rrugëzgjdhje tjetër. Përkundrazi, dera e ndihmës dhe e mëshirës së Allahut të Lartësuar është një derë sublimë, që duhet t'i drejtohet në fillim të punës, në vazhdimin dhe në përfundim të saj. Kjo e vërtetë duhet të shkruhet me një gdhendje të rrallë në zemrën e çdo besimtar:

“Nëse ju ndihmon Allahu, s’ka kush t’ju mposhtë e, nëse ju lë pa ndihmën e Tij, kush është ai që do t’ju ndihmojë, përveç Tij? Pra, vetëm tek Allahu le të mbështeten besimtarët.” (Al’ Imran, 160)

Dobësia nuk i ka hije një robi që i beson Allahut Teala, sepse ai është robi i një Zoti që ka fuqi për çdo gjë. Besimtar i asnjëherë nuk mund ta konsiderojë veten si posedues i një fuqie të pakufishme. Megjithatë, duhet të jetë i vetëdijshëm se nuk ka asnjë punë që të mos ia dalë mbanë kur të mbështetet te Fuqia e Pakufishme (Zoti). Ky hadith fisnik i të Dërguarit të Allahut, (a.s.), nxjerr në pah në një mënyrë koncize horizontin që duhet të ketë një mysliman, metodën e të punuarit dhe qëndrimin që ai duhet të ketë kundrejt ngjarjeve:

“Besimtari i fuqishëm është më i mirë dhe më i dashur (te Allahu), sesa besimtari i dobët. (Krahas kësaj) që në të dy ka mirësi. Ti përpiku me ambicie për ta fituar atë që është e dobishme për ty. Kërko ndihmë nga Allahu dhe kurrë mos shfaq dobësi. Nëse të ndodh ndonjë fatkeqësi, mos u anko duke thënë: ‘Sikur të kisha vepruar ashtu, do të ndodhte kështu.’ Por thuaj: ‘Ky është caktimi i Allahut. Ai bën çfarëdo që të dëshirojë.’ Sepse fjala ‘sikur të vepra ashtu’ hap derën e punëve që e kënaqin shejtanin.” (Muslim, Kader 34. Veçanërisht shih. Ibn Maxhe, Mukaddime 10)

Të besosh se fuqia dhe forca i përket Allahut të Madhëruar dhe se asgjë nuk realizohet pa lejen dhe vullnetin e Tij, është një prehje e madhe shpirtërore dhe një garanci e një ekuilibri të patundshëm spiritual.

Ebu Musa, (r.a.), tregon:

I Dërguari i Allahut, (a.s.), më tha një ditë:

“A të tregoj një thesar prej thesareve të xhenetit?” Unë i thashë:

“Po, o i Dërguari i Allahut. Ma tregoj!” Ai (a.s.), më tha:

“La havle ve la kuvete il-la bil-lah. (Domethënë, të jesh i vetëdijshëm se çdo lloj gjëje realizohet vetëm me lejen dhe vullnetin e Allahut Teala.)” (Buhari, Megazi 38, Deavat 50; Muslim, Dhikr 44-46.)

Kur Allahu Teala e kap robin e Tij për dore dhe i jep atij sukses, në literaturën tonë fetare është quajtur “teufik” ose “hidajetu’l-musile”. Për këtë arsye, kur të parët tanë të devotshëm luteshin për njëri-tjetrin, thoshin: “Allahu e pranofte suksesin tënd!” Mirësia e suksesit është një begati e veçantë që Allahu Teala ia jep robot të Tij besimtar. Kërkimi i vazhdueshëm i kësaj mirësie sublimë nga Zoti (xh.xh.), do të jetë ushqimi më i rëndësishëm i udhëtimit tonë të adhurimit ndaj Krijuesit.

Një parim tjetër hyjnor, që nuk duhet të harrohet në punët që fillohen duke kërkuar ndihmën hyjnore, është zbatimi me përpikëri i bazave themelore (sunnetul-lah) dhe shkaqeve që ka vendosur Allahu për rregulla të gjithësisë. Neglizhimi i këtij rregulli do të thotë perceptim i mangët i së vërtetës. Kërkimi i ndihmës hyjnore në fillim është një çelës i rëndësishëm që siguron hapjen me lehtësi të dyerve të shkaqeve që do formojnë rezultatin. Nëse rezultati përfundimtar nuk është ai që pret robi, nuk ka dyshim se ka mirësi të tjera edhe në këtë rezultat, sepse rezultati i mirë nuk mund të jetë gjithmonë ai që dëshirojmë. Kjo e vërtetë shprehet kështu në Kuranin Fisnik:

“Lufta është bërë detyrim për ju, ndonëse e urreni. Por mund ta urreni një gjë, ndërkohë që ajo është e mirë për ju e mund ta doni një gjë, ndërkohë që ajo është e dëmshme për ju. Allahu di, kurse ju nuk dini.”

(Bakara, 216)

Allahu i Lartësuar, i Cili ka mëshirë të pashoqe për robërit e Tij, na e mëson kështu rrugën e kërkimit ndihmë veç prej Tij:

“O ju që keni besuar! Kërkoni ndihmë për veten nëpërmjet durimit dhe namazit! Në të vërtetë, Allahu është me të duruarit.” (Bakara, 153)

Së fundi, kërkimi me durim dhe insistim i ndihmës dhe suksesit nga Allahu Teala para se të fillojmë një punë, do të na e lehtësojë punën dhe rrugën tonë.

Shënimet: 1) Shik. Fejzu’l-Kadir, V, 13. 2) Shik. Said Nursi, Sözlür, Fjala e Parë.

Vdekja është e veçantë për çdo moshë

Nejla Gynaj

Vdekja është një ngjarje që shpesh e bën njeriun të mendojë, e trondit dhe i shkakton trazime të ndryshme.

Ndarja e shpirtit nga trupi dhe kalimi nga një formë në një formë tjetër jetese, vazhdon të jetë çështja që e preokupon më së shumti njeriun.

Mendja e njeriut heziton për të menduar vdekjen. Por vdekja është i dërguari i lindjes. Vdekja është kusht për ekzistencën tonë. Si mund të komentohet në një mënyrë tjetër ikja nga vdekja përveçse si ikje e njeriut nga vetja e tij? Ditën kur kemi lindur në këtë botë, në fakt kemi filluar të shkojmë drejt vdekjes. Vdekja fillon me lindjen. Me vdekjen fillon lindja e përhershme.

Ka disa jetë që zgjasin vetëm disa ditë dhe përfundojnë. Ka njerëz që lindin në këtë botë për të jetuar disa muaj apo disa vite dhe duke vdekur, shkojnë drejt përhershmerisë pa e kuptuar se çfarë po ndodh...

Ka me mijëra njerëz që njihen me vdekjen në pranverën e jetës së tyre, në moshën e pjekurisë, në periudhën e pleqërisë...

Me qindra njerëz që i përkasin çdo lloj moshe, marrin rrugën pa prituri asnjë çast kur u vjen ftesa hyjnore. Kjo ftesë nuk mund të kundërshtohet në asnjë lloj mënyre. Asnjë njeri nuk mund të dalë dhe të justifikohet e të thotë se akoma ka punë për të bërë.

Sa bukur i ka përshkruar Zoti (xh.xh.), pikat e dobëta të njeriut në ajetin e mëposhtëm:

Thuaj: "Vdekja prej së cilës po ikni, do t'ju arrijë. Pastaj, ju do të ktheheni tek Ai, i Cili e di të padukshmen dhe të dukshmen dhe Ai do t'ju njoftojë për atë që keni bërë." (Xhuma, 8)

Vdekja, e cila duket sikur merr vetëm të moshuarit, në të vërtetë është e veçantë për çdo lloj moshe.

A ka nevojë të frikësohet një besimtar, i cili e ka perceptuar vdekjen? Sa bukur ka thënë Junusi: "Përse frikësohesh nga vdekja? Mos ki frikë, sepse asnjëherë nuk do zhdukesh." Atëherë, qëllimi është që të arrijmë të hyjmë me sukses dhe pastërti nga dera e lumturisë së përhershme.

Vdekja është e bukur. Ky është lajmi që vjen nga bota tjetër.

A do të vdiste Pejgamberi, sikur ajo të mos ishte e bukur?

Profesori Nexhip Fazëlli, i cili i ka thënë këto rreshta, sigurisht se duhet të jetë frymëzuar nga Junusi. Por në rreshtat e fundit, tregon edhe për tmerrin e vdekjes.

"Qëllimi është që të arrijmë t'i themi "mirë se erdhe" Azrailit,

Në momentin kur hiqen perdet."

Mundësia për t'i thënë mirë se erdhe... Në të vërtetë, kjo është esenca e vdekjes. Lum për atë njeri që gjithmonë e merr në llogari veten dhe këtë gjë e bën në çdo fushë të jetës së vet! Atëherë, me shumë mundësi, ai meriton përgëzimin: "Allahu nuk ka krijuar vend tjetër prehjeje përveç Ahiretit për besimtarin."

Para së gjithash, njeriu duhet të përpiqet të fitojë bashkuhartarin e tij (veprën e mirë) që do hyjë me të në varr. Kjo botë nuk është shtëpi tregtie, që të veprojmë si të dëshirojmë. Posedimi i shumë gjërave nuk është kusht për mbartjen e njeriut drejt lumturisë. Prandaj, para së gjithash duhet të përpiqemi të arrijmë kënaqësinë e Allahut Teala dhe t'i afrohemi Atij në çdo hap që hedhim. Nisur nga kjo, duhet të derdhim më shumë djersë për të fituar të dy botët. Ne duhet ta gdhendim në mendjet tona se nuk është e lehtë arritja te Ai. Për këtë arsye, periudhën e pasvdekjes duhet ta shohim shpesh siç shohim edhe pasqyrën... Si rezultat, duhet të përpiqemi të kalojmë me një vullnet të fortë nga dyert e sprovës, në mënyrë që t'u rezistojmë kushteve të atjeshme... Përse ta shqetësojë vdekja atë që mund t'i bëjë të gjitha këto? Lindja e dytë do të jetë nga dheu në vend të barkut të nënës dhe besimtari do vrapojë i gëzuar drejt Zotit të tij, sepse ai pati hapur një dritare dhe e pati parë periudhën e pasvdekjes, duke e bërë besimin sundues të nefsit të vet.

Vdekja është një dritë. Sigurisht, për ata që e pranojnë këtë dritë. Zemrat që nuk ndriçohen nga kjo dritë, janë të predispozuar për të ngelur në errësirë. Vdekja është një shkollë. Ata që nuk marrin mësim prej saj, patjetër bien në batakun e injorancës.

Ata që e mbartin vdekjen në xhep si një pasqyrë dhe e rregullojnë gjendjen e tyre duke e parë këtë pasqyrë kur bien në neglizhencë, do të dalin me fitim dhe do arrijnë ta kuptojnë në vërtetë se çdo të thotë "të jesh prej atyre që vdesin para se të vdesin", inshallah...

Shemsetin Kërësh

TË BESOSH

në të ardhmen

e Islamit

Sa fshehtësi e çuditshme që është besimi. Lënia e një feje për të hyrë në Islam, nuk ka ndonjë shpjegim material. Kjo pothuajse është si një tërheqje nga një fushë magnetike hyjnore. Pothuajse si një dritë e dalë befasisht dhe që e mbush zëmren tuaj, ndërkohë që po përpëliteni në errësirat e ndryshme të kësaj bote. Atë që Allahu Teala dëshiron ta udhëzojë, ia hap zëmren ndaj Islamit. Besimi është një hapje e zëmres apo ndoshta është emri i afrimit me pozitivitet ndaj çdo gjëje dhe i dashurisë e i konfidencës së madhe ndaj Allahut të Madhëruar. Pra, t'i afrosh çdo gjëje me pozitivitet. Të mendosh pozitivisht, jo vetëm kundrejt njerëzve, por edhe ndaj kafshëve, bimëve dhe madje, edhe ndaj gjërave që nuk kanë shpirt. A është e sigurt qind për qind se një qen që na kalon pranë do të na sulmojë? A do të na pickojë patjetër një gjarpër që na kalon pranë? Jo, ky nuk është besimi. Iman është prezenca e besimit brenda nesh se edhe gjarpri që na

kalon pranë, nuk është e sigurt qind për qind se do na pickojë. Sepse të gjitha krijesat janë të Allahut Teala dhe Iman, para së gjithash, është besimi ndaj Zotit. Mbi të gjitha, Iman do të thotë që t'i shikosh me besim të gjitha krijesat e Allahut, ta shohësh me besim të ardhmen e myslimanëve dhe së fundi, ta shohësh me besim të ardhmen e Islamit.

Siç e ndriçon besimi botën tonë të brendshme si një dritë, edhe mosbesimi mund t'u vijë njerëzve në mënyra të ndryshme dhe të ndikojë në botën e brendshme të tyre. Besimi nuk troket në derë kur do të hyjë në një zëmër. Po ashtu edhe mosbesimi. Mosbesimi nganjëherë mund të hyjë dhe të depërtojë në zëmren dhe botën e njerëzve me heshtje dhe dredhi. Ne jemi ballë për ballë me një epidemi "besimi ndaj mosbesimit". Nuk ka ngelur asnjë njeri që mund t'i besohet. Edhe përpjekja jonë për t'u bërë njerëz të besueshëm, sikur nuk ka ndonjë vlerë te njerëzit.

*Sa më shumë t'i besojmë të ardhmes së Islamit,
përpara na dalin horizonte, mirësi dhe begati të tjera, madje,
do vazhdojnë të dalin. Allahu gjithmonë e ka mbajtur premtimin e Tij,
edhe këtej e tutje do ta mbajë. E ardhmja e Islamit
është premtim i Allahut Teala.*

A ka "interes" nën çdo përpjekje fetare? A nuk e kanë ndihmuar fare strukturën sociale institucionet që japin mësim fetare? Vetëm të provuarit nga pedagogjia dhe njerëzit e çekuilibruar shpirtërisht punojnë në këto institucione? A nuk duhet të përpiqemi për ta shtuar cilësinë tonë njerëzore, në vend që ta nënvizojmë vazhdimisht këtë pakësim? Sigurisht, nëse bëhet fjalë për një pakësim të tillë. A nuk na e obligon besimi ynë këtë? A nuk janë rrëshqitje të bazës në botën tonë të brendshme të gjitha këto? A nuk është prej shenjave të para të një erozioni besimi, të besosh se institucionet fetare nuk punojnë për fenë, edhe pse kanë shumë mangësi, të mos besosh se këto mangësi do të rregullohen dhe se një ditë do të jepen shërbime fetare edhe më cilësore?

Nëse i kemi humbur fushat që i përkasin atmosferës sonë, si medresetë dhe kurset e Kuranit, kjo së pari është humbje në botën tonë të brendshme. Nëse ndjejmë një "emocion besimi" në botën tonë të brendshme për çështjen e kompensimit të "humbjes së cilësisë" së këtyre institucioneve, në të vërtetë nuk kemi humbur. Për këtë arsye, duhet ta rishikojmë edhe një herë besimin tonë. Nëse jeta e besimtarëve deri më tani ka qenë në përputhje me Islamin, askujt nuk i jep garancinë se nuk do përrjetojë erozion në besim. Të gjithë ne duhet të mbartim shqetësimin për frymën e fundit. Vazhdimisht duhet ta rishikojmë dhe ta hetojmë veten tonë nëse ka apo jo ndonjë erozion në bazat e botës së besimit tonë.

I Dërguari i Allahut (a.s.), këshillonte vazhdimisht një projektion jete të bazuar në besim, jo një jetë me referencë mosbesimin. Në një hadith të tij, thotë: *"O gra myslimane! Asnjë fqinje të mos e nënçmojë, qoftë edhe një këmbë deleje që mund t'ia japë fqinjës tjetër."* Ky hadith nuk mbart vetëm kuptimin për të mos neglizhuar mirësinë ndaj fqinjës, por mbart edhe kuptimin për të mos e paragjykuar fqinjen që të sjellë qoftë edhe një tas me supë në mënyrën: "Sigurisht se këtë e ka sjellë për ndonjë interes material." Përsëri, i Dërguari i Allahut

(a.s.), në një hadith të tij, ka thënë: *"Mos e nënvlerëso asnjë mirësi, edhe nëse kjo është pritja me buzëqeshje që mund t'i bësh vëllait tënd."*² Ky hadith fisnik nuk mbart vetëm kuptimin e zhvillimit të lidhjeve ndërmjet nesh duke u buzëqeshur vëllezërve tanë, por do të thotë që të mos kërkosh menjëherë ndonjë pretekst material, nëse një mysliman të buzëqesh. I Dërguari i Allahut (a.s.), pas çlirimit të Mekës dhe pas mbarimit të luftës së Hunejnit, u dha mundësi materiale shumë njerëzve dhe nuk tha se ata nuk ishin të sinqertë. Ai ua dha ato mundësi me mendimin se me kalimin e kohës mund të dalin myslimanë të sinqertë prej tyre. Njerëzit në fillim mund t'i bëjnë disa shërbime fetare për para dhe interesa, por kush mund të pohojë se ato gjëra që tani i bëjnë për shtirje, më vonë nuk do t'i bëjnë duke besuar me të vërtetë? Pa i besuar vetes dhe institucioneve tona, nuk mund të formohet "një shoqëri e besueshme". Sa e vështirë qenka o Zot e fshehta: **"Vela temutunne il-la ve entum muslimun / Vdisni vetëm duke qenë myslimanë!"**³ Kjo e fshehtë po na del para në çdo vend. Edhe nga aspekti i vetes sonë, edhe nga aspekti i familjarëve dhe fëmijëve tanë. Prandaj duhet t'i besojmë të ardhmes së Islamit. Duhet të besojmë se do të shtohen njerëzit që e zbatojnë Islamin me cilësi. Për ta arritur këtë, së pari duhet t'u besojmë institucioneve tona. Duhet të besojmë së këto mangësi do të rregullohen patjetër dhe do t'i afrohem përsosmërisë pas një përpjekje të vështirë. Sa më shumë t'i besojmë të ardhmes së Islamit, përpara na dalin horizonte, mirësi dhe begati të tjera, madje, do vazhdojnë të dalin. Allahu gjithmonë e ka mbajtur premtimin e Tij, edhe këtej e tutje do ta mbajë. E ardhmja e Islamit është premtim i Allahut Teala. Qesh mirë ai që qesh i fundit. Prandaj, e ardhmja do të jetë e besimtarëve dhe e të devotshmëve. Ve'l-akibetu li'l-muttekin. Allahu na e dhëntë të gjithëve këtë besim! Amin!

Shënime: 1) Buhari, Hibe 1, Edeb 30; Muslim, Zekat 90. 2) Muslim, Birr 144. 3) Al' Imran, 102.

NËNA E HADITHEVE

Prof. dr. Ismail Lutfl Çakan

Begavi (v. 516) në Mesabihu's-Sunneh dhe Tebrizi (v. 737) në Mishkatu'l-Mesabih, e kanë filluar pjesën në lidhje me besimin me Hadithin e Xhebrailit, ngaqë ky hadith jep përkufizimin e besimit. Hadithi, i cili përkufizohet si "ummu'l-ehadith / nëna e haditheve"1 për shkak të përmbajtjes së pasur, është transmetuar nga Umeri, (r.a.). Sipas asaj që transmeton Umeri, një ditë, përgjatë një momenti që po qëndronin bashkë me të Dërguarin e Allahut, (a.s.), vjen një burrë me rroba të bardha, me flokë të zinj, i cili nuk kishte ndonjë shenjë udhëtimit dhe të cilin nuk e njihje asnjëri prej tyre. Ai shkoi pranë të Dërguarit të Allahut (a.s.), u ul në gjunjë para tij, i mbështeti gjunjët te gjunjët e të Dërguarit të Allahut, (a.s.), duart i vendosi mbi gjunjë dhe filloi të pyeste me radhë se çfarë ishte Islami, Imani dhe Ihsani. Pejgamberi iu përgjigj:

"Islami është të dëshmosh se nuk ka zot tjetër përveç Allahut dhe se Muhamedi është i Dërguari i Allahut, të falësh namazin, të japësh zekatin, të agjërosh ramanin dhe të vizitosh Qabenë (të bësh haxhin), nëse ke mundësi për të udhëtuar.

Imani / Besimi është të besosh Allahun, engjëjt e Tij, librat e Tij, pejgamberët e Tij dhe Ditën e Gjykimit. Po ashtu, të besosh Kaderin me të mirën dhe të keqen e tij.

Ihsani / mirësia është ta adhurosh Allahun sikur e sheh Atë, sepse edhe nëse ti nuk e sheh Atë, Ai të sheh ty."

Burri i cili pohonte çdo përgjigje duke u shprehur: "The të vërtetën", këtë herë e pyeti se kur do të bëhej Kiameti. I Dërguari i Allahut, (a.s.), iu përgjigj:

"Ai që po pyetet, nuk është më i ditur në këtë çështje se ai që pyet." Burri i tha: "Atëherë më trego shenjat e tij!" I Dërguari i Allahut, (a.s.), i tha:

"Nënat do të lindin fëmijë që do t'i trajtojnë ato si shërbëtore dhe do të shohësh se si çobanët këmbë-

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

zbathur e të mjerë do të garojnë me njëri-tjetrin për të ndërtuar ndërtesa të larta e madhështore."

Burri u ngrit dhe u largua. Umeri (r.a.), ngeli i habitur për pak kohë. Më vonë, i Dërguari i Allahut, (a.s.), i tha: "O Umer! A e di se kush ishte ai që më bënte pyetje?" Ai ishte Xhebraili. Erdhi për t'ju mësuar fenë tuaj."2

ISLAMI - IMANI - IHSANI

Hadithi fisnik, i cili na jep përkufizimin e Islamit, Imanit e Ihsanit dhe i cili na mundëson të mësojmë disa prej shenjave të Kiametit, është tërheqës nga aspekti i të dhënave që jep (shariat, tarikat, hakikat) dhe nga mënyra e dhënies së këtyre të dhënave (metoda e mësimi).

Para së gjithash, ardhja e Xhebrailit, alejhi's-selam, pranë të Dërguarit të Allahut (a.s.) në mënyrë të befasishme me një pamje shumë të ndryshme, edhe pse kishte marrë formën e njeriut, të ushtruarit e pyetjes nga ana e tij duke u shprehur si arabët në formën: "O Muhamed!", edhe pse kishte një pamje qytetare, të shprehurit e pyetjeve si nxënës dhe vërtetimi i përgjigjeve sikur të ishte mësues, është një rrugë dhe metodë e zgjedhur për të tërhequr vëmendjen e sahabëve që ndodheshin në mexhlis dhe për t'i bërë ata t'i mësonin mirë ato që u thanë...

Nga ana tjetër, ai e pyeti të Dërguarin e Allahut, (a.s.), me radhë për Islam, Besimin, Mirësinë dhe Kiametin. Kjo tregon se çfarë pyetjeje është e përshtatshme për t'ia bërë Pejgamberit.

Ndërmjet këtij dialogu në formën pyetje/përgjigje, që u realizua brenda një metode të veçantë, duke filluar nga pika më e dukshme, domethënë nga Islami drejt esencës së çështjes së padukshme siç është Besimi dhe Mirësia, domethënë drejt aspektit shpirtëror dhe spiritual, veçanërisht theksohet besimi ndaj Kaderit. Kjo, me sa duket, mbart qëllimin dhe kuptimin për temën që do të diskutohet më shumë në të ardhmen.

فدا الجواد

Për këtë arsye, kur Abdullah ibn Umeri, (r.a.), u njoftua se kanë dalë disa njerëz (si Ma'bed Xuheni) që e mohojnë Kaderin për herë të parë në historinë e Islamit, ka përmendur këtë hadith që e transmeton nga babai i tij, Umeri, (r.a.), për të theksuar domosdoshmërinë e besimit të Kaderit dhe për t'i refuzuar ata që e mohojnë kaderin.

Përkufizimi i Mirësisë në formën: "Ta adhurosh Allahun sikur e shikon", tregon se cilësia e vërtetë e besimtarit gjendet në këtë vetëdije. Sepse një besim dhe jetesë Islame, në esencën e së cilës gjendet mirësia e cila do të thotë që ta adhurosh Allahun sikur e shikon apo ta adhurosh me një bindje absolute se po vrojtohesh nga Allahu, është treguesi i identitetit dhe pjekurisë që feja jonë dëshiron t'ua japë myslimanëve. Siç nuk mund të ketë pjekuri dhe ëmbëlsi në një Besim dhe Islam i cili nuk mbështetet në bazën e një vetëdijes/ihسانی kaq të sigurtë, edhe një Islam pa Besim dhe një Besim pa Islam, nuk mbart ndonjë vlerë. Atëherë, ne jemi të obliguar të përpiqemi t'i mbajmë këto të tria në një harmoni dhe tërësi të plotë.

Nga ana tjetër, përgjigja që i Dërguari i Allahut i jep pyetjes se "kur do të ndodhë Kiameti", dokumenton se ka disa çështje që nuk i di askush përveç Allahut Teala dhe e mëson umetin se kurrë nuk është turp të thuash "nuk e di". Nuk duhet të harrojmë se profetët e dinë gajbin vetëm nëse i informon Allahu.

Në hadith shohim se i Dërguari i Allahut (a.s.), njofton për dy zhvillime negative në strukturën etike dhe ekonomike të shoqërisë, të cilat janë prej shenjave të Kiametit. E para është lindja e skllaves zonjën e saj (ose sipas një transmetimi tjetër, zotërinë e saj). Këtë mund ta kuptojmë kështu: "Nënat do të lindin fëmijë të pabindur, që do t'i trajtojnë sikur të jenë skllavet e tyre." Ndërsa e dyta është që rehatia dhe luksi do të shtohet aq shumë, sa që fukarenjtë e djeshëm do t'i fusë në garë për të ndërtuar ndërtesa të mëdha dhe

madhështore. Kjo do të thotë se pasuria dhe paraja do të shndërrohe në masë vlerë të vetme dhe njerëzit do të apasionohen shumë pas konsumimit dhe shtirjes. Realiteti që po shikojmë sot në aspektin ekonomik dhe shoqëror, përputhet një për një me këtë hadith.

Sipas Pejgamberit (a.s.), fenë e mësuam nga Xheb-raili. Shkak për këtë u bënë pyetjet që Meleku vetë ia drejtoi Profetit (a.s.), në lidhje me tre konceptet bazë të fesë, Islam, Iman dhe Ihsan dhe kjo vërehet më qartë nga fjalia që ndodhet në fund të hadithit: "Erdhi për t'ju mësuar fenë tuaj." 4 Domethënë, këto tri koncepte përfaqësojnë dhe shprehin vetë fenë. Atëherë, emërtimi i këtij hadithi si "ummu'l-ehadith / nëna e haditheve" është një vlerësim shumë i saktë.

PANDASHMËRIA E IHSANIT NGA TURPI

Iman do të thotë pranimit bazave të besimit të fesë, ndërsa Islami është mënyra e jetesës së përditshme sipas urdhrave dhe ndalesave të fesë. Këta të dy (Besimi dhe Islami) duhet të pranohen me një pastërti dhe sigjeritet të plotë. Këto tri koncepte bazë, në hadithin që flet rreth pjesëve të Besimit dhe i cili përmendet me numrin 5 në Mishkat 5, shpjegohet se të thuash "la ilahe ilallah" është Iman, largimi nga rruga i çdo gjëje që i mundon kalimtarët është Islam dhe turpërimi nga Allahu me vetëdijen se Ai të shikon është Ihsan. Sepse kuptimi i vërtetë i turpit është që Zoti mos të të shikojë në një vend dhe në një punë të cilën ta ka ndaluar. Ky kuptim shpreh pikërisht Ihsanin. I Dërguari i Allahut (a.s.), thotë se "edhe turpi është një pjesë e Besimit". Në këtë hadith fisnik, i cili shpjegon pjesët dhe shfaqjet më sublime / metafizike të Besimit dhe ato më të afërta, më të lehta dhe më materiale të tij, tregon se edhe turpi ndikon te të gjitha pjesët e Besimit dhe se ai është një parim bazë e i nevojshëm, që duhet të gjendet në bazat e këtyre pjesëve, ashtu siç përbën Ihsani esencën e Imanit dhe Islamit. Të njëjtin kuptim, por me një mënyrë tjetër shpjegimi, e gjejmë edhe te ky hadith fisnik në të cilin i Dërguari i Allahut (a.s.), thotë: "Nëse nuk ke turp (nga Allahu), bëj çfarë të duash!" 6

"**Vetëdija e Ihsanit**", që duhet të gjendet te besimtari për Islamit dhe Imanin siç shprehet në hadithin i cili është emërtuar "ummu'l-ehadith" dhe "**ndjenja e turpërimin nga Allahu**" me besimin "që Allahu të shikon në mënyrë absolute", që shprehet në hadithin i cili flet në lidhje me pjesët e besimit, duhet të reflektohen në të gjitha fjalët dhe veprat e myslimanit. Pikërisht në këtë pikë, del në pah se ndërmjet konceptit Ihsan dhe ndjenjës së turpit ka shumë gjëra të përbashkëta. Në të vërtetë, përsosmëria dhe pjekuria e myslimanit nga aspekti fetar ka lidhje me gradën e influencës së kësaj pandashmërie të Ihsanit nga turpi.

Osman Ersan

Ah sa shumë do të flesh! Kur do të zgjohesh?

Gjumi është gjendja e pavetëdijshme, natyrale dhe normale e njeriut nga e cila ai mund të zgjohet me paralajmërime të ndjenjave ose të tjera. Me anë të disa mesazheve paralajmëruese që bën qendra e cila siguron të qëndruarit zgjuar në tru, njeriu e mban veten zgjuar. Vendi i vërtetë i gjumit është zona që quhet "Pons" dhe që gjendet pak më poshtë trurit. Nga kjo zonë dërgohet një paralajmërim gjumi një herë në nëntëdhjetë minuta. Por kur njerëzit janë në kohë aktiviteti, mund të mos e kuptojnë këtë. Ky është edhe shkaku i gjumit të rëndë që na vjen në mes të ditës.

Gjumi është një nevojë e rëndësishme për njeriun. Allahu i Lartësuar e ka krijuar ditën për të punuar, në mënyrë që të sigurojmë jetesën dhe natën si kohë për gjumë dhe për të pushuar. Çdo person ka një nevojë gjumi të caktuar sipas gjendjes së tij. Për njerëzit e rritur kjo kohë është shtatë-tetë orë. Por kjo mund të zbresë deri në katër-pesë orë te personat shumë të shëndetshëm nga aspekti shpirtëror dhe ai fizik. Ndërsa te njerëzit e sëmurë, kjo nevojë mund të jetë më e lartë.

Mjekësia ka vërtetuar se zgjimi natën duke e ndërprerë gjumin është i rëndësishëm për shëndetin e trupit të njeriut. Në të vërtetë, ata që bëjnë gjumë të gjatë, zgjohen me dhimbje koke. Kjo ndodh, ngaqë ngadalësohet frymëmarrja përgjatë gjumit dhe truri nuk

furnizohet në masë të mjaftueshme me oksigjen. Ata që e ndërpresin gjumin, zgjohen më aktivë nga shtrati, edhe pse kanë fjetur pak, ngaqë e kanë bërë normale frymëmarrjen me lëvizje reale. Ata që zgjohen në kohën e seherit¹ dhe marrin edhe abdest me ujë të ftohtë, i normalizojnë të gjitha funksionet e trupit. (Osman Nuri Topbash, Tasavvuf, fq.192.)

Gjumi mesatar i bën dobi trupit dhe i mjafton si pushim. Ndërsa gjumi më i gjatë është i dëmshëm për të. Gjumi më i tepërt se normal, siç nuk ka asnjë dobi, ka edhe shumë dëme, si dhimbjet e kokës dhe prishjet e koncentrimit. Ai që fle shumë, humb edhe këtë botë, edhe botën tjetër. Gjithashtu, pëson dëme të mëdha materiale dhe shpirtërore. Humbja e kohës është dëmi më i madh. Humbja me gjumë e frymëmarrjeve të caktuara, nuk është punë e një njeriu të mençur. Askujt nuk i është dhënë lumturia në gjumë. Shkalla e përsosmërisë nuk mund të arrihet me gjumë. Kjo çështje është shumë e rëndësishme për ata që e vlerësojnë shëndetin dhe çdo çast të jetës së tyre.

Nëse një person, i cili e sistematizon në këtë formë nevojën e gjumit, nëse fle edhe pak kohë në vaktin e drekës, domethënë, në kohën kur nevoja e gjumit bëhen më të rënda, ritmi biologjik i trupit të tij fiton një

¹. Koha para agimit të ditës.

ekuilibër të plotë. Dihet se gjumi në kohën e drekës ka ndikim qetësues, i largon brengat dhe e përshejton të menduarit. Testet e bëra mbi nxënësit e universitetit, treguan se nxënësit që fjetën një kohë të shkurtër pas ushqimit të drekës ishin më aktivë se ata që nuk pushuan. Churchil (Çërçill) e shpjegon kështu mënyrën se si e ruan gjallërinë:

“Shtimin në masë të madhe të kapacitetit tim për të punuar, ia kam borxh një zakoni prej të cilit nuk mund të heq dorë çfarëdo që të ndodhë: Pas drekës shtrihem në shtrat për të paktën një orë.” (Selim Ajdën, Bilgi Çağında İnsan / Njeriu në Kohën e Informacionit, fq. 188.)

Që para 1400 vitesh, i Dërguari i Allahut, (a.s.), është shprehur se gjumi i shkurtër pas kohës së drekës, ka dobi për trupin e njeriut. Edhe vetë i Dërguari i Allahut (a.s.), nëse kishte mundësi, flinte rreth një orë pas namazit të drekës. Ky gjumë quhet “Kajlule”. Ky është një sunet që të ndihmon për t’u ngritur natën dhe për të bërë ibadet. Në hadithin fisnik thuhet:

“Ndihejmi agjërimin e ditës me ushqimin e syfyrit dhe ibadetin e natës me gjumin e drekës!” (Hakim, 1, 588.)

Gjumi i pakët dhe shfrytëzimi i kohës së seherit duke i kërkuar falje Allahut Teala dhe duke e përkujtuar Atë, është traditë e robërve të devotshëm. Në lidhje me këtë çështje, në ajetin fisnik thuhet:

“Ata (të devotshmit) flinin pak natën, ndërsa në seher kërkonin falje (nga Allahu).” (Dharijat, 17-18)

Në kohën e seherit kur shumica e njerëzve gjenden në gjumë, miqtë e Allahut nuk flenë për shkak të kënaqësisë së thellë që u jep prezenca në audiencën hyjnore. Në këtë mënyrë, i luten dhe i përgjërohen Allahut të Lartësuar. Fudajl ibn l’jazi ka thënë:

“Kur perëndon dielli, gëzohem me errësirën ngaqë do rri vetëm me Zotin tim. Ndërsa, kur lind dielli, shqetësohem ngaqë njerëzit do të vijnë pranë meje.” (Imam Gazali, Zubdetu’l-Ihja, fq. 147.)

Edhe Ebu Sulejman Darani ka thënë:

“Sikur të mos ishte nata, nuk do dëshiroja të jetoja në këtë botë.” (Imam Gazali, Zubdetu’l-Ihja, fq. 147.)

I Dërguari i Allahut, (a.s.), ka thënë kështu në lidhje me mirësinë e zgjimit përgjatë natës për ta adhuruar Allahun dhe për t’iu bindur Atij:

“Kini kujdes adhurimin e natës, sepse ai ka qenë tradita e robërve të devotshëm para jush. Sigurisht se zgjimi natën për adhurim është prej veprave që të afrojnë tek Allahu. (Ky adhurim) të mbron nga mëkatet, është falje për gabimet dhe i largon hallet nga trupi.” (Tirmidhi, Deavat, 101.)

Shenja që tregon dashurinë ndaj Allahut Teala është

të zgjuarit natën për ta adhuruar Allahun dhe për t’iu bindur Atij. Kalimi i të gjithë natës me gjumë, siç i jep trupit dembelizëm dhe mpirje, e pakëson edhe jetën. Sikur gjumi të ishte diçka e mirë, do të ishte edhe në xhenet. Por ja që në xhenet nuk ka gjumë. (Erzurumlu Ibrahim Hakkë, Marifetname, vëll. 2, fq. 628.)

Myslimani gjithmonë duhet të jetë i përgatitur duke menduar se gjumi mund të jetë një vajtje që s’ka kthim. Për këtë arsye, duhet t’i respektojë rregullat e gjumit. Kur i Dërguari i Allahut, (a.s.), dëshironte të flinte, shtrihet në anën e djathtë, e vendoste dorën e djathtë nën faqen e djathtë dhe pastaj lutej:

“O Zot! Të jam dorëzuar Ty. Çështjen time e kam lënë në dorën Tënde. Fytyrën e kam kthyer nga Ti. Të jam mbështetur Ty duke kërkuar (pëlqimin Tënd) dhe duke u frikësuar (nga ndëshkimi Yt). Te Ti jam strehuar. Nuk ka asnjë vendstrehimi tjetër përveç Teje nga Ti. I kam besuar librit që ke zbritur dhe Pejgamberit që ke dërguar.”

I Dërguari i Allahut, (a.s.), i tha njërit prej sahabëve:

“Nëse vdes natën që ke fjetur pasi e ke bërë këtë lutje, do të vdesësh me besim. Këto le të jenë fjalët e fundit para se të flesh!” (Buhari, Deavat, 7.)

Siç thuhet edhe në hadithin fisnik, gjumi, në një lloj mënyre, është “motra dhe e ngjashmja e vdekjes”. Në ajetin fisnik thuhet në lidhje me këtë çështje:

“Ai jua merr shpirtrat (ju vë në gjumë) natën, duke e ditur ç’keni bërë ditën, pastaj ju zgjon që të plotësoni kohën tuaj të caktuar për të jetuar. Në fund, tek Ai do të ktheheni dhe Ai do t’ju tregojë gjithçka që keni bërë.” (En’am, 60)

Gjumi dhe pushimi i tepërt janë të dëmshëm. Ata i japin trupit rëndesë dhe lodhje. Në këtë mënyrë, shkurtohet koha për adhurim dhe ibadet. Rehatinë e trupit dhe vazhdimësinë e shëndetit tonë duhet ta fitojmë nga të fjeturit herët. Nëse flemë herët, parandalojmë edhe bisedat e panevojshme. Gjumi në orët e para të natës është më produktiv nga aspekti i të ngopurit me gjumë dhe për rehatinë e trupit. (Sadik Dana, Altinoluk Sohbetleri, vëll. 2, fq. 89.)

Të qëndruarit zgjuar është gjallëri dhe vitalitet i zemrës. Të fjeturit e pakët e ndriçon zemrën. Ai që dëshiron t’i afrohet Allahut Teala, i hedh gjërat e padobishme të trupit duke fjetur dhe duke ngrënë pak. Në këtë mënyrë, e mban të lehtë trupin dhe zemra i hapet duke përkujtuar Allahun. Miqtë e Zotit e kanë lënë gjumin dhe rehatinë. Ata vështrojnë fshehtësitë e botëve në heshtjen e natës. Të zgjuarit përgjatë natës është një mirësi e madhe për të dashurit e Zotit. Ndërkohë që njerëzit largohen nga Zoti me gjumë, miqtë e Zotit afrohen te Zoti duke mos e kaluar tërë natën me gjumë.

Syri i zemrës

Prof. dr. Mustafa Nutku

Ka prej atyre që thonë: "Unë nuk i besoj asaj që nuk e shoh me sytë e mi..." (?) Këta njerëz të tillë, së pari duhet t'i pyesim:

"Me cilin sy tëndin?"

Sepse, siç ka njeriu një sy material, i cili përbën

shqisën e shikimit që është njëra prej pesë shqisave", veçanërisht flitet edhe për ekzistencën e syrit të mendjes dhe syrit të zemrës. Aftësia e të parit e secilit prej këtyre syve, ndryshon sipas njerëzve.

Pyetja: "Me cilin sy tëndin?" – ka lidhje me llojin e shqisës që shikon (material, mendor dhe shpirtëror), me aftësinë dhe me kapacitetin e tij.

Ata që thonë: "Ne nuk u besojmë atyre që nuk i shohim me sytë tanë..." – duke synuar sytë materialë, nuk mund ta vendosin këtë si kusht për ta parë atë gjë vetëm me sytë e tyre materialë, të cilët sy kanë kapacitet shumë të kufizuar të të shikuarit, nëse është e besueshme apo jo ajo gjë. Një gjë që mund të besohet, siç mund të shikohet me syrin material, nganjëherë mund të shikohet edhe me syrin e mendjes dhe të zemrës. Por për shkak të vështirësisë për ta ndarë të vërtetën nga e gabuara sipas ligjeve njerëzore, nuk mund të flitet për mundësi

shikimi si syri i përshpirtshmërisë apo syri i zemrës, ngaqë mund të ketë edhe shqetësime apo sëmundje që quhen "halucinacione". Detajin që ndodhet këtu, është e domosdoshme që ta kuptojmë mirë. Përveç kufijve të ngushtë të një kohe dhe vendi të caktuar, nëse një gjë nuk shikohet nga dikush, nuk mund të jepet për argument se me të vërtetë ajo gjë nuk ekziston, por mund të thuhet se ajo gjë nuk shikohet dot nga ai.

Ngaqë çështja më e rëndësishme në gjithësi është besimi ndaj Allahut (xh.xh.) dhe ndaj atyre që ka urdhëruar, rreziku më i madh është rreziku që e kërcënon këtë besim. Të mos besosh atë që nuk ta sheh syri, do të thotë se mendja është limituar te syri. Kjo gjendje e ndalon njeriun nga "besimi islam", i cili është cilësia më e virtutshme. Sikur çdo gjë që duhej të besohej të na shfaqej qartazi, aq sa mund ta shikonim edhe me sytë materialë, atëherë nuk mund të flitej fare edhe për "të besuarit pa e parë" gajbin, i cili është çështja më e rëndësishme e sprovimit tonë në këtë botë dhe për të cilin Allahu Teala na ka njoftuar duke na dërguar pejgamberë dhe libra. Në këtë mënyrë, nuk do të kishte "sprovim në këtë botë", që të ndahej ai që beson me atë që nuk beson.

Për ata që thonë se "Ne nuk u besojmë atyre që nuk i shohim me sytë tanë...", lavdërimi që u bëhet besimtarëve në ajetin e tretë të sures Bakara në Kuran, është përgjigja më e bukur:

"Të cilët besojnë në gajbin / të fshehtën (në Allahun, engjëjt, Ahiretin), falin namazin dhe japin nga ajo që u kemi dhënë Ne."

Përveç syrit material, te njeriu gjenden edhe shumë aftësi të tjera, ndjenja, intuita dhe ndërjegjja. Syri nuk është gjë tjetër përveçse një dritare nga e cila shpirti i njeriut vështron këtë botë. Bota e ekzistencës nuk mund të kufizohet vetëm me ato gjëra që i shohim drejt për së drejti me syrin tonë material. Përveç atyre që mund t'i shohim drejt për së drejti me sytë tanë, ka edhe disa qenie që na njoftojnë në mënyrë indirekte për ekzistencën dhe veçoritë e tyre dhe na bëjnë t'i pranojmë.

Ata që thonë se "Ne nuk u besojmë atyre që nuk i shohim me sytë tanë...", duhet të mohojnë edhe ekzistencën e atomeve të cilët janë gurët e një strukture shumë të vogël të materies që nuk mund të shihet me sytë materialë. Por ja që ekzistenca e atomeve është prej argumenteve më të rëndësishme të shkencave moderne. Librat që flasin për ekzistencën e atomeve, për veçoritë, lëvizjet dhe kalimin e tyre nga një gjendje në një gjendje tjetër, kanë mbushur raftet e bibliotekave të universiteteve.

Njeriu, përveç me syrin material, që është njëri prej

organeve të pesë shqisave, veçanërisht në çështjet e besimit islam, mund të shikojë dhe besojë edhe me syrin e mendjes, edhe me syrin e përshpirtshmërisë (syrin e zemrës). Njeriu ka edhe "mprehtësi ndjesore". Kjo është një çështje që po shtjellohet me seriozitet kohët e fundit.

Krahas kësaj fjale për të cilën folëm, ata që përpiqen t'i mohojnë gjërat që nuk shikohen drejt për së drejti nga syri material shprehen:

"Shkenca duhet të jetë udhëzuesi ynë i vetëm."

"Ky shekull është shekulli i shkencës. Ne nuk duhet të kërkojmë ndonjë udhëzues tjetër përveç shkencës."

"Ne duhet të shpëtojmë nga besimet dogmatike që kanë ngelur nga mesjeta." – a nuk mendojnë se një pjesë e madhe e shkencave përbëhet nga besimi në mënyrë indirekte kur diçka nuk e shikojnë drejt për së drejti me syrin material? Për shembull, siç e thamë edhe më sipër, a nuk e kuptojnë se si janë kapur me besim ndaj ekzistencës së atomit, jo duke e parë drejt për së drejti me syrin material, por duke parë ekzistencën dhe veçoritë e tij në mënyrë indirekte në sajë të ndikimeve që ka?

Nisur nga kjo, a nuk duhet që njerëzit të mos sillen të pandjeshëm, të pavëmendshëm dhe si të verbër kundrejt shfaqjeve, reflektimeve dhe ndikimeve në këtë botë të dukshme, të cilat janë argumentet e ekzistencës së emrave dhe attributeve të Allahut (xh.xh.), i cili është fshehur pas "perdes së shkaqeve" duke mos e shfaqur veten drejt për së drejti në shumicën e rasteve dhe duke mos i imponuar njerëzit që ta pranojnë ekzistencën e Tij, si domosdoshmëri e sprovimit të njeriut me mendjen dhe vullnetin e pjesshëm në këtë botë?

A nuk pritet prej atyre që thonë se "nuk u besojnë gjërave që nuk i shikojnë me sytë e tyre" që të kalojnë nga **"vepra për te vepruesi"**, duke i komentuar për mirë sinjalet e pamjeve që u çojnë sytë materialë te truri i tyre?

Ebu Xhehli / babai i injorancës, nuk i besoi Allahut (xh.xh.) dhe të Dërguarit të Allahut (a.s.), edhe pse e pa me sytë materialë të Dërguarin e Allahut (a.s.) dhe ndarjen e hënës në dy pjesë dhe bashkimin e saj pas një kohe, e cila është prej mrekullive më të mëdha të Pejgamberit. A nuk na mjafton ky shembull se njeriut gjithmonë nuk i mjafton vetëm syri material për të parë dhe për të besuar? Nga ana tjetër, ekzistenca e besimtarëve, të cilët nuk shikonin dot me sytë materialë, na tregon se shikimi dhe besimi nuk arrihen vetëm me syrin material, por edhe me syrin e mendjes dhe atë të përshpirtshmërisë.

DIARI është **PRANVERA** *e besimtarit*

Mesut Kaja

Në gjithësi nuk ka vend për njëtrajtshmëri. Vazhdimisht ka një lëvizje, rrymë dhe formim. Koha rrjedh, shekujt kalojnë, periudha të reja hapen dhe stinët ndryshojnë. Në momentin kur vjen pranvera, vini re se natyra, e cila pati qenë zhytur në gjumë me vjeshtën, tashmë gjallërohet dhe zhvillohet. Menjëherë pas saj vjen vera. Në këtë mënyrë, i nxehti bëhet përvëlues dhe arat pjellore japin prodhimin e tyre. Atëherë përsëri

vjen vjeshta dhe bahçet e gjelbra që i patën çelur sytë jetës gjashtë muaj më parë kanë filluar të vyshken. Ndërsa në dimër e gjithë natyra mbulohet nga petku i bardhë sikur dëshiron të na kujtojë vdekjen dhe Ahiretin.

Ja, përsëri kanë kaluar stinët dhe ka ardhur dimri. Ditët janë shkurtuar dhe netët janë zgjatur. Edhe një herë tjetër u shfaq ligji i Allahut Teala, i cili shprehet kështu

në Kuranin Fisnik: **“Ti bën që nata të hyjë tek dita dhe që dita të hyjë tek nata. Ti e nxjerr të gjallën prej së vdekurës dhe të vdekurën e nxjerr prej së gjallës. Ti i jep kujt të duash pa kufij.”** (Al’ Imran, 26)

Zgjatja e natës ndoshta na jep mundësinë për të bërë ato që shpeshherë kemi dashur t’i bëjmë, por nuk kemi arritur dot t’i bëjmë. Qëndrimi me familjen dhe bisedimi me pjesëtarët e saj, interesimi për të, vizitat e miqve dhe të të afërmeve, studimi për studentët, leximi i librave, punime shkencore, biseda rreth çështjeve të ndryshme etj., të gjitha këto janë gjëra ideale për t’u bërë në netët e gjata të dimrit. Duke e përmbledhur mund të themi se netët e dimrit janë pjesë kohe e begatë në vetvete, apo ndoshta është koha më e favorshme për shumë prej nesh.

I Dërguari i Allahut, alejhi’s-selam, për ta nxjerrë në pah këtë të vërtetë ka thënë: *“Dimri është pranvera e besimtarit.”* (Ahmed b. Hanbel, Musned, III, 75; Ebu Ja’le, Musned, II, 519.) Domethënë, Pejgamberi ka treguar se sa rëndësi të madhe mbart në jetën e myslimanit kjo stinë.

Nga hadithi fisnik kuptojmë se siç i fryhet një frymë e re gjallërimi natyrës në pranverë dhe si rezultat çdo anë kaplohet nga aroma të ndryshme dhe sipërfaqja e tokës mbushet plot me bukuri të rralla, edhe në botën e besimtarit pranvera vjen në dimër. Në këtë stinë besimtari, qoftë në botën e tij shpirtërore apo qoftë në marrëdhëniet me njerëzit, e përjeton jetën pranverore pothuajse sikur po ringjallet. Këtë kohë të begatë e shfrytëzon për t’u zhvilluar personalisht dhe shkencërisht.

I Dërguari i Allahut (a.s.), në vazhdimin e hadithit ka treguar dy cilësitë e kësaj stine. Në këtë mënyrë, i ka ndriçuar besimtarët në çështjen se si duhet ta shfrytëzojnë këtë stinë: *“Ditët shkurtohen në dimër dhe besimtari mban agjërim, ndërsa netët zgjaten dhe i kalon ato me ibadet.”* (Sujuti, Xhamiu’s-Sagir, I, 718; Bejhaki, Sijam, 115.)

Munavi thotë në shpjegimin e hadithit: “Besimtari në këtë stinë shëtit në bahçet e bindjes ndaj Zotit, argëtohet në fushat e ibadetit dhe zemra i pastrohet në bahçen e punëve të mira. Ai përjeton qetësi shpirtërore të plotë me bindjet e ndryshme që shfaq ndaj Allahut Teala. Ai nuk e ka të vështirë as agjërimin dhe as pagjumësinë përgjatë natës kur preokupohet me ibadetet... Domethënë, nata e gjatë i jep mundësinë për të fjetur edhe gjumë. Në këtë mënyrë, ngrihet aktiv dhe plot vullnet për të falur namaz nate dhe për t’i bërë dhikër Allahut të Lartësuar. Për këtë arsye, edhe trupit ia plotëson nevojat fizike, edhe detyrën e adhurimit e kryen me sukses...” (Munavi, Fedju’l-Kadir, IV, 172.)

Domethënë se faktori i parë që dimri është pranvera e besimtarit qenka agjërimi i lehtë, i cili mund të mbahet përgjatë ditës. Në këtë mënyrë, myslimani nuk ndjen ndonjë vështirësi përgjatë kohës së shkurtër që është agjërueshëm. I Dërguari i Allahut (a.s.), në një hadith tjetër fisnik, e ka treguar lehtësinë dhe mirësinë e këtij agjërimi duke thënë: *“Të agjërosh dimrit është një pasuri e freskët.”* (Tirmidhi, Saum, 74; Ahmed b. Hanbel, Musned, IV, 335.)

Siç dihet nga të gjithë, agjërimi është ibadeti më i rëndësishëm në edukimin e nefsit. Fakti që i Dërguari i Allahut (a.s.), na ka inkurajuar për të mbajtur agjërim nafle duke shfrytëzuar këto lloj mundësish, tregon vendin që agjërimi ka në përsosmërinë (pjekurinë) shpirtërore.

Sigurisht se dikush që është në ibadet përgjatë gjithë ditës (është agjërueshëm), e ndjen veten më afër Zotit (xh.xh.) dhe sillet më me përpikëri në marrëdhëniet me njerëzit. Ose thënë ndryshe, një njeri që është përsosur shpirtërisht, është më i bindur ndaj Zotit dhe më i dhimbshëm e i mëshirshëm kundrejt njerëzve. Natyrisht se kjo e kthen në pranverë botën shpirtërore dhe jetën sociale të besimtarit.

Faktori i dytë është vlerësimi i netëve duke i kaluar ato me adhurim. Adhurimi përgjatë natës është Sunet (traditë) e pejgamberëve dhe e të devotshmëve. Në ajetin fisnik thuhet kështu për gjendjen e atyre: **“Ata flinin pak natën, ndërsa në agim** (në pjesën e fundit të natës) **kërkonin falje** (nga Allahu).” (Dharijat, 17-18)

Para se Musai të dilte në audiencën e Allahut Teala, u urdhërua me tridhjetë net adhurim, pastaj kjo u shndërrua në dyzet net. Ne ajetin kuranor thuhet: **“Ne i premtuam Musait se do t’i flisnim pas tridhjetë netësh, të cilat ia shtuam edhe me dhjetë të tjera, kështu që takimi me Zotin e tij u bë pas dyzet netësh...”** (A’raf, 142) Në këtë mënyrë, zemra e tij u përgatit për këtë takim sublim. Po ashtu edhe i Dërguari i Allahut (a.s.), u urdhërua që ta kalonte natën me adhurim në suren Muzzemmil, e cila zbriti në vitet e para të profetësisë. Pejgamberi, alejhi’s-selam dhe myslimanët e parë e respektuan këtë urdhër me përpikëri. Sipas deklarimeve të dijetarëve, adhurimi përgjatë natës në vitet e para të Islamit ka qenë farz. Por më vonë, në ajetin e fundit të të njëjtës sure që zbriti në vitet e mëvonshme, në lidhje me këtë çështje erdhi një lehtësim për myslimanët. (Shik. Elmallëllë, Hak Dini, VIII, 405, 406.) Nga njëra anë, në këtë ajet lavdëroheshin këto sjellje të Pejgamberit dhe të besimtarëve: **“Natyrisht, Zoti yt e di se ti (o Muhamed) falesh më pak se dy të tretat e natës, ndonjëherë gjysmën ose një të tretën e saj, si edhe disa prej atyre që janë me ty. Allahu e përcakton**

gjatësinë e ditës dhe të natës dhe e di se ju nuk mund ta llogarisni atë saktësisht, prandaj kthehet tek ju me mëshirë. Kështu që lexoni Kuran aq sa mundeni! Ai e di se disa prej jush do të jenë të sëmurë, disa do të udhëtojnë nëpër botë, duke kërkuar mirësitë e Tij (për jetesë) dhe disa të tjerë do të jenë duke luftuar në rrugën e Tij, prandaj lexoni sa keni mundësi nga Kurani! Faleni namazin, jepeni zekatin dhe jepini Allahut një hua të mirë (që Ai t'jua kthejë shumëfish). Çfarëdo mirësie që bëni për shpirtin tuaj, me siguri që do ta gjeni tek Allahu. Ajo do të jetë më e mirë dhe më e shpërblyer. Kërkoni faljen e Allahut, sepse Allahu është vërtet Falës i madh dhe Mëshirëplotë.” (Muzzemmil, 20)

Në një ajet tjetër fisnik, krahasohet kështu ai që insiston në mohimin e fesë me atë që e kalon natën me adhurim: **“A mund të krahasohet ai që falet natën, duke bërë sexhde dhe duke qëndruar në këmbë e që ruhet prej jetës tjetër dhe shpreson në mëshirën e Zotit të tij (me jobesimtarin)? Thuaj: “A janë të barabartë ata që dinë dhe ata që nuk dinë? Vetëm mendarët i pranojnë këshillat!”** (Zumer, 9)

Adhurimi që bëhet natën përbën edhe një pikë tjetër të rëndësishme në përsosmërinë shpirtërore të besimtarit. Atmosfera shpirtërore e besimtarit në këtë orë e zhyt atë në një prehje dhe qetësi të thellë duke e adhuruar Zotin (xh.xh.). Ai qëndron në audiencën e Allahut Teala dhe arrin të fshehtë e të qenit “si një i huaj, një udhëtar dhe një prej banorëve të varreve në këtë botë”. (Buhari, Rikak, 3; Tirmidhi, Zuhd, 25.) Në këtë mënyrë e rinovon premtimin që ka me Zotin, e ripërtërin besnikërinë ndaj të Dërguarit të Allahut (a.s.) dhe kërkon falje për gabimet, nëse ka. Nisur nga kjo, ditën e re e fillon më aktiv dhe me vetëdijen e nënshtrimit ndaj Allahut Teala.

Edhe një çështje që përmendet brenda ibadetit të natës është leximi i Kuranit Fisnik, qoftë në namaz apo jashtë namazit. Në ajetet e para që erdhi urdhri për ibadetin përgjatë natës, i Dërguari i Allahut (a.s.), u urdhërua që ta lexonte Kuranin me tertil (ngadalë dhe qartë). Allahu i Madhëruar thotë në Kuran: **“...Lexoje Kuranin ngadalë dhe qartë!”** (Muzzemmil, 4) Tertil do të thotë që ta lexosh Kuranin dalëngadalë, duke i nxjerrë qartë fjalët e tij, duke i respektuar rregullat e texhuidit dhe krahas kësaj, duke medituar mbi ajetet e Kuranit, në mënyrë që ato të ndikojnë te shpirti. Me një

lexim të tillë, besimtari përfiton më shumë shpirtërisht nga Kurani dhe nga begatia e tij dhe i kupton më mirë kërkesat dhe mesazhet e Allahut (xh.sh.). Sepse në vazhdimin e urdhrit në fjalë, thuhet: **“Natyrisht, adhurimi natën vepron më fuqishëm dhe fjala është më shprehëse.”** (Muzzemmil, 6)

Nga shumë transmetime mësojmë se i Dërguari i Allahut (a.s.), e ka zbatuar këtë urdhër të Allahut Teala dhe ka lexuar Kuran natën. Në tefsirin e ajetit, **“Unë jam urdhëruar të lexoj Kuranin...”** (Neml, 92) - Alusi thotë: “Unë jam urdhëruar të vazhdoj në leximin e Kuranit me tertil, në mënyrë që të më hapen të vërtetat përgjatë leximit të Kuranit apo përgjatë ndjekjes së këtij leximi, sepse vazhdimi në leximin e Kuranit me tertil është prej shkaqeve të hapjes së dyerve të frymëzimit hyjnor dhe të të fshehtave të shenjta.” Transmetohet se Pejgambëri është ngritur për të falur namaz përgjatë natës, në lexim vazhdimisht ka përsëritur ajetin: **“Nëse Ti i dënonn ata - robërit e Tu janë, e nëse i fal ata, me të vërtetë, vetëm Ti je i Plotfuqishmi dhe i Urti.”** (Maide, 118) Në këtë mënyrë, atij iu hapën të fshehtat e gjërave që do të ndodhnin. Kjo gjendje vazhdoi deri në mëngjes.” (Alusi, Ruhul-Meani, XX, 39.)

Ndërsa gjendjet e besimtarëve, që më parë kanë qenë prej ithtarëve të librit, por që më vonë janë bërë myslimanë dhe të cilët i japin rëndësi ibadetit të natës, përshkruhen në këtë formë: **“Megjithatë ata nuk janë të gjithë njëlloj. Disa nga ithtarët e Librit janë në të drejtën: në orët e natës lexojnë vargjet e Librit të Allahut dhe falin namaz.”** (Al' Imran, 113) Ndërkohë që Allahu Teala flet me lavdërime për këta njerëz që kanë besuar, tregon edhe të vërtetën se ata i lexojnë ajetet e Allahut dhe se i bëjnë sexhde Atij. Domethënë, leximi i Kuranit që ata bëjnë në ibadetin e natës, meriton të lavdërohet. (Bejzavi, Envaru't-tenzil, I, 80.)

Të gjitha veprat dhe ibadetet që i Dërguari i Allahut (a.s.), i ka sugjeruar dhe këshilluar, janë për një jetë fetare më aktive për besimtarin. Me anë të këtyre veprave, besimtari e mban vazhdimisht aktive lidhjen që ka me Allahun dhe të Dërguarin e Tij. Ndër këto vepra mund të përmendim: Namazi i Xhumasë, agjërimi i Ramazanit, adhurimi në netët e mira etj. Këto janë kohë të begata, që e forcojnë këtë gjallëri. Në jetën e besimtarit nuk ka monotoni. Si lëvizja në gjithësi, edhe jeta e tij vazhdimisht është e gjallë dhe aktive. Ja pra, edhe stina e dimrit i shërben këtij synimi në jetën e besimtarit.

Ëmbëlsia e besimit

Sezal Engin

Besim do të thotë ta pranosh me zemër dhe ta pohosh me gjuhë vërtetësinë e ndonjë gjëje. Ndërsa besimtari është personi që i realizon këto dy vepra. Sipas literaturës Islame, besim do të thotë t'i besosh Allahut, engjëjve të Tij, librave të Tij, pejgamberëve të Tij, Ditës së Gjykimit, kaderit, të besosh se e mira dhe e keqja vijnë nga Allahu dhe të besosh se ringjallja pas vdekjes është e vërtetë. Ndërsa besimtari është personi që u beson këtyre bazave.

Krijesat që Allahu Teala u drejtohet më shumë në Kuranin Fisnik me thirrjen: "O ju që keni besuar!", janë ata që besojnë. Siç kuptohet qartë edhe nga përdorimi i shpeshtë i kësaj shprehjeje, besimi është baza dhe themeli i fesë. Është baza e domosdoshme e fesë. Është fillimi i rrugës dhe në të njëjtën kohë është edhe harta e saj... Është formim i mendimit dhe orientues i tij. Është fryma e parë... Besimi është synimi sublim i jetës, sepse njerëzit ekzistojnë me besimin e tyre. Besimi është ai që i jep vlerë njeriut ndërmjet krijesave të tjera. Njeriu merr dije, mendon, vendos, beson dhe e vazhdon jetën e tij sipas rregullave të besimit.

Edhe ai që e bën njeriun të lartë dhe të vlefshëm te Allahu i Lartësuar, është besimi i cili e bën atë të fitojë mirësinë e shprehur nga Zoti në ajetin fisnik të mëposhtëm: **"Allahu është Mbrojtësi i atyre që besojnë. Ai i nxjerr ata nga errësirat në dritë..."** (Bakara, 257) Cilësitë e besimtarëve deklarohen kështu: **"Besimtarë të vërtetë janë vetëm ata që besojnë Allahun dhe të Dërguarin e Tij dhe pastaj nuk dyshojnë, por luftojnë në rrugën e Allahut me pasurinë dhe jetën e tyre. Këta janë besimtarë të sinqertë."** (Huxhurat, 15)

Sigurisht se besimi është metoda e jetës për njeriun. Kjo metodë përfshin cilësitë e përmendura në ajet dhe shumë cilësi të tjera. Ka gjëra që besimtari duhet t'i bëjë për vete dhe për fenë. Ndër ato që duhen bërë mund të përmendim: Arritja e besimit të përsosur, hartimi i jetës sipas orientimit të urdhrave të Krijuesit të saj dhe ato që duhet të bëhen për të arritur lumturinë e

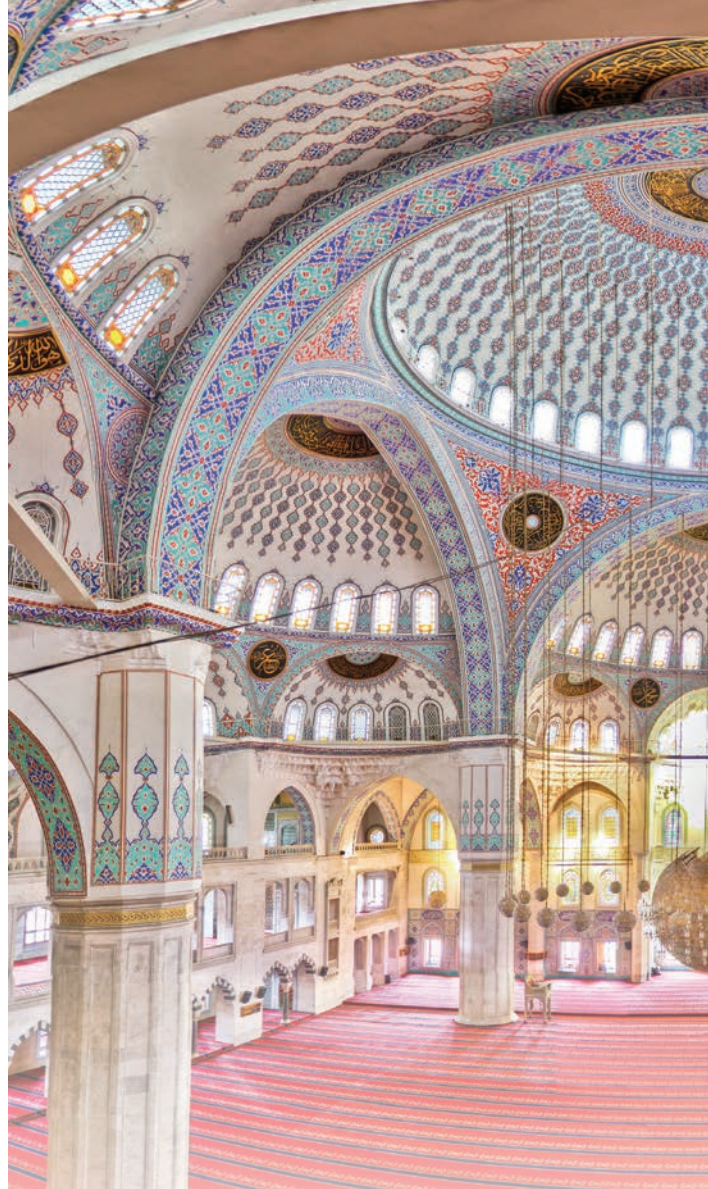

përhershme në sajë të këtyre. Ka edhe gjëra përveç bazave të besimit apo përveç bazave të përmendura në amentu. Pra, ka detyra që duhet t'i bëjmë për të arritur ëmbëlsinë e besimit. I Dërguari i Allahut (a.s.), na e tregon rrugën duke thënë:

"Ka tri gjëra që, nëse gjenden te një njeri, ai njeri e shijon ëmbëlsinë e besimit: Të dojë Allahun dhe të Dërguarin e Tij më shumë se çdo gjë, ta dojë dikë vetëm për Allahun dhe të frikësohet nga kthimi në kufër pasi ka besuar sikur frikësohet nga hedhja në zjarr." (Buhari, Iman, 9; Muslim, Iman, 67.) Mirë, por si mundet një njeri ta dojë më shumë se çdo gjë Allahun dhe të Dërguarin e tij? Sigurisht se kjo arrihet duke ia vënë veshin zërit të Kuranit dhe të Pejgamberit. Duke e lexuar fjalën sublime, duke e kuptuar dhe duke e zbatuar në jetë. Siç thotë edhe nëna jonë, Aishja: "Duke e lartësuar moralin në piedestalin e moralit të Kuranit Fisnik." Duke u kapur fort pas Sunetit të të Dërguarit të Allahut (a.s.). Duke e ndjerë sikur jemi bashkë me të në epokën e lumturisë. Duke e pasur të Dërguarin e Allahut (a.s.), mysafir në çdo çast të jetës sonë dhe duke e ditur se ai është shembulli i shkëlqyer për ne. Duke e provuar veten me bërjen e këtyre pyetjeve: "Vallë, çfarë do të bënte i Dërguari i Allahut sikur të ishte tani? Çfarë do të bëja sikur ta kisha pranë të Dërguarin e Allahut tani?" Dhe duke e dashur të Dërguarin e Allahut, alejhi's-salam, siç thotë vetë në hadith: "Askush prej jush nuk ka besuar, përderisa unë të mos jem më i dashur për të se babai tij, se fëmijët e tij dhe se të gjithë njerëzit." (Buhari, Iman, 2, Tefsir, Bakara 31; Muslim, Iman, 21.)

Të duash për Allahun, të urresh për Allahun... Edhe mbushja e brendësisë së koncepteve të dashurisë dhe urrejtjes jo me ndjenja dhe mendime, por për Allahun dhe për të arritur kënaqësinë e Allahut Teala, është njëra prej veprave që e bën njeriun të shijojë ëmbëlsinë e besimit. Edhe njohja e vlerës së të qenit besimtar, përpjekja për ta ruajtur besimin dhe falënderimin e vazhdueshëm ndaj Rrahmanit për shkak të mirësisë së besimit, është njëra prej gradave të shkallëve që e shpjen njeriun në pikën kulminante të besimit.

Të dëshirosh edhe për vëllain në fe atë që dëshiron për vete... I Dërguari i Allahut (a.s.), është shprehur shumë qartë se ai që nuk e ka këtë nijet, nuk ka besuar në kuptim të vërtetë. Ai i ka ftuar njerëzit për t'u bërë altruistë. I ka ftuar për të ndarë gjërat me të tjerët, për ta ndihmuar njëri-tjetrin në mënyrë reciproke, për t'i shkatërruar një herë e përgjithmonë farërat e zilisë, për t'u bashkuar shpirtërisht dhe për t'u bërë besimtarë të pjekur në sajë të këtyre. I Dërguari i Allahut (a.s.), ka synuar pjekurinë e tillë që një besimtar të arrijë të thotë: "Vëllai im ka më shumë nevojë për ujë." – edhe pse vetë është duke vdekur nga etja.

Zbatimi në çdo gjendje i "Emri bi'l-ma'rif ve neh-ji ani'l-munker..." Kjo vepër, e cila është mekanizma autokontrolle e fesë islame, ka rëndësi të madhe në zbatimin e fesë nga individit dhe shoqëria, në lidhjen pas vlerave fetare, në të qëndruarit të pastër dhe të dëlirë të fesë dhe në moslargimin e brezave të rinj nga feja dhe kultura. I Dërguari i Allahut, alejhi's-salam, e ka themeluar në këtë formë këtë mekanizëm: "Kur ndonjëri prej jush të shikojë ndonjë të keqe, le ta rregullojë me dorën e tij. Nëse nuk ka mundësi për ta bërë këtë, le të ndërhyjë me gjuhën e tij. Nëse nuk arrin ta bëjë edhe këtë, le ta urrejë me zemër, por kjo është grada më e dobët e besimit." (Nesai, Iman 17.) Padyshim se ajo që e ka mbajtur në këmbë dhe i ka siguruar zhvillimin shoqërisë islame përgjatë shekujve, është përpjekja e shumë individëve të shoqërisë për ta kryer këtë detyrë të begatë. Madje, kjo vepër nuk është urdhëruar vetëm për shoqërinë islame. Këtë e tregon qartë edhe ky ajet fisnik, në të cilin thuhet: "**Ju jeni populli më i mirë i dalë për njerëzimin: (sepse) ju urdhëroni që të bëhen vepra të mira, i ndaloni të këqijat dhe besoni Allahun...**" (Al 'Imran, 110) Domethënë, një besimtar është

përgjegjës edhe për ecurinë e botës. Edhe ai duhet të mbajë një dritë për të nesërme më të ndriçuar.

Vazhdimi në faljen e namazit në mënyrë absolute... Namazi pothuajse është bërë një me Islamit dhe përfaqësuesi i tij. Ai është shenja që vërteton fenë e njeriut. Këtë e vë në pah edhe ky hadith i Pejgamberit: *“Ndërmjet besimit dhe kufrit është lënia e namazit.”* (Tirmidhi, Iman 9.) Namazi vë në funksion disiplinën e jetës së besimtarit. Namazi e mbron besimtarin nga të gjitha të këqijat dhe i hap të gjitha dyert e mirësisë. Namazi është shtylla e fesë.

Të mos mundosh fqinjin, të nderosh mysafirin dhe të thuash fjalë të mira ose të heshtësh... I Dërguari i Allahut (a.s.), thotë: *“Kushdo që i beson Allahut dhe Ditës së Gjykimit, të mos e mundojë fqinjin, ta nderojë mysafirin dhe të flasë fjalë të mira ose të heshtësh.”* (Muslim) Edhe në një hadith tjetër fisnik, i Dërguari i Allahut (a.s.), thotë: *“Kur të shikoni dikë që interesohet për xhamitë (që nuk e pret lidhjen e tij me xhaminë), dëshmoni për besimin e tij, sepse Allahu Teala ka thënë se xhamitë e Allahut i ndërtojnë vetëm ata që i besojnë*

Allahut dhe Ditës së Gjykimit, që e falin namazin dhe që e japin zekatin.” (Tirmidhi, Iman, 8.)

Përmirësimi i moralit dhe sjellja me butësi ndaj familjes... I Dërguari i Allahut (a.s.), ka thënë: *“Besimtar i pjekur është ai që ka moral të lartë dhe që sillet me butësi ndaj familjes së tij.”* (Tirmidhi, Iman, 6.)

Pejgamberi (a.s.), ka dhënë shumë këshilla në lidhje me çështjen e marrëdhënies besim-vepër. Transmetimi që tregon se besimi ka shtatëdhjetë e disa degë, është shumë i njohur. Për të gjitha veprat që i përmendëm, janë këshillat profetike ato që e përcaktojnë se në cilën degë mund të jetë njeriu.

Sigurisht se ai që thotë “la ilahe ilallah” (formulën e tevhidit) do ta fitojë të drejtën për të hyrë në Xhenet, por natyra e kësaj hyrjeje do të jetë e ndryshme në mënyrë absolute. Jo vetëm hyrja në Xhenet, por edhe mënyra e jetesës në jetën e kësaj bote si besimtar do të marrë pjesë nga kjo gjendje e ndryshme.

Shembulli ynë i shkëlqyer është i Dërguari i Allahut (a.s.). Padyshim se edhe në çështjen e besimit, ai është shembulli më i vyer për ne. Ai dhe shokët e tij të zgjedhur. Ajo që e bëri të Dërguarin e Allahut (a.s.), të thoshte: *“Edhe në qoftë se më jepni diellin në dorën e djathtë dhe hënën në dorën e majtë, përsëri nuk do heq dorë nga kjo çështje.”* – kur politeistët mekas i propozuan gjëra që është shumë vështirë të refuzohen dhe ajo që e bëri Ebu Bekrin (r.a.), të thoshte: *“Nëse ka thënë ai, është e vërtetë.”* – kur e njoftuan për ngjarjen e Israsë dhe Miraxhit, ishte ëmbëlsia e besimit.

Ajo që i bëri të vendosur në besim shokët e të Dërguarit të Allahut, alejhi’s-salam dhe që i bëri t’i shfaqnin historisë njerëzore shembujt më të lartë të moralit në marrëdhëniet njerëzore, është ëmbëlsia e vërtetë e besimit që e merrnin kur zbatonin me përpikëri të madhe çdo fjalë të të Dërguarit të Allahut (a.s.) dhe vepronin ashtu siç vepronte ai.

Edhe për ne nuk ka asnjë shkak që të mos e marrim atë ëmbëlsi të vërtetë besimi, që të mos e jetojmë jetën e sahabëve dhe të mos i shfaqim historisë së njerëzimit një epokë të dytë lumturie. Këshillat e të Dërguarit të Allahut (a.s.), që na shpiten te ajo ëmbëlsi, janë pranë nesh. Ajo që na takon të bëjmë është vetëm të vendosim. Të vendosim dhe këtë vendim ta stolisim me përpjekjet tona.

Allahu i Lartësuar na bëftë të gjithëve prej atyre besimtarëve që e marrin ëmbëlsinë e vërtetë të besimit, që nuk e harrojnë këtë ëmbëlsi përgjatë gjithë jetës dhe që bëjnë një jetë si të sahabëve në sajë të kësaj ëmbëlsie!

Amin!..

Selemohimi

Edison ÇeraJ

Asgjë e vërtetë dhe madhore për jetën nuk mund të arrihet pa një dozë të caktuar vetëmohimi. Përfytyrojeni veten për pak sikur keni mbetur pa ujë e pa ushqime në mes të shkretëtirës, dhe dikush ju thotë se po të ecni për disa orë në këtë apo atë drejtim, do gjeni ujë, çfarë do bënit? Natyrisht që nëse nuk doni të vdisni, do ia mbathni me sa fuqi keni për të gjetur ujin. E njëjta gjë vlen edhe për ujin (ilaçin) e shpirtit. Por ja që, edhe pse në shumë raste e dimë drejtimin për këtë ujë, prapë nuk e marrim mundimin të bëjmë asnjë çap. Ama, nuk duhet harruar se edhe mund të vdesim shpirtë-riht, dhe të mbetemi gjallë vetëm në nivelin biologjik, tamam si kafshët, madje edhe më keq; sepse, fundja, kafshët janë ato që janë, dhe nuk dalin për asnjë çast nga natyra e tyre.

Vetëmohimi të bën të ndihesh me mision, me vlerë, të gjallë, me ambicie, plot elan për të jetuar; madje për ta jetuar thellësisht përmasën njerëzore. Dhe kjo do të thotë t'i jepesh me tërësisht Zotit, t'i dorëzohesh, sepse Ai është e Vërteta, Ekzistenca e vetme; kurse ne nuk ishëm, dhe jemi falë Tij. Por, pyetja thelbësore pas kësaj, tani e tutje, është se a do jemi me Të? Zoti meriton veç lavde.

Për t'i shkuar edhe më në thelb kësaj ndjenje dhe këtij realiteti kaq domethënës për ecurinë e njerëzores, le t'ia japim fjalën një mjeshtri të urtë si Sulltan Veledi, duke e përshtatur dhe shoqëruar me disa shënime:

Ai i cili nuk i kushtohet kërkimit të unit të tij, tregon se është i mjerë dhe i padobishëm.¹

Meqenëse ti ke zgjedhur ekzistencën e Zotit, harroje atëherë ekzistencën tënde! Meqenëse qëllimi yt është të shohësh Zotin, hiq dorë atëherë nga qëllimet e tua! Meqenëse ti je i dashuruar me madhërinë hyjnore, braktise mendjemadhësinë tënde dhe bëhu një dashnor i thjeshtë; mos kërkto të shqetësosh askënd! Bëhu i varfër, i shtypur, dhe fali të tjerët! Hiq dorë nga tirania dhe padrejtësia e shpirtit mëshor, që është një horr; sepse mendjemadhësia është një perde që të ndan nga Zoti, dhe në fakt, kjo çështje është si puna e faraonit që e konsideronte veten të barabartë me Zotin.

Të gjitha përvojat, tundimet dhe lidhjet me këtë botë kanë unin² dhe ne-në si origjinë dhe bazë. "Ne" dhe "unë" janë burimi prej të cilit rrjedh gjithçka. Kur ti krasit pemën dhe rrënja e saj qëndron në tokë, degë të reja do dalin më vonë. Duhet që në këtë kërkim të mos tërhiqesh përpara asgjëje, qoftë ajo dituria apo

1. E si mund të jetë i qetë dhe i kthjellët një njeri, i cili nuk i ka dhënë një përgjigje bindëse vetes se nga vjen dhe ku shkon?

2. Luftën me veten, Profeti i Zotit e përmbledh me këto dy fjali: "Po kthehemi nga një luftë e vogël drejt një luftë të madhe!" Shokët e pyetën: "Drejt cilës luftë, o Profet i Zotit?" Ai u tha: "Lufta me vetveten." Kjo ka ndodhur teksa ktheheshin nga një betejë.

praktika, mbretërimi apo qeverisja, kryesia apo organizimi. Sepse, o pelegrin³, perdet janë të shumta, si të errësirës ashtu edhe ato të dritës. Ti duhet të kalosh përtej të gjithave si një njeri i vërtetë! Mjeti për këtë gjë është dhimbja dhe sinqeriteti, dashuria dhe dëshira. Dhimbja duhet ta shkatërrojë kënaqësinë dhe njeriu duhet të përparojë me hapa të mëdhenj. Nëse gruaja shtatzënë njeh me qindra metoda në lidhje me lindjen e fëmijës, ajo nuk do të ndihmohet në asgjë gjatë çastit të lindjes; dhe fëmija nuk do dalë prej saj për shkak të njohurive që ajo ka. Është më tepër dhembja ajo që do t'i mundësojë asaj arritjen e qëllimit, dhe jo shkenca e arti. Kur dhembja prodhon shtytje të forta, fëmija del shpejt nga barku i nënës. Në çastin e lindjes së Isait/ Jezuit (paqja e Zotit qoftë mbi të!), ishte dhembja ajo që e shtyu Merjemen (paqja e Zotit qoftë mbi të!) që të qëndronte nën pemën e hurmës dhe të lindte frymën e Zotit. Trupi dhe pamja jote janë si Merjemja, sepse shpirti mëshor (*nefs*) është i njëjtë me një femër, ndërsa intelekti (*akl*) është i ngjashëm me një mashkull. Isai yt është besimi dhe dija jote (*ma'rifah*), të cilat burojnë nga intelijenca e vërtetë. Nëse dhembja hyjnore të sundon dhe të pushton pa pushim, kjo dhembje nuk të lë kohë që të merresh me gjëra të tjera. S'ka aspak dyshim se nga shpirti yt, i ngjashëm me Merjemen, do të lindë Isai, që është fryma e Zotit (ngaqë lindi pa baba). Kur ta kesh kuptuar këtë, mos u mundo shumë për të përfutuar shkencën dhe artet. Rrite sinqeritetin dhe dhembjen tënde, me qëllim që të jesh gjithmonë i zhytur në dëshirë dhe dashuri. Largohu nga çdo gjë tjetër përveç të Dashurit, dhe mos bëj gjë tjetër veçse të shikosh Atë, në mënyrë që t'i kalosh të gjitha perdet.

Ndonëse njeriu nuk mund ta zhdukë nga vetja ne-në dhe unin me përpjekje dhe me forcë⁴, dhe ndonëse ai nuk ka pushtetin për të dëbuar një armik të tillë, Zoti thotë: Vajto ti dhe rënko pranë Meje për shkak të këtij armiku; sepse dëbimi nuk është i mundur vetëm se me anë të fuqisë Time Absolute. I tillë është ligji Im, o robi Im! Ndonëse ti je i pafuqishëm përpara armiqësisë së tij, përpiku dhe mos u pajto me të. Gjithmonë qëndro në luftë kundër tij, aq sa të kesh mundësi; dhe lufto kundër armiqësisë së tij dhe kërkto ndihmën Time

3. Të tillë e quan Profeti Muhamed njeriun, kur thotë: "Jeto në këtë botë si i huaj, ose si udhëtar!" Pra, herë pas here, njeriu e ka të nevojshme t'i kujtojë vetes se është vetëm një udhëtar/pelegrin mbi këtë tokë.

4. Islami nuk është për ndrydhjen e aq më pak për zhdukjen e insti - kteve. Mësimet e Islamit në këtë drejtim kulmojnë me kontrollin që njeriu duhet të ketë mbi instinktet. Domethënës, nuk është as si Krishterimi dhe shumë rende të tjera që përqurohen kryesisht ose vetëm te shpirti, dhe as si qasja tjetër ndaj tyre që bën thirrje për heqjen e çdo freri ndaj instinkteve. Rasti i agjërimit është tipik në këtë diskutim, pasi është vërtet një disiplinë e cila të jep mundësinë e pasqoqje t'i vësh nën kontroll instinktet. Sikundërse, nga ana tjetër - në kohën që çelet iftari - njeriu mund t'i përbushë lirshëm instinktet e tij. Kjo të jep mundësinë të përjetosh e të kuptosh njëherësh të qenit njeri, një qenie që ka edhe kafshën përbrenda, por edhe engjëllin - nëse mund të shprehemi kështu.

me nënshtrim dhe përlulësi. Kur kërkon ndihmën Time nga thellësia e shpirtit me një zemër të sinqertë, Unë e dërgoj fuqinë Time drejt duarve të tua dhe e bëj dorën tënde të fortë dhe sunduese ndaj tij, në mënyrë që t'ia këpusësh kokën këtij kundërshtari me forcën Time dhe me shpatën e sinqeritetit. Pra, në të vërtetë, nuk je ti që vret, por jam Unë, dhe Unë të përgëzoj dhe të quaj hero. Si shpërblim Unë të jap një rrobë nderi, dhurata dhe mbretërinë e mbretërimit të përjetshëm, sepse atje është shpërblimi i punës që ti ke kryer. Ti mund të thuash: "O Zoti im, nuk jam unë që e kam bërë këtë gjë! Nga e kam marrë këtë forcë dhe këtë fuqi, për t'u përballur me një armik të tillë? Ky kundërshtar të ka kundërshtuar Ty dhe ka debatuar me Ty duke thënë: "Unë jam më i mirë se ai. Mua më krijove nga zjarri, kurse atë nga balta!"⁵ Meqenëse unë jam aq i dobët dhe më i parëndësishëm se një fije kashte, si mund të shkul një mal të tillë; ta shtyp duke e bërë si guralec e ta hedh në ajër si pluhur e dhé?"

Zoti i lartësuar thotë: "Kur forca lme bashkohet me një fije kashte, malet përballë saj bëhen më të vegjël se një atom. Por, meqenëse ti, në këtë pamundësi dhe dobësi më ke dëshmuar besnikërinë tënde dhe duke u mbështetur tek Unë je përballur me një armik të tillë, duke më konsideruar si të Pranishëm, Shkues dhe Sundues, për këtë arsye Unë e shndërrova në fuqi dobësinë tënde. Unë i pranoj të gjitha prej teje dhe Unë jam i detyruari yt. Mirëpo, në fakt, jam Unë që i kam bërë të gjitha, si një baba që luan me dashuri me fëmijën e tij. Ai vendos një peshë të rëndë në dorën e fëmijës dhe me dorën e tij ia ngre peshë. Më pas, ai e përgëzon fëmijën dhe e uron atë duke i thënë: "Çfarë hero! Të lumtë! Çfarë force që paskel!" – ndonëse në të vërtetë, ishte babai ai që e ngriti peshën dhe jo fëmija. Do të ishte e çuditshme që dashuria, bujaria dhe dhembshuria lme si Krijues të jenë më të vogla se ato të kësaj krijese. Pra, Unë i jap forcë robërve të Mi dhe i drejtoj⁶, me qëllim që në sajë të faljeve dhe drejtimit Tim ai arrin të dëbojë armikun. Unë e pranoj këtë gjë prej tyre, Unë jam i de-

5. El-A'raf, 12.

6. Jeta dëshmon shkoqur se jetën e njeriut dhe atë që quajmë histori e ka në dorë Zoti; prandaj dhe pjesa dërrmuese e planeve dhe e dëshirave që ne kemi – të cilat nuk numërohen dot – nuk realizohen. Në shumë raste, edhe ato që realizohen, realizohen jo ashtu siç i presim ne. Me pak fjalë, ka diçka që "nuk shkon" në këtë mes, që u jep gjërave dhe ngjarjeve atë drejtim që u jep, pavarësisht nga ne; madje ne jemi pjesë. Domethënë, jemi një ngjarje që nuk e dimë se si do përfundojë.

tyruari i tyre dhe këtë gjë ua atribuoj atyre. Nga ana tjetër, Unë do t'i shpërblej ata dhe do t'u jap të mira të panumërta e të pafundme. Unë do t'u thur lavde tej mase, dhe për këtë gjë betohem në emrin e tyre. Çdo mëshirë që Unë do përhap mbi krijesat është për shkak të dashurisë që kam ndaj tyre. Çdo zemërim që tregoj dhe çdo dhembje që u shkaktoj të pabindurve është për të marrë hak për këta robër të mirë. Shërbimi ndaj tyre do të thotë shërbim ndaj Meje. Kush i ka parë ata, më ka parë Mua. Kush i ka sulmuar ata, më ka sulmuar Mua. Ai që i ka përzgjedhur ata, më ka përzgjedhur Mua. Dashuria për ta është dashuri për Mua. Armiqësia ndaj tyre është armiqësi ndaj Meje. "Ai që të sheh më ka parë Mua. Nëse ai të sulmon, jam Unë që e kam sulmuar atë." Unë fal dhe mëshiroj vetëm për t'i kënaqur ata. Shkaku që Unë tregoj zemërimin Tim dhe që krijoj vuajtje ndaj kujtdo është hidhërimi dhe vuajtja që robërit e Mi kanë pasur për shkak të tyre, sepse Unë jam Zoti! Unë nuk kam kundërshtar dhe nuk kam të ngjashëm. Unë kam krijuar robër dhe i kam lejuar ata të vijnë drejt Meje, me qëllim që të bëhen pasqyra e ekzistencës Sime. Nuk mund të përshkruhen lidhjet që ekzistojnë ndërmjet tyre, sepse atje nuk mund të ndodhë asnjë ndarje e cila do bënte që të gjendej midis atyre dikush që më ka kundërshtuar me armiqësi. Ai që i kundërshton ata me armiqësi, më ka sulmuar Mua. Kushdo që dëshiron të bëhet mik i Zotit dhe të flasë me Të, duhet të qëndrojë shpesh me një sufi të vërtetë. "Ai që dëshiron të jetë në shoqërinë e Zotit, duhet të jetë në shoqërinë e mistikëve."

Për të shpjeguar dhe komentuar këtë ide, Zoti i lartësuar i tha Musait: "Unë u sëmura dhe ti nuk më vizitove – që jam Zoti. Unë po vuaj, përse nuk erdhe që të më shohësh?" Musai i përgjigjet: "O Zoti im, nuk po e kuptoj këtë gjë! Si ka mundësi që ti të sëmuresh?" Zoti i Lartësuar i përsëriti këto fjalë. Musai (paqja e Zotit qoftë mbi të!) u habit. Në fund, Zoti i tha: "Robi lm ishte i sëmurë dhe ti nuk e vizitove. Nuk e dije se shërimi i tij është shërimi lm dhe që vuajtja e tij është vuajtja lme? Të interesohesh për shëndetin e tij dhe të tregosh dhembshuri ndaj tij do të thotë të interesohesh për shëndetin Tim dhe të tregosh dhembshuri ndaj Meje."⁷

7. Sultan Veled, *Ma'arif*, chapitre 8, traduction de E. De Vitray-Meyerovitch, sous le titre: *Maitre et disciple*, Paris, 1982, Sindbad éd.

Vlera E UJIT

Mehmet Xhoshar

Askush nuk mund ta masë vlerën e ujin në planin material. Ai është ndër më të pazëvendësueshmit për jetën. Shkencëtarët kanë matur vlerën e një pike uji dhe shikoni se çfarë rezultatesh kanë arritur:

“Në një pikë ujë ndodhen 839 miliard molekula. Mirëpo, në botë gjendet rreth 7 miliardë njerëz. Një njeri i moshës 33 vjeç, ka jetuar vetëm një miliard sekonda. Çdo molekulë uji përbëhet nga dy atome, ai i hidrogjenit dhe oksigjenit. Diametri i atomit të hidrogjenit është sa një e 106 miliardë e milimetrit. Për ta parë atë, duhet ta zmadhosh 100 milion herë. Nëse një fije floku do të zmadhohej kaq herë, trashësia e tij do të arrinte disa km.”

Domethënë, vlera e vërtetë e një pike uji nuk është një pikë uji. Përveç kësaj, nëse do të llogaritnim edhe mikrobet apo bakteriet që ndodhen në të dhe shprehen me mijëra, pjesën tjetër mendojeni vetë.

SHIU

Ekzistenca e jetës në tokë ka nevojë për ujë. Dhe për ta plotësuar këtë nevojë Allahu me fuqinë e Tij të pakufishme ka krijuar shiun. Me rënien e shiut formohen ushqime prej të cilave kanë dobi gjallesat e tokës.

Ky fakt, në Kuranin Fisnik, shprehet kështu: “(Zoti juaj është Ai) **I Cili**

e ka bërë për ju tokën shtresë dhe qiellin ndër-tesë; i

Cili prej së larti zbret ujë dhe nëpërmjet tij bën që të rriten fruta si ushqim për ju...” (Bekare, 22)

Rënia e shiut garantohet nga cikli i ujit që bie mbi tokë në sasi të barabartë me sasinë që avullon. Retë që formohen në sajë të avullimit të ujit, pasi arrijnë një pikë të caktuar, bien mbi tokë në formë shiu. Ja se si shprehet Kurani në lidhje me formimin e shiut: **“A nuk e vëren ti se Allahu i shtyn retë ngadalë e pastaj i bashkon e i grumbullon njërën mbi tjetrën, derisa të shohësh shiun se si del prej tyre dhe bie nga qielli?..”** (Nur, 43)

Domethënë, shiu, që është një nga mirësitë e panumërta në tokë, është edhe një nga argumentet e krijimit të Allahut. Nëse në ciklin e ujit ndodh vetëm një ndryshim i vogël, pa kaluar shumë, në natyrë do të vihen re çrregullime të mëdha. Dhe kjo sjell fundin e jetës në tokë. Mirëpo, asnjëherë nuk ndodh kështu, sepse Allahu është pronari i gjithë universit dhe çdo gjë i është përlulur Atij. Ai është shumë i Mëshirshëm e i Dhembshëm.

Meqenëse uji është kaq i rëndësishëm për jetën, atëherë është e dobishme t’ju kujtojmë disa fakte në lidhje me ujin:

1- Në të gjithë botën, numri i vendeve që vuajnë për ujë është 21.

2- Në të gjithë botën, numri i personave që vdesin për shkak të ujit të ndotur, është 25 mijë.

3- Në të gjithë botën, numri i personave që nuk gëzojnë burime uji të sigurta, është 1,2 miliard.

4- Në të gjithë botën, përqindja e ujit të pijshëm është vetëm 1%.

5- Sasia e ujit që mund të ndotë 3,5 lt benzinë, është 3 milion lt.

6- Sasia e ujit që harxhon një person kur lan makinën e vet, është 550 lt.

7- Sasia e ujit që harxhon një person kur lë ujin hapur gjatë larjes së dhëmbëve, është 7-10 lt.

8- Sasia e ujit që harxhohet për të përfutur 1 kg plastikë, është 91 lt.

9- Sasia e ujit që harxhohet për 5 min dush, është 95-100 lt.

Uji, i cili formohet si rezultat i reaksionit të dy molekulave të hidrogjenit me një molekulë të oksigjenit, është elementi më i rëndësishëm për jetën pas ajrit. Ai ka po aq vlerë për jetën, sa edhe oksigjeni, sepse ashtu si të gjitha gjallesat e tjera, edhe njeriu nuk jeton dot pa ujë.

94% e ujit në tokë është i kripur dhe vetëm 6% e tij është i ëmbël. Prandaj, duhet t’la dimë mirë vlerën e ujit. Uji është jetë dhe nuk duhet ta shpërdorojmë kot. Në të ardhmen, shumica e luftërave do të zhvillohet për ujë, sepse 55%-98% e strukturës së gjallesave që jetojnë në ekosistem, është e përbërë prej ujit. Për këtë arsye, uji është burimi i jetës që duhet konsumuar vazhdimisht për të siguruar funksionimin e rregullt të metabolizmave të gjalla. Ky burim nuk duhet tharë...

Mjehjet

"Atë, xhenetin ua kemi përcaktuar atyre që nuk dëshirojnë madhështi dhe nuk bëjnë arrogancë në tokë. Përfundimi i këndshëm u takon atyre që i frikësohen Allahut."

(Kasas, 83)

Mendjemadhësia është vlerësimi i tepruar i aftësive personale, ndërsa mendjemadh është ai të cilit i pëlqen shumë mendja e vet dhe nuk pranon e nuk përfill mendimin e të tjerëve, por shfaq sjellje arrogance ndaj tyre. Përkundrajt kësaj qëndron përlulesia, butësia dhe modestia. Mendjemadhësia mund të shfaqet në forma të ndryshme, si për shembull origjina, përkatësia fisnore, pasuria, fuqia, forca fizike, bukuria, të mësuarit e dituria, statusi social e arritjet personale. Madje mendjemadhësia mund të shfaqet edhe në shërbimin e tepruar ndaj Zotit. Tipi më i keq i kryelartësisë është ajo që shprehet ndaj Zotit, ndaj të Dërguarit të Tij dhe ndaj fesë.

Në ajetin e mësipërm shprehet qartë se një nga kushtet për të fituar xhenetin është të mosqenit mendjemadhënj e arrogantë ndaj njerëzve. Kjo arrihet duke besuar Allahun në mënyrën më të sigurtë dhe duke iu bindur pa asnjë mëdyshje urdhërave dhe vullnetit të Tij, duke mos shpalosur as më të voglën shenjë madhështie ndaj Allahut dhe krijesave të Tij. Ishte pikërisht kjo ndjenjë madhështie, ajo që shfaqti shejtani, i cili për këtë arsye meritoi mallkimin e Allahut, duke e humbur kështu njëherë e përgjithmonë mundësinë për t'u përfshirë nga mëshira e Allahut. Në një ajet tjetër, duke na urdhëruar që të mos mburremi, Allahu thotë:

"Dhe mos shtrembëro fytyrën tënde prej njerëzve, mos ec nëpër tokë kryelartë, se Allahu nuk e do asnjë mendjemadh e që shumë lavdërohet." (Lukman, 18)

Kur njeriu e zbraz zemrën nga ndjenja e besimit që ekziston në mënyrë të natyrshme në

zemrën e tij, ai fillon të pushtohet nga ndjenja e madhësisë dhe kryelartësisë, aq sa çdo të mirë që zotëron, si fjala vjen pasuria, fuqia, pushteti, bukuria, ia dedikon aftësive të veta personale. Sikur të arrinte të kuptonte se të gjitha ato të mira i janë dhënë nga Allahu, në mënyrë që të bëhej i vetëdijshëm për pafuqinë dhe dobësinë e tij përballë fuqisë së Allahut, do të sillej në mënyrë modeste me njerëzit, pa treguar as shenjë më të vogël të mendjemadhësisë. Kush e harron këtë fakt të rëndësishëm, nuk bën gjë tjetër vetëm se përsërit gabimet që kanë bërë faraoni dhe Karuni, të cilët jepen si modele dhe shembuj të këqij sa i përket shfaqjes së mendjemadhësisë dhe të arrogancës në tokë. Allahu i dha Karunit begati të shumta, si pasuri dhe pushtet, por në vend që të falënderonte Allahun për mirësitë e dhëna dhe t'i shpenzonte për bamirësi, ai u përfshi nga ndjenja e madhësisë dhe arrogancës.

Por si ishte përfundimi i tij? Allahu thotë në Kuran:

"Dhe për këtë arsye, Ne e fundosëm thellë në tokë atë edhe pallatin e tij, dhe nuk pati askënd që ta ndihmonte dhe as veten e tij nuk mundi të mbronte përballë Allahut." (Kasas, 81)

Përfundimi i këndshëm dhe i lumtur është për ata që janë modestë dhe të sjellshëm me njerëzit.

Allahu ka thënë në Kuranin famëlartë: **"...e s'ka dyshim se te Allahu, më i ndershmi ndër ju është ai që më tepër është ruajtur (nga të këqijat)..."** (Huxhurat, 13)

Nevas ibn Sem'ani tregon: e pyeta
Pejgamberin -salallahu alejhi ve selem-,
për të mirën dhe mëkatin. Ai më tha:

*"E mira është e gjitha moral i bukur, kurse mëkat është çdo
vepër që brengos zemrën dhe urren që ta dinë të tjerët."*

Pejgamberi (a.s.), e ka përkufizuar mirësinë në mënyrë të përmbledhur si moral i bukur. Me këtë aforizëm na tregon që prej njeriut të virtytshëm ka vetëm mirësi.

Pajisja e njeriut me moral të bukur është nga pikësynimet parimore të fesë islame. Morali i lartë arrihet duke zbatuar me përpikëri të gjitha urdhëresat hyjnore. Ai që i kryen me sinqeritet detyrimet ndaj Allahut, ndaj vetes dhe ndaj shoqërisë arrin përsosmërinë shpirtërore. Njerëzit që arrijnë këtë gjendje shpirtërore fitojnë respektin e gjithë shoqërisë dhe janë nga njerëzit më të nderuar. Njerëzit mahniten me mirësjelljen e tyre, sepse prej tyre nuk mund të vijë asnjë e keqe.

Për t'u bërë i mirë njeriu duhet të sakrifikojë në aspektin material dhe shpirtëror duke sakrifikuar interesat personale për t'ua kushtuar të tjerëve. Padrejtësia që i bëhet dikujt s'duhet ta çojë atë në sjellje mizore, por të jetë në gjendje ta falë atë.

I pasuri, duke shpenzuar pasurinë në dobi të shoqërisë, pushtetari duke e përdorur pozitën, autoritetin në shërbim të komunitetit, mësuesi duke arsimuar dhe edukuar rininë, mund të arrijnë shkallën më të lartë të moralit dhe për këtë arsye fitojnë mëshirën e Allahut dhe vendosen në xhenetet më të larta.

Pejgamberi (a.s.), ka vendosur një kriter të qartë për të gjithë, në mënyrë që të bëjnë dallimin midis së mirës dhe së keqes.

Nëse vepra që kryhet shqetëson dhe vret ndërgjegjen dhe njeriu nuk dëshiron t'i dalë në pah, padyshim që është e keqe. Sepse njerëzit në përgjithësi, kur bëjnë një të mirë, dëshirojnë që t'u dihet nga të tjerët. Ky është një kriter i qartë që funksionon për të gjithë. Për t'u distancuar nga një veprim mjafton vetëm dyshimi që shkakton në ndërgjegje. Prandaj për çdo veprim njeriu duhet të pyesë ndërgjegjen, sepse një ndërgjegje e pastër nuk gabon kurrë.

Mësimet që nxjerrim nga hadithi:

1. Pikësynimi që duhet të arrijë njeriu është morali i mirë.
2. Njeriu duhet të mësojë çfarë është e mirë dhe çfarë është e keqe.
3. Virtyti, ndershmëria dhe të gjitha sjelljet që pranohen si të mira janë moral i bukur.
4. Njeriu duhet të kuptojë dhe të largohet prej veprimeve që i shqetësojnë ndërgjegjen.

MEDITIMI

Allahu i Madhëruar i ka falur njeriut cilësi të larta, si mendjen, logjikën dhe meditimin, duke e ngritur atë më lart se krijesat e tjera. Po ashtu, duke përdorur të gjitha llojet e shembujve në Kuranin Fisnik, Ai u drejtohet të zotëve të mendjes. Kjo, sepse Ai ka dëshiruar që robërit e Tij të jenë gjithmonë në meditim dhe t'i shohin të gjitha krijesat me syrin e urtësisë për të marrë mësim. Për këtë arsye, shpeshherë në ajetet fisnike i fton robërit e Tij në meditim me shprehje, si: **"A nuk mendoni?"**, **"A nuk kuptoni?"**, **"A nuk mediton?"**, **"Me shpresën që të mendoni!"**, **"Merrni mësim!"** etj.

Kurani Fisnik i drejtohet mendjes që e gjen vlerën e vërtetë të përmbajtjes së shpalljes hyjnore, duke i thënë gjashtë herë: **"Ja ulil bab"**, pra, **"o të zotët e mendjes"**. Prandaj, njerëzit e mençur që dëshirojnë të bëjnë një jetë dinjitoze në përputhje me vlerat njerëzore, janë të detyruar të hyjnë në botën e meditimit që ka ndriçuar Kurani.

Nëse nuk do të ekzistonte horizonti i meditimit që i tregoi Islami njerëzimit, shumë të vërteta, as nuk do të mund t'i kuptonim dhe as nuk do të mund t'i shprehim vetëm me mendjen tonë. Mbi të gjitha, mirësinë e meditimit do t'ia kushtonim interesave të egos sonë. Nisur nga kjo, ne kemi nevojë për udhëzimin dhe porosinë e Kuranit dhe Sunetit, sepse udhëzuesi i vetëm që i jep një orientim të drejtë meditimit njerëzor dhe përcakton parimet për të jetuar në rrugën e drejtë, është Kurani Fisnik dhe Suneti.

Meditimi është një nga adhurimet më të rëndësishme. Për të bërë një jetë me devotshmëri të pranuar,

kërkohet njohja e urtësive dhe fshehtësive të gjithësisë dhe të ndodhive në të. Dhe për të arritur këtë, duhet që bota e zemrës të thellohet në meditim. Përpyekja për t'i përshtatur me kënaqësinë hyjnore të gjitha mendimet me të cila angazhohet mendja, ndjenjat në zemër, madje edhe frymëmarrjet, duhet të jetë horizonti dhe synimi i çdo besimtari. Kjo, sepse Allahu i Madhëruar na ka krijuar për të adhuruar vetëm Atë. Të gjitha mendimet dhe sjelljet në kundërshtim me këtë urtësi të krijimit tonë, hyjnë në kufijtë e shpërdorimit.

Mendja, që është edhe një nga mirësitë më të mëdha që i është dhuruar njeriut, nuk mjafton e vetme për ta çuar njeriun tek e vërteta. Vlera e meditimit të njeriut varet nga funksionimi i trurit dhe zemrës në mënyrë të ekuilibruar dhe harmonike. Nëse i jepet vlerë vetëm trurit dhe mendjes, mbase mund të dalë në pah një njeri i mirë për këtë botë, pra një njeri i interesit. Por për t'u bërë një besimtar i përkryer, duhet që edhe zemra,

e cila është qendra e ndjenjave, të marrë edukimin e duhur shpirtëror dhe të bëhet udhëzuese e mendjes. Kjo, sepse zemra që është edhe epiqendra e ndjenjave, orienton meditimin; ndërsa meditimi orienton vullnetin. Kjo do të thotë se shkaktari kryesor i të gjitha veprave të vullnetshme është zemra; pra, ndjenjat që vendosen dhe zënë vend aty. Nga kjo pikëpamje, përshtatja e saj brenda kornizës së urdhrave hyjnorë, është më e rëndësishme se përshtatja e organeve të tjera.

Mendja e njeriut, bota e zemrës së të cilit është ndriçuar me dritën e Kuranit dhe Sunetit, njihet lehtë me

të vërtetën. Mendja dhe zemra janë krijuar në mënyrë që ta shpjen njeriun tek e mira dhe e vërteta, nëse ato frymëzohen nga burimi hyjnor. Prandaj, meditimi i vërtetë fillon në pikën ku takohen mendja dhe zemra e frymëzuar me shpalljen.

Të përpiqesh të meditosh rreth çështjeve që janë jashtë fuqisë së mendjes, është një lloj shpërdorimi i meditimit. Meditimi i shfaqjeve të atributëve të Allahut, i Kuranit, i gjithësisë dhe çështjeve të tjera në lidhje me strukturën e vetë njeriut, është një proces i domosdoshëm. Por të përpiqesh të meditosh çështje që janë jashtë fuqisë njerëzore, si të mendosh rreth Esencës së Allahut, të mundohesh të zgjidhësh gjithçka rreth të fshehtave të kaderit (caktimit) dhe urtësive, është një lloj shpërdorimi i mendjes.

Kjo gjendje është e ndaluar edhe nga Kurani e Suneti, sepse ashtu sikur syri që ka një distancë të kufizuar shikimi dhe veshi një distancë të kufizuar dëgjimi, ashtu edhe mendja ka një fuqi të kufizuar kuptimi. Për këtë arsye, mendja merr vlerë vetëm brenda shpalljes. Nisur nga kjo, ashtu sikur mosmeditimi i të vërtetave hyjnore bëhet shkak shkatërrimi, ashtu edhe mosnjohja e kufijve të mendjes dhe angazhimi me çështje që e kalojnë fuqinë e saj, e çon njeriun në shpërdorim dhe si përfundim, e shpie në humbjen e botës tjetër.

Meditimi i mendjes së sulmuar nga sëmundjet e zemrës, si arroganca dhe mendjemadhësia, që burojnë nga dëshirat e egos dhe e privuar nga udhëzimi i zemrës së pastër, devijon nga udha e vërtetë dhe e shpie njeriun në tërbim e perversitet, njësoj si shejtani. I nderuari Mevlana thotë:

"Nëse shejtani do të kishte dashuri aq sa ka zgjuarsi, nuk do të binte në këtë gjendje që është sot."

Domethënë se mendja, e vetme, nuk ka asnjë vlerë.

Orientimi i saj me ndjenja shpirtërore është një kusht i domosdoshëm. Nëse arrihet që ndjenjave të zemrës t'u jepet një edukim shpirtëror, ato arrijnë të marrin në dorë timonin e mendjes dhe t'i japin asaj drejtimin e duhur. Marrja e ndjenjave nën kontroll, është shumë e vështirë. E megjithatë, është kusht që ne të përpiqemi t'i përshtatim ndjenjat tona me kënaqësinë hyjnore. Dhe mënyra për ta arritur këtë, është meditimi nën atmosferën e Kuranit dhe Sunetit. Në horizontet ku ngrihesh me një meditim të tillë, në sajë të mirësive dhe dhuratave të Allahut, ashtu si bota e mendimit tonë edhe bota e ndjenjave tona përshtatet me kënaqësinë hyjnore.

Mendja, që është edhe një nga mirësitë më të mëdha që i është dhuruar njeriut, nuk mjafton e vetme për ta çuar njeriun tek e vërteta. Vlera e meditimit të njeriut varet nga funksionimi i trurit dhe zemrës në mënyrë të ekuilibruar dhe harmonike.

Zemra, e cila është vendi i ndjenjave, në të njëjtën kohë është edhe qendra e besimit, sepse besimi është një ndjenjë e lartë, një ndjenjë madhështore. Në fund të fundit, besimi nuk aprovohet me mendje, por me zemër. Po ashtu edhe të fshehtat hyjnore në gjithësi, mund të zbulohen vetëm në sajë të një mendjeje të lidhur me një zemër besimtare. Kjo është edhe arsyeja që çështja më e rëndësishme dhe më delikate e fesë është besimi, sepse besimi asnjëherë nuk pranon dobësi; pra, një tolerancë që buron prej egos. Nëse në një xham do të kishte krisje sa qimja e flokut, me kalimin e kohës ajo krisje do të zmadhohej dhe si përfundim xhami do të thyhej. Kështu që, për të mos lejuar njolla të zeza në botën e zemrës, pra për të mos lejuar formimin e krisjeve, është e nevojshme të jemi të zgjuar e vigilentë.

Përkushtimi në adhurime bëhet shkak i shtimit të shpërblimeve, ndërsa shkujdesja bëhet shkak i pakësimit të tyre. Mirëpo, animi i meditimit nga interesat egoiste, shkakton krisje në zemër, duke e rrezikuar rëndë besimin. Shkujdesja në çështjen e besimit, -Allahu na ruajtë- ia rrëshqet këmbën njeriut.

Një prej shembujve të panumërt të kësaj gjendjeje është edhe Karuni, i cili në të shkuarën e tij, kishte qenë njeri i mirë dhe Allahu i Madhëruar i fali pasuri të madhe. Mirëpo, atij i hyri vetja në qejf, i kaloi kufijtë, u mashtrua dhe në fund filloi të pretendonte se pasurinë e tij e kishte fituar në sajë të zgjuarsisë së vet. Madje, duke shkuar edhe më larg, ai tentoi të mbante qëndrim të kundërt me Musain (a.s.). Por Allahu i Madhëruar e fundosi atë me gjithë pasurinë e tij në fund të dheut. Në lidhje me përfundimin e tij, Kurani Fisnik shprehet:

“Ne e fundosëm atë (Karunin) dhe pallatin e tij në tokë dhe, përveç Allahut nuk kishte kurrkush që ta ndihmonte atë e as vetë nuk mundi të mbrohej (prej dënimit të Allahut).” (Kassas, 81)

Shkarja e zemrës prej themelit të besimit, është njësoj si ai që duke prerë bukën, për shkak të pakujdesisë i rrëshqet thika dhe pret dorën. Rrëshqitja e thikës është diçka momentale. Por edhe ndjenjat përnjëherësh zhvillohen. Organi më i pavarur i trupit është qendra e ndjenjave, zemra. Prirjet e zemrës mund të ndryshojnë nga çasti në çast. Zemra ndodhet midis dy gishtave të Allahut. Ashtu siç ka fuqinë për të udhëzuar, Allahu ka edhe fuqinë për të devijuar. Nuk dihet se kur njëra prej tyre do të mbizotërojë ndaj tjetrës.

Një shembull tjetër është edhe ndodhia mësimdhënëse e Bel’am bin Baurës, e transmetuar në Kurran. Këtë njeri e shkatërroi një moment i animit kah egoja e vet. Dikur edhe ai kishte qenë një prej robërve të mirë të Allahut. Ai bënte gjëra të jashtëzakonshme dhe duatë e tij pranoheshin. Por animi për një moment nga dëshirat e egos, pra lënia e mendjes nën drejtimin e egos, u bë shkak i shkatërrimit të tij. Gjendja e tij, në Kurran Fisnik tregohet kështu:

“Dhe lexoju atyre tregimin e atij që i patëm dhënë dituritë Tona, ndërsa ai u zhvesh prej tyre dhe atëherë atë e shoqëroi shejtani dhe kështu ai u bë prej të humburve. E sikur të donim Ne, do ta ngrinim lart me (dituri), por ai nuk iu largua tokës (dynjasë) dhe shkoi pas epshit të vet. Shembulli i tij është si ai i qenit, të cilin nëse e përzë, ai e nxjerr gjuhën, po edhe nëse nuk e përzë, ai sërish e nxjerr gjuhën. Ky është shembulli i atyre që i konsideruan të rreme argumentet Tona. Ti rrëfeju tregimet (umetit tënd), në mënyrë që ata të mendojnë.” (Araf, 175-176)

Ashtu siç thuhet edhe më sipër, të tentosh ta për-

dorësh mendjen jashtë kuadrit të shpalljes, në shërbim të dëshirave të egos, e bën njeriun budalla; pra, e shpie atë në çoroditjen që tregohet në ajet. Për këtë arsye, Pejgamberi ynë (a.s.), në duatë e tij thoshte: *“O Zot! Mos më lër në dorë të egos sime, qoftë edhe sa një hapje mbyllje sysh!..”*, duke dashur të na tregojë gjendjen shpirtërore që duhet të ketë një besimtar shembullor.

Domethënë se për të mbrojtur besimin tonë, jemi të detyruar ta edukojmë veten me një ndjenjë midis frikës dhe shpresës, duke i dhënë drejtimin e duhur meditimit tonë. Dhe, me qëllim që në frymën tonë të fundit të japim shpirt me besim, duhet që zemra jonë të jetë e butë dhe vigjilente gjatë gjithë jetës. Allahu i Madhëruar, në një ajet fisnik, urdhëron: **“O ju që besuat, kini frikë Allahun me sinqeritet të vërtetë dhe mos vdisni përveçse si myslimanë!”** (Al’ Imran, 102)

Për shembull, nëse edhe ndjenjat e dashurisë dhe urrejtjes nuk janë për hir të Allahut; nëse ndihet dashuri për atë që duhet urreyer, e urrehet ajo që duhet dashuruar, kjo bëhet shkak i shkatërrimit shpirtëror. Pra, është kusht që dashurinë t’ia falësh atij që e meriton, ndërsa urrejtjen atij që e ka hak. Nisur nga kjo, dashuria për njerëzit e mirë të dhuron lumturi. Në një ajet fisnik urdhërohet:

“O besimtarë! Frikësojuni Allahut dhe bëhuni me ata që janë të sinqertë (në fjalë dhe në vepra)!” (Teube, 119)

Nga ana tjetër, nëse ndihet dashuri për një armik të fesë, kjo gjë sjell shkatërrim. Në lidhje me këtë, në një ajet fisnik urdhërohet:

“...mos rri me keqbërësit!” (En am, 68)

Domethënë se për ta mbështetur meditimin tonë në një themel të pranueshëm, duhet që edhe ndjenjat tona të edukohen duke marrë frymëzim prej burimit hyjnor.

Në një ajet tjetër, urdhërohet:

“Ne ua ofruam përgjegjësinë qiejve, Tokës dhe maleve, por ato nuk pranuan ta marrin përsipër dhe u frikësuan ta pranojnë atë. Kurse njeriu e pranoi. Me të vërtetë, njeriu u tregua i padrejtë me veten dhe i paditur.” (Ahzab, 72)

Për shkak se njeriu nuk e vlerësoi si duhet peshën e amanetit hyjnor që pranoi mbi supe, në ajetin e më-

1. - Xhamiu's-Sagir, V. I, fq. 58.

Egoja e njeriut që
nuk e ka shijuar
kurrë dobësinë dhe
dëshpërimin në jetën e
tij, kthehet në një kalë
të tërbuar, si shembulli
i Faraonit, Nemdrudit,
Karunit, Hamanit etj...
Njerëzve të tillë, krimet
dhe padrejtësitë u
duken si një melodi e
ëmbël dhe e këndshme.

sipërm ai përmendet si “dhalum” i padrejtë dhe “xhehul” i paditur. Në të njëjtën kohë, kjo bëhet për të treguar peshën e amanetit, duke i ftuar njerëzit të tregohen të kujdesshëm. Shpëtimi prej cilësive “Dhalum” dhe “Xhehul” arrihet me “vepra të mira” dhe shndërrimin e dijeve fizike e metafizike në urtësi me anë të medimit. Në suren *Asr*, Zoti ynë na bën të ditur se për të shpëtuar prej humbjes, njeriu duhet të besojë, të bëjë vepra të mira dhe duhet të marrë pjesë në adhurimet e përbashkëta, duke këshilluar të vërtetën dhe durimin. Për shkak të të vërtetave thelbësore e të thella që përmban, Imam Shafiu -rahmetullahi alejh-, në lidhje me këtë sure ka thënë:

“Nëse njerëzit do të meditonin ashtu siç duhej në lidhje me suren Asr, kjo do t’u mjaftonte atyre.” (Ibn Kethir, Tefsiri i Sures *Asr*)

Zoti ynë, në Kuranin *Fisnik* na paraqet një horizont të gjerë meditimi. Në lidhje me këtë, në një ajet *fisnik*, urdhërohet:

“Ata që e përmendin Allahun duke qëndruar në këmbë, ndenjor ose shtrirë dhe që meditojnë në krijimin e qiejve dhe të Tokës (duke thënë): “O Zoti Ynë! Ti nuk i ke krijuar kot këto; lartësuar qofsh (nga çdo e metë)! Prandaj, na ruaj nga ndëshkimi i zjarrit.” (Al’ *Imran*, 191)

Shfaqjet e fuqisë hyjnore në lidhje me hapësirën, si tokën dhe qiejt dhe në lidhje me kohën, si natën dhe ditën, konsiderohen si ftuesit më të mirë për të zotët e mendjes, me qëllim që t’i afrohen Allahut të Madhëruar. Ai dëshiron që ne të mësohemi me gjuhën e universit, sepse të gjitha krijesat flasin me njeriun, zemra e të cilit është e etur për bukuritë hyjnore. Çdo gjë, që prej grimcës e deri tek trupat më të mëdhenj, i kujtojnë njeriut madhësitinë e Zotit të tij.

Meditimi rreth shfaqjeve të madhështisë hyjnore në gjithësi, e shpie robin në atmosferën e modestisë dhe “hiç”-it. Po ashtu, edhe pjekuria e një besimtarit varet nga njohja e dobësisë dhe kufijve të vet përballë Allahut të Madhëruar. Pranimi nga ana e njeriut i dobësisë dhe qenies një “hiç” përballë Zotit të tij, e ndihmon atë në luftën dhe eliminim e sëmundjes së arrogancës dhe mendjemadhësisë. Nisur nga kjo, Pejgamberi ynë (a.s.), në duatë e tij, thoshte: “O Zoti! Ne nuk mundëm të të njohim ashtu siç e meriton Ti...”² dhe më pas kërkonte falje prej Tij.

Egoja e njeriut që nuk e ka shijuar kurrë dobësinë

2. - Munavi, II, 520.

dhe dëshpërimin në jetën e tij, kthehet në një kalë të tërbuar, si shembulli i Faraonit, Nemdrudit, Karunit, Hamanit etj... Njerëzve të tillë, krimet dhe padrejtësitë u duken si një melodi e ëmbël dhe e këndshme.

Nga ana tjetër, nëse njeriu merr mësim prej sëmundjeve, fatkeqësive, etj., të cilat e bëjnë të ndihet i dobët, në të vërtetë, për atë njeri kjo do të ishte mirësi, sepse këto e fusin atë në atmosferën e dobësisë, modestisë dhe dëshpërimit, në sajë të të cilave ai rënkon duke thënë: “*Të lutem o Zot!*”.

Gjithashtu, njeriu arrin pjekuri shpirtërore dhe fiton forcë, aq sa vuajtje dhe vështirësi kalon në jetën e tij. Në bazë të kësaj urtësie, Allahu i Madhëruar i ka kaluar të gjithë pejgamberët dhe njerëzit e mirë në rrethin e vuajtjeve sipas gradës së tyre. Dhe kjo për ta është bërë një shfaqje mirësie shumë e veçantë, duke u bërë shkak i përkryerjes së tyre shpirtërore.

Shejh Sadi Shirazi, thotë:

“Për të zotët e mendjes, çdo gjëthe peme është një libër i detajuar në lidhje me çështjen e njohjes së Allahut (me zemër). Ndërsa për njerëzit e pavetëdijshëm, të gjitha pemët nuk vlejnë as sa një gjëthe.”

Me qëllim që ndjenjat dhe aftësia jonë e të kuptuarit të kthehen në deshifruar të të fshehtave hyjnore në gjithësi, kërkohet një aftësi kuptimi dhe thellësi shpirtërore e gatuar me meditim. Shfaqjet e fuqisë hyjnore në gjithësi janë si poezi hyjnore të heshtura e pafjalë. Këto poezi hyjnore thellohen në varësi të ndjenjave në zemra. Të dashurit e Allahut, të cilët kanë një botë shpirtërore shumë të gjerë, i vëzhgojnë veprat e artit hyjnor, sikur shohin në një pus të thellë. Dhe prej aty ecin drejt atmosferës shpirtërore. Fjalët nuk mjaftojnë dhe gjuha është e pafuqishme të shprehë gjendjen e një shpirti që dëgjon dhe të një zemre që sheh. Ja pra, ata që e shohin gjithësinë me këto ndjenja shpirtërore, arrijnë të shijojnë artin hyjnor në mrekullitë e panumërta që Zoti ynë i shfaq në natyrë. Ata shohin gjethet dhe lulet shumëngjyrëshe të bimëve që dalin nga e njëjta tokë, natyrën e tyre, frutat e ndryshme në ngjyrë, aromë, shije e formë dhe dizajnin e mrekullueshëm në krahët e fluturave, që nuk kanë më tepër se dy javë jetë. Po ashtu, ata u vënë veshin edhe ligjërimeve të mistershme të krijesave. Për njerëz të tillë, i gjithë universi është si një libër i gatshëm për t’u lexuar.

Ndërsa të pavetëdijshmit, bota e mendjes dhe e zemrës së të cilëve është e thatë dhe e cekët, shohin

vetëm pjesën e jashtme të çdo gjëje dhe nuk i vërejnë kurrë perlat shpirtërore brenda tyre. Sa bukur e shpreh Melvana i nderuar këtë gjendje:

"Ata që dashurohen mbas kësaj bote, i ngjajnë gjah-tarit të hijeve. E si mund të bëhet hija pronë e tyre? Një gjah-tar pa mend u gënjye nga hija e zogut dhe deshi ta kapte atë. Mirëpo edhe vetë zogu mbi degë u habit me këtë budallallëk."

Një i dashur i Allahut ka thënë:

"Kjo botë, për të mençurit është vend ku mund të shihen me zemër misteret dhe arti hyjnor, ndërsa për njerëzit pa mend, është vetëm ushqim dhe epush."

Me të vërtetë që zemrat e urta, që e shohin këtë botë me syrin e urtësisë për të marrë mësim, në çdo gjë ndjejnë një ligjëratë të ndryshme dhe prej kësaj bote mbledhin urtësi. Ndërsa të pavetëdijshmit, thonë: *"Hajt ta shijojmë këtë botë, se nuk do të vijmë më këtu!"*, duke e shtuar edhe më tepër nxirjen dhe plasartijen e zemrës.

I nderuari Mevlana na fton t'i thërrasim mendjes dhe duke medituar në lidhje me gjendjen tonë, na këshillon të mendojmë rreth urtësisë së ekzistencës sonë me këto fjalë:

"Shikoje dhe merr mësim prej kësaj shoqërie njerëzore!.. Ti i sheh mirë shfaqjet e fuqisë hyjnore në këtë botë ku jeton. Atëherë, përse verbohesh e tregohesh pa mend? Pse të duket sikur interesat dhe dëshirat trupore janë të mëdha si male, ndërsa meditim i pastër të duket si milingonë? O "esfi saflin"; ti që ke rënë më poshtë se të poshtrit! Ashtu sikur guri që nuk ia ka haberin asgjëje, edhe ti nuk ia ke fare haberin botës së medimit. Sa keq që e ke çuar dëm meditim dhe je privuar nga kënaqësia më e madhe!"

Sa gjë e hidhur është kur mirësia e medimit përdoret veç për dëshirat e egos. Mosmeditim është tregues i marrëzisë dhe i dembelizmit të zemrës; ndërsa pandjeshmëria, tregon verbimin dhe shurdhimin e zemrës. Pandjeshmëria e zemrës përballë gjithë këtyre shfaqjeve hyjnore, nuk përputhet aspak me dinjitetin njerëzor. Pavetëdija, që e bën njeriun ta shohë këtë univers me një çehre të varur e të vakët, është një fatkeqësi e madhe shpirtërore. Në Kuranin Fisnik, kjo gjendje shprehet me këto fjalë:

"Vallë, a nuk kanë udhëtuar ata nëpër botë, që zemrat e tyre të mendojnë dhe veshët të dëgjojnë? Në të vërtetë, atyre nuk u janë verbuar sytë, por u

janë verbuar zemrat e veta në kraharor." (Haxhxh, 46)

Mevlana e përngjan përdorimin e mirësisë së medimit në mënyrë të gabuar, me "vendosjen e plehrave në një enë floriri". Kjo do të thotë që mirësitë e medimit dhe të ndjeshmërisë, që janë edhe më të çmuara se floriri, t'i shpërdorosh për hir të dëshirave vulgare e të ulëta. Shkurtimisht, meditimi duhet të bëhet në mënyrë të drejtë dhe në bazamente të sakta. Përndryshe, medimet që nuk gjejnë orientimin e duhur e shpien njeriun në humbje. Ata që i mbyllin veshët ndaj paralajmërimeve hyjnore dhe e shpërdorojnë mirësinë e medimit për hir të dëshirave egoiste, do të pendohen shumë në botën tjetër. Në lidhje me këtë, në një ajet fisnik urdhërohet:

Atje ata do të thërrasin: "O Zoti ynë! Nxirrna se do të bëjmë vepra të mira e jo nga ato që kemi bërë." (Atyre do t'u thuhet): **"Vallë, a nuk jua zgjatëm jetën aq sa të mund të mendohej ai që donte të kujtonte (Allahun)? Madje juve ju erdhi edhe paralajmëruesi?**

Andaj, shijojeni (dënimin)! Për keqbërësit nuk ka kurrfarë ndihmësi!" (Fatir, 37)

Domethënë se për të gjetur shpëtimin në botën e përjetshme, është e domosdoshme që në këtë botë ta përdorësh mendjen në mënyrë të duhur. Ndjenjat dhe mendimet tona nuk duhet të frymëzohen nga dëshirat djallëzore dhe egoiste,

por nga burimi hyjnor. Mevlana i nderuar na tërheq vëmendjen, duke na këshilluar të jemi vigjilentë në lidhje me këtë çështje:

"Mendimet djallëzore, imagjinatat dhe tundimet që lindin brenda nesh dhe na shqetësojnë, janë gjemba të padukshëm që ngulen në zemrën tonë. Këto gjemba nuk vijnë e na ngulen në zemër vetëm nga një person, por nga mijëra persona."

Nisur nga kjo, është e domosdoshme që të ruhemi prej tundimeve të egos dhe të shejtanit, të cilat e prishin harmoninë shpirtërore të zemrës sonë dhe shkatërrojnë aftësitë tona të medimit dhe ndjeshmërisë. Ashtu sikur një radio që nuk jep zë të qartë kur nuk pozicionohet në frekuencën e duhur, ashtu edhe zemra si rezultat i ndjenjave të gabuara dhe pakujdesisë, bie në shkatërrim. Peshqit, në sajë të detit dhe gjallesat e tokës në sajë të ajrit mund ta vazhdojnë jetën e tyre. Pra, edhe shpirti njerëzor mund ta gjejë lumturinë vetëm në atmosferën e ndritur të Kuranit dhe Sunetit.

Padyshim se horizonti më i rëndësishëm i meditimit, që e shpëton njeriun nga bukuritë mashtruese e djallëzore dhe dehja e kënaqësive të egos, duke i falur atij një zemër të urtë e vigjilente, është meditimi i vdekjes. Në një ajet fisnik urdhërohet:

“Agonia e vdekjes do të vijë me siguri. (Ja pra, o njeri) Kjo është ajo prej së cilës ikje prej kohësh.” (Kaf, 19)

Ndërsa në një hadith, thuhet:

“Kujtojeni shpesh vdekjen që jua prish nga rrënjët të gjitha kënaqësitë!” (Tirmidhi, Kijamet, 26.)

Njerëzit e pjekur e zgjidhin gjëagjzën e nëntokës sa janë ende në këtë botë dhe përgatiten mirë për botën tjetër. Nëse meditimet dhe përpjekjet nuk thellohen në të panjohurën e nëntokës, nuk mund të zbulohet e fshehta e vendit të ardhmërisë. Kuptimi i këtij udhëtimi të shkurtër midis djepit dhe varrit me një vigjilencë shpirtërore dhe në atmosferën e meditimit, është diçka e domosdoshme për çdo njeri që zotëron mendje të shëndoshë. Zgjidhja e kësaj nyjeje në lidhje me të ardhmen, është e pamundur të kuptohet vetëm me meditimin njerëzor. Prandaj, është e domosdoshme t’u vëmë veshin edhe udhëzimeve të shpalljes hyjnore. Përndryshe, të ikësh prej vdekjes me një frikë të thatë, do të thotë të lodhesh kot. Allahu i Madhëruar na fton ne robërit e Vet në Xhenetin e Tij. Për këtë arsye, Ai na paralajmëron, duke urdhëruar:

“A keni menduar se ju kemi krijuar kot dhe se nuk do të ktheheni te Ne?” (Mu’minun, 115)

Nisur nga kjo, Pejgamberi ynë (a.s.), duke kërkuar mbrojtjen e Allahut prej humbjes së meditimit dhe ndjenjave në robërinë e kësaj bote, është lutur:

“...O Allah! Mos e bëj këtë botë as mendimin e përpjekjen tonë më të madhe dhe as cakun e fundit ku mund të arrijë dija jonë!...” (Tirmidhi, Deauat, 79.)

Gjithashtu edhe duatë që Pejgamberi ynë (a.s.), ka bërë para se të flinte, na ftojnë në meditim. Madje, në duatë e tij shohim edhe domosdoshmërinë e mendimit rreth gjendjes së nevojtarëve dhe falënderimit të vazhdueshëm ndaj Allahut të Madhëruar:

“Elhamdulil-lahi’l-ledhi etamena ue sekana ue kefana ue auana fe kem mim-men la kafije lehu ue la mu’ujje / Falënderimi i takon Allahut, i Cili na jep të hamë, të pimë dhe na strehon. Sa njerëz ka që nuk gjejnë strehim!” (Muslim, Dhikir, 64.)

Me të vërtetë, që para se të bjerë në gjumë, njeriu e ka për detyrë të meditojë rreth mirësive që zotëron dhe të falënderojë Allahun për të gjitha këto. Duhet menduar se, të flesh i ngopur ndërkohë që në botë ka shumë njerëz të uritur e të etur apo të jesh i sigurt e me nevoja të plotësuar, ndërkohë që me mijëra njerëz ndodhen në rrezik e në nevojë, është një mirësi shumë e madhe dhe në të njëjtën kohë, edhe një përgjegjësi e madhe. Prandaj, një llogari e tillë çdo natë para se të flemë, duhet të zërë një vend të paneglizhueshëm në jetën tonë të meditimit.

Omeri (r.a.), i cili ka thënë: **“Llogariteni veten tuaj para se të llogariteni!”**, çdo natë e pyeste veten duke i kërkuar llogari ndërgjegjës: **“Nëse një dele në breg të lumit Dixhle (Tirgër) bie në ujë e mbytet, Allahu do t’i kërkojë llogari Omerit.”** **“Çfarë ke bërë sot për Allahun, o Omer?”**

Vallë, po ne, sa herë i kemi përjetuar këto ndjenja? Sa net e kemi nënshtruar ndaj një llogarie të tillë zemrën tonë të lodhur nga telashet e jetës gjatë ditës? Sa e vëmë dorën në tëmtha, duke menduar se përse jemi krijuar, nga kemi ardhur e ku po shkojmë dhe sa e

drejtë është rruga e jetës që bëjmë? A mendojmë ndopak se sa e jetojmë fenë tonë, në ç’masë reflektojmë në urdhrat e Zotit në jetën tonë, sa kemi mundur të hyjmë në kultu-

rën dhe botën shpirtërore të Kuranit, i cili është edhe mesazhi që Allahu na ka dërguar, sa i ndjekim gjurmët e Pejgamberit tonë (a.s.), i cili në jetën e tij ishte një Kuran i gjallë që ecte mbi tokë dhe në ç’masë i ngajnjë sjelljet dhe qëndrimet tona jetës së tij, që është edhe shembulli më i mirë për ne? Sa na shqetësojnë mangësitë tona në lidhje me këto çështje? Apo mos vallë e kemi humbur brenda vetes thesarin tonë më të çmuar të meditimit?

Kurani Fisnik na jep disa shembuj të atyre, që për të shpëtuar besimin e tyre, i bënë ballë gurëzimit, si Habibi Nexhari, u dogjën në zjarr duke u hedhur nëpër hendeqe si Ashab-i Uhud dhe duruan torturat më çnjerëzore pasi u udhëzuan në rrugë të drejtë, si magjistarët e Faraonit. Nisur nga këta shembuj, duhet të mendojmë se sa e kuptojmë vlerën e besimit që na ka falur Allahu?

Allahu i Madhëruar na ruajtë nga mosmeditimi dhe nga shpërdorimi i mirësisë së meditimit! Gjithashtu, i bëftë zemrat, mendjet, ndjenjat dhe mendimet tona të jenë në përputhje me kënaqësinë hyjnore! Amin!

Udhëzimi NË RRUGËN E DREJTË

M. Sami Ramazanoglu

Allahu Teala në Kuranin Fisnik thotë:

“Na udhëzo në rrugën e drejtë!” (Fatiha, 6)

Robi duhet ta kalojë me adhurim dhe ibadet rrugën që ka për të bërë, në mënyrë që të arrijë te Allahu. Ai duhet të kërkojë ndihmë nga Allahu i Madhëruar për pengesat dhe fatkeqësitë me të cilat përballet në këtë rrugë, duhet të durojë ndaj mizorive që i vijnë nga njerëzit dhe malin e nefsit që e ka përpara duhet ta kalojë me përpjekjen që do japë me ndihmën e Allahut. Në këtë mënyrë, do arrijë te dëshmimi i ekzistencës së Zotit.

Gjetja e rrugës së përpjekjes dhe vazhdimësia në këtë rrugë, që rezulton me dëshmimin e çdo gjëje për të arritur tek Allahu i Lartësuar, do të thotë udhëzim

në rrugën e drejtë. Sipas mendimit të dijetarëve dhe evlijave myslimanë, kjo është ajo që synohet me rrugën e drejtë.

Allahu i Madhëruar thotë:

“Kjo është rruga Ime e drejtë; prandaj ndiqeni e mos shkoni rrugëve të tjera që t’ju shmangin nga rruga e Tij. Kjo është ajo që ju porosit Ai për t’u ruajtur nga të këqijat.” (En’am, 153)

Robi nuk mund ta arrijë rrugën e drejtë, përderisa të mos ua kthejë kurrizin të gjitha gjërave, përveç Allahut Teala. Për t’ia dalë mbanë kësaj është kusht fitimi i marifetullahut (njohjes së Zotit). Rruga e drejtë është marifetullah.

Sipas një mendimi tjetër, rruga e drejtë është qëndrimi me vendosmëri në këtë rrugë duke mos rënë në ifrat dhe tefrit dhe duke e ruajtur gjendjen normale. Kjo do të thotë që urdhrat e Zotit të zbatohen ashtu siç janë urdhëruar për t'u zbatuar. Ajeti fisnik në suren Hud, për të cilën i Dërguari i Allahut, (a.s.), thotë se e ka plakur, shprehet:

“Prandaj qëndro i patundur në udhën e drejtë, ashtu siç je i urdhëruar. Ashtu le të vepronë edhe besimtarët që janë me ty, e mos i kaloni kufijtë, se Ai, me të vërtetë, i sheh mirë ato që punoni ju.” (Hud, 112)

Njeriu, nisur nga aspekti i forcave të brendshme dhe të jashtme, ka disa morale dhe cilësi natyrale dhe shpirtërore. Dikush është në gjendjen e ifratit dhe dikush është në gjendjen e tefritit. Ajo që duhet të bëjë robi, është ruajtja e gjendjes normale ndërmjet këtyre të dyjave.

Në fenë tonë edhe koprracia, edhe israfi është i papranueshëm.

Disa sahabë kërkuan nga i Dërguari i Allahut, (a.s.), të mbanin agjërim përgjatë gjithë vitit, t'i kalonin netët duke bërë ibadet, të kufizoheshin nga liria dhe ta shndërronin të gjithë jetën e tyre në adhurim. I Dërguari i Allahut, (a.s.), i ndaloi të gjitha këto dhe u tregoi rrugën e drejtë.

Në ajetin fisnik thuhet:

“...Çfarëdo që t'ju japë i Dërguari, merreni atë, e çfarëdo që t'ju ndalojë, hiqni dorë prej saj. Frikësojuni Allahut, sepse Allahu, dënon vërtet ashpër.” (Hashr, 7)
Prandaj zbatimi i fesë është: Qëndrueshmëria me vendosmëri në rrugën e drejtë.

Hoxhën e nderuar, Abdulhalik Guçdivanin e pyetën:

“A të bëjmë ato që do nefsi, apo të bëjmë ato që nuk i do?” Ai u përgjigj:

“Njeriu mund të gabojë shpeshherë në caktimin e kësaj. Për këtë arsye, duhet të bëhet ajo që ka urdhëruar Allahu Teala dhe të mos bëhet ajo që ka ndaluar. Ky është adhurimi i vërtetë.

Pastaj e pyetën:

“A ndërhyjnë shejtani në rrugën e udhëtarit për të Allahu?”

“Një udhëtar që nuk ka arritur në kufirin e fundit të

shkatërrimit të nefsit, në rrugë i përzihet zemërimi, mendimi dhe shejtani. Zemërimi nuk gjendet te një udhëtar që e ka shkatërruar nefsën. Vetëm se përpjekja nuk duhet të ngatërrohet me zemërimin. Përpjekja është një sjellje dhe heroizëm kundër atyre që kundërshtojnë në çështjen e zbatimit të urdhrave të Allahut Teala dhe pasimit të të Dërguarit të Allahut (a.s.). Thuhet se kur shfaqet një përpjekje e tillë, shejtani arratiset.”

Një natë i Dërguari i Allahut, (a.s.), shkoi te shtëpia e Umerit, (r.a.).

Umeri, (r.a.), po lexonte Kuran me zë të lartë. I Dërguari i Allahut, (a.s.), e pyeti:

“Përse vepron kështu?” Umeri (r.a.), iu përgjigj:

“Për t'i zgjuar ata që po flenë dhe për të përzënë shejtanin, o i Dërguari i Allahut!” I Dërguari i Allahut, (a.s.), i tha:

“Ule pak zërin!”

Pastaj shkoi te Ebu Bekr es-Siddiku, (r.a.). Edhe ai po lexonte Kuran, por me zë shumë të lehtë. Atë e pyeti:

“Përse vepron kështu?”

Ai iu përgjigj:

“Edhe kaq e dëgjon Ai të Cilit po i lutem.” I Dërguari i Allahut, (a.s.), i tha Ebu Bekrit:

“Ngrije pak zërin!”

Ajo që bëri i Dërguari i Allahut (a.s.), shprehet edhe në këtë ajet fisnik: **Thuaj:**

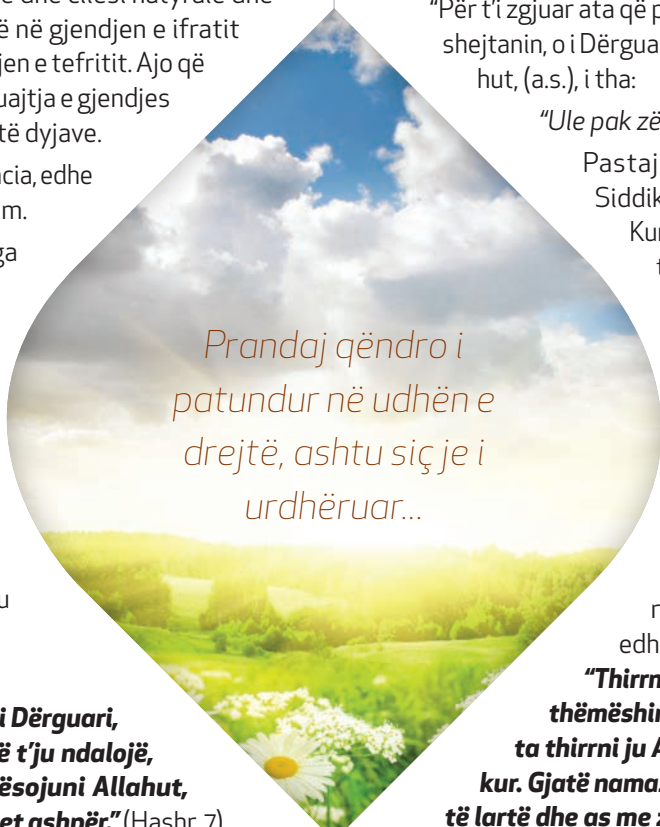
“Thirrni Allahun ose thirrni të Gjithëmëshirshmin, me cilindo emër që ta thirrni ju Atë, Ai ka emrat më të bukur. Gjatë namazit, mos lexo (Kuran) me zë të lartë dhe as me zë tepër të ulët, por kërko një rrugë të mesme.” (Isra, 110)

Edhe në një ajet tjetër fisnik thuhet:

“Allahu zgjedh për vete atë që dëshiron. Atyre që i drejtohen Atij, u tregon rrugën që shkon te Ai.”

Allahu i madhëruar i udhëzon ata të cilët i drejtohen Atij. Ky është udhëzimi i Allahut në rrugën e drejtë. Për ta arritur udhëzimin, është kusht që të kapemi fort pas Kuranit dhe Sunetit të të Dërguarit të Allahut (a.s.). Në ajetin fisnik thuhet:

“Me të vërtetë ti tregon siratun-l-mustekimin / rrugën e drejtë të Allahut. Çdo gjë që ndodhet në qiej dhe në tokë është e Allahut. Dijeni se të gjitha veprat, më së fundi do të shkojnë te Allahu.”

Edukimi i fëmijëve

Muhamed El-Gazali

Prindërimi është një instinkt real në të gjitha gjallesat, të cilat jetojnë në këtë tokë! Edhe pse ne njerëzit, sakrifikojmë çdo gjë për fëmijët tanë, po ashtu edhe shpendët në foletë e tyre dhe kafshët në pyll, kanë instinktet e amësisë e atësisë. Ato i ushqejnë të vegjlit e tyre dhe i mbrojnë nga çdo e keqe, me gjithë fuqitë që kanë.

Por aty ka një ndryshim real mes dashurisë dhe dashurisë, edukimit dhe edukimit, sepse njeriu nuk edukon vetëm trupin, por së bashku me të edukon edhe mendjen dhe ndjenjat. Përgjegjësia e prindërve e tejkalon sigurimin e ushqimit për tek sigurimi i edukimit të lartë dhe moralit të plotë.

E vërteta tregon se fëmijëria është një faqe e bardhë, ku prindërit dhe mësuesit shkruajnë çfarë të duan.

Abdullah ibn Amir tregon: "Më thirri nëna, ndërkohë që i Dërguari i Allahut ishte ulur në shtëpinë tonë dhe më tha: 'Eja, të të jap diçka!' I Dërguari i Allahut i tha: 'Çfarë deshe t'i jepje?' 'Desha t'i jepja një hurmë!' Pejgamberi (a.s.), i tha: 'Sikur ti të mos i kishe dhënë gjë, do të të shkruhej një gënjeshtëri!'"

Gjithashtu, Ebu Hurejra (r.a.), transmeton se Pejga-

mberi (a.s.), ka thënë: "Kush i thotë një fëmije: 'Eja, ja ku e kam për ty, pastaj nuk ia jep, ajo është gënjeshtëri!'"

Prandaj, shiko se si Islami e respekton fjalën? Dhe si i praktikon të vegjlit për ta vlerësuar dhe për ta besuar atë?

Nuk është e rëndësishme t'u sigurosh fëmijëve pasuri të madhe, por me rëndësi është t'u sigurosh mendje të zgjuar, moral të fortë, rrugë të pastër dhe ky është kuptimi i hadithit sherif: "Asnjë prind nuk i ka dhënë diçka më të mirë fëmijës së tij, sesa edukatën e mirë" e në një transmetim tjetër: "Nëse një njeri edukon mirë fëmijën e tij, është më e mirë për të, sesa të japë sadaka (lëmoshë)!"

Fëmijët janë mëshira e rrishtit i Allahut dhe prej dhuratave më të shtrenjta. Prandaj është detyrë që t'u premtojmë se prej tyre do të rrisim burra të mençur e gra fisnike.

Morali nuk është bimë kacavjerrëse që rritet e vetme, por është bimë që i përzgjidhet dhe, duhet të ujitet, të krasitet dhe të mbrohet prej insekteve dhe barërave të këqija, deri sa të piqet e të japë frytet e saj.

Tek fëmija ekzistojnë talente (zotësi) të fshehta, që ushqehen me ato çfarë janë të dobishme derisa të kuptojë. Kam vënë re se televizionet japin filma për fëmijë me plot fantazi, që ngopin imagjinatën, e cila nuk ka kufi.

Jam i mendimit se ne e kemi tepruar në këto tregime mitologjike dhe i kemi ekspozuar fëmijët ndaj disa gjërave që u mungon kontrolli. Baballarët tanë kanë qenë më të mprehtë në rritjen e memories dhe e kanë mbushur atë me lloje të ndryshme memorizimesh, të cilat bëjnë dobi në të ardhmen e afërt dhe të largët. Ne nuk e kemi memorizuar Kuranin, veçse përmes këtyre mënyrave.

Nuk bëj thirrje për ta memorizuar Kuranin nga të gjithë fëmijët, sepse kjo nuk ka ndodhur as në kohën e sahabëve dhe të tabiinëve! Por, parapëlqej aktivizimin e memories me aktivizimin e imagjinatës. Shpresoj të pakësohen filmat karton për fëmijë, të cilët i mahnisin të vegjlit, por nuk u bëjnë dobi kujtesës së tyre.

Edukimi në vegjëli ka nevojë për mëshirë, maturi dhe zemërgjerësi, sepse mbështetja te thupra është kotësi e dëmshme. Ndoshta fëmijët kanë nevojë për një çikë rreptësi, por kjo rreptësi nuk do të thotë ashpërsi dhe frikë. Prindi i plotë e edukon fëmijën me dashuri dhe butësi.

Njerëzit në kohën e xhahiljetit (inJORANCËS) sillëshin ftohtë me fëmijët dhe mendonin se është prej burrërisë

që të sillëshin ashpër ndaj tyre. Një ditë, dikush prej tyre shikoi Pejgamberin (a.s.), duke puthur Hasanin dhe Husejnin (r.a.) dhe duke u çuditur i tha: "A i puthni fëmijët? Unë kam dhjetë fëmijë dhe asnjërin prej tyre nuk e kam puthur!" Pejgamberi (a.s.), ia ktheu: "E çfarë mund të bëj për ty, nëse Allahu ta ka hequr mëshirën nga zemra jote?"

Jetimi zë një vend të veçantë në mësimet e Islamit. Në një hadith thuhet: "Kush ia përkëdhel kokën një jetimi, për hir të Allahut, ai për çdo fije floku që i ka prekur ka të mira. Dhe, kush sillet mirë ndaj një jetimi, apo jetimeje që jeton me të, unë dhe ai në Ditën e Kiametit do të jemi si këta dy gishta" - bashkoi dhe ngriti gishtin tregues dhe atë të mesit.

Shumica e njerëzve i shohin fëmijët si një pasuri të madhe për të tashmen dhe të ardhmen. Nuk është për t'u habitur, sepse Kurani fisnik e shpreh qartë këtë ndjesi: "**Pasuria dhe fëmijët janë zbulim i jetës së dynjasë.**"

Në Islamit e pastër ka hadithe të shumta për lidhjet mes prindërve dhe fëmijëve, që duhet të shkëmbehen me respekt dhe mëshirë dhe që janë themeli i familjes së lidhur dhe shoqërisë së konsoliduar e të fortifikuar.

Përktheu nga arabishtja:
Lavdrim Hamja

All Riza Temel

Allahu Teala thotë në Kuranin Fisnik: **“...Hani nga të lejuarat dhe bëni vepra të mira!**

Vërtet, Unë e di mirë çfarë bëni ju!” (Mu’minun, 51) Siç kuptohet qartë edhe nga ajeti fisnik, ndërmjet ushqimit të pastër dhe veprës së pastër ka një lidhje shumë të fortë. Kjo është një lloj lidhjeje shkak-pasojë. Ushqimet hallall (të lejuara) dhe të pastra, rezultojnë në vepra të dobishme, ndërsa ushqimet e papastra dhe haram (të ndaluara), rezultojnë në vepra të dëmshme.

Një trup i ushqyer me haramë është si një ndërtesë e ndërtuar me materiale të vjedhura. Ky trup nuk është pasuria e atij që e posedon. Ata që janë ushtruar me haramin, vazhdimisht punojnë në haram. Kjo pothuajse shndërrohet në karakter. Ushqimet janë si maja që formon karakterin e njeriut. Nëse maja është e prishur, çdo gjë që bëhet me të del e prishur. Në Anadoll bëhet kjo lutje, veçanërisht kur kërkohet një nuse apo dhëndër i mirë: “Allahu ju dhëntë një njeri që ka pirë qumësht hallall!” Ndërsa për njerëzit e këqinj përdoret shprehja “qumësht i prishur” dhe për fëmijët e lindur nga marrëdhënie të paligjshme përdoret shprehja “fëmijë haram”. Ekzistenca fizike e njeriut përbëhet nga ushqimet. Ushqimet hallall formojnë trupa të shëndetshëm, ndërsa

ushqimet haram formojnë trupa të pashëndetshëm. Veçanërisht ndërhyrjet gjenetike dhe lëndët e ndryshme kimike që futen te ushqimet në ditët e sotme, dihet nga të gjithë se shkaktojnë sëmundje tejet të rrezikshme si kanceri. Gjithashtu është e vërtetë se ushqimet, krahas ndikimeve që kanë në trup, kanë ndikime pozitive apo negative edhe në shpirt. Sëmundjet shpirtërore janë fryte të haramëve. Rugët e fitimit në haram, si kamata, bixhozi, ryshfeti, vjedhja, mashtrimi etj., është e qartë se si e prishin metabolizmin dhe strukturën materiale të individit dhe shoqërive. Haramet shkaktojnë kancerë shpirtërorë. Rruga e vetme për të shpëtuar nga këto sëmundje është kthimi te hallallet. Në periudhën kur është respektuar me përpikëri fitimi hallall, struktura jonë sociale ka qenë shumë e fortë. Shpirti i dashurisë, vëllazërisë, konsultimit dhe ndihmës reciproke sundonte kudo. Atëherë kishte siguri të jetës dhe të pasurisë. Ngjarjet e pazakonta ndodhnin shumë rrallë, sepse të gjithë i respektonin të drejtat e të tjerëve dhe nuk e dhunonin pasurinë apo nderin e njëri-tjetrit. Kur njerëzit kalonin nga toka e të tjerëve në tokën e tyre, i shkundnin këpucët në mënyrë që toka e huaj të mos përzihej me tokën e tyre. Nëse kafsha u hynte në të mbjellat e dikujt, nuk e pinin qumështin e kafshës atë

HARAMET E PRAT

ditë. Siç e ndot papastërtia ujin, ashtu i ndotin edhe haramet fitimet hallall në të cilat janë përzier. Ai që e ka fitimin e papastër, çdo gjë e ka të papastër. Besimtari është si bleta. Ha ushqim të pastër dhe u jep të tjerëve ushqim të pastër. Ndërsa, ata që fitojnë në haram, janë si brumbulli. Çdo gjë që e hanë apo që ua japin të tjerëve për ta ngrënë, e kanë të papastër. Ata që ushqehen me këto gjëra të papastra, nuk mund të kenë një zemër të pastër. Baza e mistikës islame, e cila do të thotë pastrim shpirtëror, është devotshmëria dhe largimi nga haramet. Madje, jo vetëm nga haramet, por edhe nga gjërat e dyshimta.

Edhe pse haramet janë joshëse, të bollshme dhe të lehta për t'i fituar, kurrë nuk mund të jenë si hallallet. Allahu Teala thotë: **Thuaju: "Nuk barazohet e keqja me të mirën, edhe sikur të të habitë bollëku i së keqes. Prandaj kijeni frikë Allahun, o njerëz me intelekt, me qëllim që të shpëtoni!"** (Maide, 100) E keqja që përmendet në këtë ajet, përfshin të gjitha gjërat e këqija dhe haram. Ndërsa e mira përfshin çdo gjë që është e mirë dhe hallall. Xheneti është i pastër dhe është vetëm vendi i të pastërve.

I Dërguari i Allahut (a.s.), ka thënë: "O njerëz! Alla-

hu është i pastër. Kështu që nuk pranon gjë përveçse të pastrës." Pastaj, duke përmendur një udhëtar i cili kishte marrë rrugën për të fituar, i kishte flokët dhe veshjen e parregullt, ishte mbuluar nga pluhuri dhe i kishte ngritur duart nga qielli duke u lutur: "O Zoti im! O Allah!.. - tha: "Ky udhëtar e kishte haram atë që kishte ngrënë, e kishte haram atë që kishte pirë dhe e kishte haram atë që kishte veshur. Domethënë, ushqehet me haram. Atëherë, si t'i pranohet lutja një njeriu të tillë?" (Muslim, Zekat, 65.) Domethënë, pranimi i lutjeve ka lidhje të drejtpërdrejtë me fitimin hallall. Kur i Dërguari i Allahut (a.s.), lexoi ajetin: "**O njerëz! Ushqehuni me të gjitha ato gjëra të lejuara e të mira që gjenden në tokë dhe mos ndiqni gjurmët e djallit, sepse ai është njëmend armiku juaj i hapur.**" (Bakara, 168) – Sa'd bin Ebi Vakkasi (r.a.), u ngrit në këmbë dhe tha: "O i Dërguari i Allahut! Lutju Allahut që unë të bëhem prej atyre të cilëve u pranohet lutja!" Nisur nga kjo, i Dërguari i Allahut (a.s.), i tha: "O Sa'd! Ha gjëra hallall dhe të pastra, në mënyrë që të bëhesh prej atyre të cilëve u pranohet lutja. Beto hem në Allahun, i Cili e ka në dorë jetën e Muhamedit se, nëse një rob fut në stomakun e tij një kafshatë haram, nuk i pranohen veprat për dyzet ditë. Një rob që e ushqen trupin me haram, e meriton

të digjet." (Mundhiri, Tergib, 2/457.)

I Dërguari i Allahut (a.s.), ka qenë shembull për umetin e tij edhe në çështjen e qëndrimit larg nga haramet, siç ka qenë shembull edhe në çdo çështje tjetër.

Enesi (r.a.), transmeton se një ditë i Dërguari i Allahut (a.s.), në rrugë gjeti një hurmë dhe tha: "Sikur të mos kisha frikë se kjo është hurmë lëmoshe, patjetër do ta haja."

Siç dihet, i Dërguari i Allahut (a.s.), i pranonte dhuratat, ndërsa zekatin dhe lëmoshën nuk e pranonte. Edhe sahabët që e ndoqën me përpikëri rrugën e tij të begatë, shfaqën të njëjtën ndjeshmëri në çështjen e ndarjes së hallallit nga harami.

Ebu Bekri kishte një rob. Ky rob i siguronte te ardhura Ebu Bekrit (r.a.). Edhe Ebu Bekri (r.a.), hante nga te ardhurat që fitonte ky rob. Përsëri një ditë i solli një ushqim. Ebu Bekri e hëngri. Robi i tha: A e di se çfarë ushqimi është ky që kam sjellë? Ebu Bekri (r.a.), i tha: "Çfarë është?" Robi iu përgjigj: "Në kohën e xhahilijetit, dikujt i pata bërë një parashikim astrologjik. Tani kam harruar ta bëj përsëri të njëjtin parashikim, kështu që e mashtrova atë. Megjithëkëtë, ai më pagoi. Ushqimin që hëngre e kam marrë me këto para." Ebu Bekri (r.a.), menjëherë i futit gishtat në fyt dhe e volli çdo gjë që kishte ngrënë. (Tergib, 2/559.)

Ushqimet hallall rezultojnë në vepra të pastra, në suksese, qetësi shpirtërore, lumturi, miqësi dhe dashuri. Ushtritë islame që kanë çliruar zemrat bashkë me shtetet e huaja, nuk ua kanë zgjatur dorën vreshtave dhe bahçeve nga të cilat kalonin. Edhe nëse kanë marrë ndonjë vesh rrushi, e kanë varur në hardhi pagesën e tij. Në këtë mënyrë, janë korrur fitoret. Ata preferuan më shumë të jepnin se sa të merrnin. Lanë shumë hallalle, duke u shqetësuar se mos binin në ndonjë haram dhe qëndruan larg fitimeve të dyshimta. Shoqëritë të cilat formohen nga individë të ndjeshëm kundrejt haramëve, janë shoqëri të pastra.

Në një kohë mbrëmjeje, Umeri takoi një çoban që po kalonte me kopenë e tij të deleve. Umeri (r.a.), me synimin për ta provuar, i kërkoi atij që t'i shiste një dele. Çobani i tha: "Delet nuk janë të miat, por të zotërisë tim. Unë jam rob i atij." Umeri i tha: "Zotëria yt nuk është këtu. Askush nuk po na shikon. Prandaj ma shit një dele. Ndërsa zotërisë tënd i thuaj se e ka ngrënë ujku." Ço-

bani, i cili nuk e njohte Umerin, tha me të madhe: "Mirë, por Allahu ku është, o vëlla arab! A nuk na shikon Ai?" Umerit i pëlqeu shumë kjo sjellje. Në mëngjes shkoi te zotëria i këtij robi, e bleu çobanin rob dhe e la të lirë. Veçanërisht i tha edhe këtë: "Fjala Allah të shpëtoi nga robëria në këtë botë. Shpresoj që edhe në Ditën e Kiametit të të shpëtojë nga xhehenemi." Nëse në krye të shtetit vijnë udhëheqës që i kanë dalë për zot pasurisë së shtetit dhe popullit me këtë këndvështrim, atë popull nuk mund ta nëpërkëmbë askush. Të gjithë kënaqen me të drejtat e tyre. Nëse secilit i jepet e drejta e tij, zemrat mbushen me qetësi shpirtërore. Të gjithë hyjnë vullnetarisht në garën për të ndihmuar të tjerët. Njerëzit ndjejnë kënaqësi prej ibadeteve dhe çdo gjë begatohet. Në shoqëri formohet një mjedis i sigurt. Pa-

staj nuk ka nevojë për badigardë (bodyguard), sisteme alarmi dhe dry pas dryni. Fitimet hallall harxhohen në rrugë hallall. Shoqëria që ndotet nga haramet, mund të pastrohet vetëm me hallalle.

Atëherë, tornadot dhe fatkeqësitë natyrore marrin fund. Burimet përdoren në fusha produktive. Fillojnë garat në mirësi. Fitimet hallall bëhen çajre për të varfrit dhe skamnorët. Ata kthehen në zekat, lëmoshë dhe vakëf. Haramet tërheqin haramet, hallallet tërheqin hallallet. Fitimet dhe ushqimet haram, i hapin derën amoralityetit, prostitucionit dhe marrëdhënieve jashtëmartesore. Ndërsa fitimet dhe ushqimet hallall, ushqejnë moralin e lartë, nderin, edukatën dhe ndjenjën e turpërimit.

Ata që fitojnë haram, jetojnë në vështirësi, edhe pse gjenden në mes të luksit. Shtimi dhe përhapja e haramëve është argument për degradimin e shoqërisë. Nëse nuk merren masa mbrojtëse kundër haramëve, ata fillojnë të shikohen si normalë nga njerëzit. Së fundi, fillon periudha e shkatërrimit. Ata të cilët forcohen dhe shëndoshen me fitime haram, vihen në krye të vendit. Feja, besimi, nderi dhe namusi nuk vlerësohen.

Në krye të problemeve më të mëdha të botës së sotme vjen gara për pasuri të pandershme. Rivaliteti i pandërgjegjshëm, që nuk i njeht kufijtë haram-hallall, e ka kthyer jetën nga një fushë paqeje dhe miqësie në një fushë lufte dhe armiqësie. Për këtë arsye, duhet një mobilizim i ri kundër këtij rivaliteti mizor dhe fitimeve të papastra me sloganin: "Fitim i pastër, synim i sinqertë. Ushqimi hallall është shërim për shpirtin."

Fitimet
hallall harxhohen
në rrugë hallall. Shoqëria
që ndotet nga haramet,
mund të pastrohet
vetëm me
hallalle.

LIDHJET

Idris Arpat

Mendoj se lidhjet ndërmjet Krijuesit dhe krijesës janë shumë të rëndësishme. Nëse formohet kjo lidhje, universi dhe bota jonë, do të na shfaqet si një sallon provimi, një dhomë pritjeje, një xhami, një galeri e arteve të bukura, një vend amaneti, një ekspozitë mrekullish dhe si një libër hyjnor.

Allahu i Madhëruar e i Plotfuqishëm dëshiroi të krijonte botën dhe gjithësinë për të treguar përsosmërinë dhe fuqinë e Vet. Gjithësia u bë pasqyra e shfaqjeve të Tij dhe galeria e arteve të bukura ku shpalosen mrekulli të panumërta. Për sytë që shohin, gjithësia është e mbushur përplot me mrekulli e vepra arti të bukura.

Fuqiploti dëshiroi të krijonte njeriun si një qenie të përkryer. Ndërsa njeriu do ta shohë këtë galeri të arteve të bukura, këtë ekspozitë të mrekullive, do ta kuptojë, do të mahnetet dhe do të kërkojë artistin e tyre nën udhëzimin e shpalljes hyjnore, duke vënë në punë mendjen dhe zemrën. Do ta kërkojë, do ta gjejë, do ta kuptojë, do të mahnetet, do të dorëzohet dhe do ta vazhdojë jetën e tij në këtë drejtim.

Po, njeriu është i vetëdijshëm për strukturën e mrekullueshme të botës e universit tonë dhe mahnetet me bukurinë dhe përsosmërinë e tyre. Ai pyet veten, përse janë krijuar gjithë këto? Përse ndodhet këtu dhe cila është detyra e tij? Kjo cilësi e njeriut që e bën atë të jetë kureshtar, të kërkojë, të kuptojë e të mahnetet, ia shton shumë vlerën atij. Nëse nuk do të kishte lexues ose, nëse lexuesi nuk do të kuptonte, ç'kuptim do të kishte libri?.. Vlera jonë buron prej faktit se jemi lexues të Librit të Universit dhe mëkëmbësit e Allahut në tokë.

Ja pra, toka jonë është mikpritëse e kësaj qenieje të mrekullueshme, njeriut, i cili edhe përgjatë udhëtimit të tij, edhe përgjatë bujtjes së tij në këtë tokë, duhet të veprojë e të punojë në emër të Allahut.

Njeriu është mirëpritur në këtë vend mikpritjeje. Fuqia që i dha start udhëtimit të kësaj qenieje me cilësinë e mendimit, e solli atë në këtë vend për t'i treguar shfaqjet e panumërta të attributeve të Tij madhështore. Nëse udhëtari arrin ta shohë këtë vend mikpritjeje i mahnitur, me mirësjellje dhe edukatë, nëse arrin t'i bëjë vetes seriozisht pyetjen: "çfarë kërkoj në këtë rrugë dhe në këtë vend?" dhe, nëse arrin të gjejë përgjigjen e saktë dhe vepron me kujdes e durim për ta jetuar atë, do të shohë se në çfarë sarajesh do ta dërgojë Krijuesi i Plotfuqishëm. Në saraje të pafundme plot me madhësi e mirësi... aty do ta shohë njeriu se çfarë është krijimi!

“Ngado që të hedhësh sytë, do të shohësh mirësi dhe pasuri të mëdha.” (Insan, 20)

Megjithëse në këtë botë ku jemi si mysafirë gjenden shumë mirësi, ne përsëri e dimë se jemi vetëm mysafirë dhe se një ditë do të jemi të detyruar të ikim prej këtu. Edhe pse mysafiri përpiqet për vendin ku strehohet, ai nuk e lidh kurrë zemrën me të. **“La uhibu'l-afiliin / Nuk i dua ata që perëndojnë!”**, thoshte pejgamberi Ibrahim (a.s.).

Nëse njeriu është i vetëdijshëm se është i krijuar, ai mendohet edhe rreth Krijuesit dhe qëllimit të krijimit të tij. Për më tepër, në mënyrë të natyrshme i vjen në mendje edhe pyetja: “nga këtu për ku?”

Nëse nuk do të ekzistonte e përtëjmja, nëse nuk do të dihej bota tjetër, kjo jetë do të kthehej në një lodhje të kotë. Një jetë e cila nuk jetohet për hir të një ideali më të lartë, e humbet vlerën dhe kuptimin e saj. Pyetja, “përse po duroj gjithë këto vështirësi”, ngelet pa përgjigje. Tashmë, vdekja dhe përtej saj është thjesht një fatkeqësi. Moskokëçarja duket sikur është një lloj zgjidhjeje, por sa keq! Brenda natyrshmërisë së njeriut nuk është e mundur të jetosh një jetë si gjallesat e tjera, sepse shqetësimet, streset dhe dhimbjet, nuk e lënë rehat njeriun.

Lidhjet janë shumë të rëndësishme.

Nëse e trajtojmë botën tonë të lidhur me Fuqinë Krijuese, na del përballë “një libër që ka shkruar Allahu i Madhëruar”. “Cilëndo shkronjë që të shohësh, kuptimi i tyre del gjithmonë Allah”. Njeriu është një lexues kurrshtar dhe i durueshëm i këtij libri. E lexon dhe e rilexon atë gjatë gjithë jetës së tij. Vazhdimisht kalon prej librit tek autori. Ndërkohë, vë re se ekziston edhe një botë misterioze. Kjo vëmendje dhe kjo mahnitje që fokusohet mbi botën, tërheq edhe kënaqësinë hyjnore.

Njeriu, është mëkëmbësi i Allahut dhe zbaton vullnetin e Zotit të tij. Mëkëmbësi duhet të jetë i besueshëm dhe i aftë. Gjithashtu, ai duhet ta mbajë deri në një farë pike vendin e Fuqisë, vullnetin e së cilës po zbaton. Përndryshe, përgjegjësia nuk do të çohet në vend. Kjo i

ngarkon njeriut përgjegjësi, të cilat nuk mund t'i mbajnë as malet dhe një vlerë të paçmueshme. E rëndësishme është të arrish të jesh i vetëdijshëm ndaj kësaj përgjegjësie. Ai që bart amanetin, do të thotë se është i vetëdijshëm ndaj përgjegjësisë dhe vlerës së vërtetë. Por, a thua se ai që bart amanetin do të ketë respekt ndaj Fuqisë së vërtetë dhe a do të lidhet pas vullnetit të Tij? A do të silltet ndaj amanetit në mënyrë që ta kënaqë Atë? A do ta ketë gjithmonë ndërmend se ndodhet nën vëzhgimin e Maliku'l-Mulkut/Pronarit absolut të çdo gjëje? Këtu ekziston edhe rreziku i shërbimit dhe adhurimit të tiranëve e djajve. Po ashtu, edhe rreziku i adhurimit të dëshirave dhe kënaqësive të egos.

Ja pra, njeriu sprovohet në këto fusha dhe me këto pyetje.

Vazhdojmë ta mendojmë botën të lidhur me Krijuesin e Plotfuqishëm:

Kjo botë është bërë mesxhid (vend-faljeje) edhe për ne edhe për krijesat e tjera. Çdo qenie e përmend Allahun në gjuhën e saj dhe ka një lloj falënderimi e një lloj vetëdijeje të veçantë...² E meqë është kështu, edukata që tregohet ndaj mesxhidit, vlen edhe për tokën si vend-faljeje. Nga ky botëkuptim, lind edhe vetëdija ndaj ambientit në kuptimin e plotë të fjalës.

Gjithashtu, edhe mundësitë tona materiale e shpirtërore nuk duhen shikuar të pavarura nga Allahu i Madhëruar. Sjellja jonë ndaj çdo gjëje që na është lënë amanet, duhet të jetë në përputhje me vullnetin e Pronarit absolut të gjithçkaje. Kjo do të thotë një jetë me cilësi të lartë.

Nëse shkëputen lidhjet, do të mbizotërojë e pakuptimshmja, pavendosmëria, plogështia, egërsia dhe stressi. Epshi dhe fama ulen në qendër dhe mendja bëhet

1. En'am, 76.

2. shih. Isra, 44.

shërbyesi i tyre, ndërsa zemra vajtuesja. Sa keq, nga kjo tablo nuk mund të lindë kurrë lumturi. Çfarëdo që të lindë, ai është vetëm mjerim.

Mos thatë gjë universi?

Galaktika gjigande e të pakuptimta; planetë që sillen rrotull nëpër universin pa anë e pa fund. Toka; një vend i verbër, i shurdhër, memec dhe pa ndjenja. Kacafytjet e përgjakshme e të pafundme në botën njerëzore e shtazore. I forti mbizotëron të dobëtin; Delja i merr jetën barit, ujku deles, hiena ujkut, njeriu hienës, e po ashtu edhe njerëzve të tjerë...

Jeta duket si një lodhje e pakuptimtë. S'ka kush me të cilët të ndajmë hidhërimin e të na kapë përdore. S'kemi as shpresë për pafundësi. Vdekja? "Hedhje në një hapësirë boshe e të errët".

Kënaqësia e ndjenjave egoiste është në plan të parë. Të tjerët? Vafshin në xhehenem! Njerëz arrogantë të mbushur me stres; ambicie konsumi e pashtershme; humbje në epshet trupore; hedhje në ujërat e vetëvrasjes nga stresi i mosarritjes së diçkaje...

Harrimi i personalitetit dhe i dijes së gruas dhe hyjnizimi i feminitetit të saj. Abuzimi i pafrenueshëm i seksualitetit. Urdhëroni! Në vend të emocionit të Allahut, po ju japim emocionin e femrës. E ç'ju duhet madhështorja.

Sisteme të organizuara në mënyrë të detajuar për ta skllavëruar e jo për ta zhvilluar njeriun. Arrogancë e krekosje, vrasje e shtypje kush të dalë përpara, sikur kanë në dorë gjithë fuqinë dhe fatin e botës...

Ja, kjo është pika ku e ka sjellë botën mospërfillja ndaj metafizikës. Në cilën anë të ikësh ik, rrugët janë pa krye dhe jeta merr kot. Horizontet janë ngushtuar dhe shpresat janë këputur. Njeriu vazhdon të jetë ende i mjerë, miku im. Përsëri kokulur, duart në xhepa dhe në

sytë e tij një mijë e një probleme... Ku të strehohet, tek pija, tek droga apo tek moskokëçarja? Apo mos duhet të rehatohet në ujërat e vetëvrasjes?

Nuk mjafton miku im. Njeriut nuk i mjafton një botë e zhveshur nga metafizika. Shpirti, i cili është krijuar për pafundësinë, nuk mund të mashtrohet me diçka të kufizuar. E si t'u shpjegohet kjo atyre që e kanë marrë për zot dëshirën e vet dhe nuk kanë horizont më të largët se të qenët robër të robërve? A duhet të rrimë e të shohim zhdukjen dhe proposjen në errësirë të një brezi?

Nëse njerëzit e vetëdijshëm e të ndërgjegjshëm nuk i shpejtojnë duart, nesër mund të jetë shumë vonë.

Thonë: "Feja, është ndërgjegjja e një bote të pandërgjegjshme, vetëdija e një bote të pavetëdijshme". Por jo, kjo është e mangët. Feja, është ndërgjegjja e një bote të ndërgjegjshme dhe vetëdija e një bote të vetëdijshme. Feja vetëm sa e ka zgjuar ndërgjegjen dhe vetëdijen e fjetur. Në fakt, ndërgjegjja dhe vetëdija ekzistojnë si potencial në natyrën njerëzore. Feja është emri i sistemit prej të cilit lind lumturia në të dyja botët.

Bota nuk është e verbër, memec dhe pa ndjenja. **"...Ka gurë, të cilët rrokullisen prej lart nga frika e Allahut..."**³ Por kur humbasin lidhjet, mbi urtësinë e njeriut bie një perde, ndërgjegjja e tij dobësohet dhe vetëdija ndaj botës as që ndihet fare.

Me pak fjalë, kur bëhet një lidhje e universit, tokës, njeriut dhe jetës me Allahun e Madhëruar, para nesh del një botë e mbushur me qenie që jetojnë duke përmbushur detyrat e tyre brenda vullnetit hyjnor. Në të kundërtën, nëse shkëputet lidhja, jeta mbushet nga fillimi në fund me gjëra të pakuptimta, të rëndomta, lodhje e shqetësime të kota dhe dhimbje pafund. Kësaj i shtohet edhe çështja e botës tjetër, për të cilën as mos pyet fare.

Mendoj se në këtë pikë, është më se e qartë se sa mirësi e madhe është besimi dhe se sa fatkeqësi e madhe është mohimi.

3. -shih. Bekare, 74.

Të paktën, të mos u shkaktojë dëme njerëzve!

Fehmi Çiçek

Nga Ebu Musa Esh'ariu, (r.a.), transmetohet se i Dërguari i Allahut, (a.s.), ka thënë:

"Çdo mysliman e ka farz dhënien e lëmoshës."

Ebu Musa Esh'ariu (r.a.), e pyeti:

"O i Dërguari i Allahut! Po nëse nuk ka mundësi për të dhënë lëmoshë?"

"Le të punojë. Në këtë mënyrë i bën dobi vetes dhe e kryen detyrën e dhënies së lëmoshës."

"Po nëse nuk ka mundësi ta bëjë edhe këtë?"

"Atëherë le të ndihmojë ndonjë që ka nevojë."

"Po nëse nuk ka mundësi ta bëjë edhe këtë?"

"Le të urdhërojë (inkurajojë) të mirën (apo ndonjë gjë tjetër të bukur)."

"Po nëse nuk mund ta bëjë edhe këtë?"

"Atëherë, të paktën të mos u shkaktojë dëm njerëzve. Kjo është një lëmoshë për të!.."

Lëmosha është një argument, i cili vërteton se Islami është sistem i mëshirës. Ajo forcon ndjenjat shpirtërore të njeriut që jep dhe që merr. Siguron zhvillimin social në shoqëri dhe i lidh fuqishëm individët me njëri-tjetrin.

Ndihma reciproke, e cila është njëra prej dinamikave themelore për formimin e një shoqërie të qytetëruar dhe të fortë, i gjallëron ndjenjat e ndarjes së të keqes

dhe të së mirës me të tjerët. Në këtë mënyrë, ajo shoqëri bëhet një shoqëri e suksesshme, e pasur dhe e civilizuar.

Për këtë arsye Islami i ka dhënë rëndësi të madhe lëmoshës dhe e ka bërë farz atë për çdo mysliman. I Dërguari i Allahut, (a.s.), ka thënë: *"Mbrojeni veten tuaj nga xhehenemi (duke dhënë sadaka) qoftë edhe një gjysmë hurme."* Po ashtu, Pejgamberi është shprehur se lëmosha nuk bëhet vetëm me para apo vetëm duke e shpenzuar pasurinë në rrugë të Allahut Teala. Në këtë mënyrë, na ka njoftuar se te Allahu i Lartësuar pranohet si lëmoshë edhe buzëqeshja ndaj një vëllai mysliman, të ndihmuarit e dikujt që bën një punë të mirë duke e mbështetur atë, edukimi i psikologjisë së njeriut dhe përforcimi i përshtetshmërisë së tij me dhikrin e Allahut Teala, duke thënë *subhanallah, elhamdulillah, Allahu ekber dhe la ilahe ilallah*, edhe të komunikuarit ëmbël me njerëzit, edhe urdhërimi për të mirë dhe ndalimi nga e keqja, çdo hap i hedhur kur shkohet në xhami për të falur namazin me xhemat, një pemë e mbjellë në mënyrë që të përfitojnë njerëzit dhe çdo frut i asaj, çdo gjethë e këputur, çdo degë e marrë, shkurtimisht edhe çdo gjë prej të cilës kanë dobi njerëzit dhe kafshët. Pra, të gjitha këto i japin sevape njeriut. Ja kuptimet e fjalëve origjinale të të Dërguarit të Allahut, (a.s.), që do të prijnë deri në Kiamet për ndërtimin e civilizimeve:

Ebu Dherr Gifari, (r.a.), ka thënë: "Një grup prej saha-

bëve erdhën te i Dërguari i Allahut, (a.s.) dhe i thanë: "O i Dërguari i Allahut! Të pasurit prej nesh i kanë marrë të gjitha sevapet. Ata e falin namazin siç e falim edhe ne. Ata agjërojnë siç agjërojmë edhe ne, por ata japin edhe pasurinë e tyre në rrugë të Allahut. Ne nuk mund t'i arrijmë sevapet e tyre, ngaqë nuk kemi pasuri." Nisur nga kjo, i Dërguari i Allahut, (a.s.), u tha:

"A nuk ua ka zgjeruar Allahu juve rrugët në të cilat mund të jepni lëmoshë? Çdo "subhanallah" që thoni është lëmoshë. Çdo "Allahu ekber" është lëmoshë. Çdo "elhamdulillah" është lëmoshë. Çdo "la ilahe ilallah" është lëmoshë. Urdhërimi për të mirë është lëmoshë. Ndalimi nga e keqja është lëmoshë. Edhe marrëdhëniet seksuale me bashkëshortet tuaja janë lëmoshë." Sahabët u habitën dhe e pyetën:

"O i Dërguari i Allahut! A fitojmë sevape edhe kur kryejmë marrëdhënie seksuale me bashkëshorten?" Pejgamberi ynë i nderuar, (a.s.), u përgjigj:

"Si thoni, a do të kishte marrë gjynah ai person, nëse do ta kishte bërë këtë në rrugë të ndaluara? Ja, në të njëjtën mënyrë, atij personi i shkruhen sevape, ngaqë e ka qetësuar epshin e tij në rrugë të lejuar!.."

Ebu Hurejra, (r.a.), transmeton se i Dërguari i Allahut, (a.s.), ka thënë: "Në çdo ditë që lind dielli e ke obligim të japësh lëmoshë aq sa numri i kyçeve që njeriu ka në trup. Të pajtosh dy njerëz në mënyrë të drejtë është lëmoshë. Të ndihmohesh një njeri për të hipur në kafshën e tij, apo t'i japësh atij ndonjë gjë që i ka rënë në tokë, është lëmoshë. Të thuash fjalë të mira është lëmoshë. Çdo hap që hedh për të shkuar në xhami për të falur namazin me xhemat është lëmoshë. Largimi nga rruga e ndonjë gjëje që pengon njerëzit është lëmoshë."

Xhabiri, (r.a.), transmeton se i Dërguari i Allahut, (a.s.), ka thënë: "Kur myslimani mbjell një pemë, çdo gjë që hahet nga ajo pemë është lëmoshë për të. Çdo gjë që përfitohet prej saj është lëmoshë." Ndërsa në transmetimin e Muslimit thuhet: "Çdo gjë e asaj peme prej të cilës përfitojnë njerëzit dhe kafshët është lëmoshë për atë që e ka mbjellë atë pemë."

Adij b. Hatimi, (r.a.), transmeton se i Dërguari i Allahut, (a.s.), ka thënë: "Mbrojeni veten tuaj nga zjarri i xhehenemit duke dhënë lëmoshë qoftë edhe gjysmë hurme. Ai që nuk mund të gjejë qoftë edhe një gjysmë hurme, le ta mbrojë veten nga ndëshkimi i xhehenemit duke thënë fjalë të mira."

Por e dobishme është që ta themi edhe këtë: Ai që jep lëmoshë financiare, duhet ta kryejë këtë punë pa e lënduar, pa e munduar dhe pa e nënçmuar atë që e merr. Në të kundërt, vepra që bën është haram. Dhënësi i lëmoshës asnjëherë nuk duhet ta harrojë se e ka për detyrë dhënien e lëmoshës. Për këtë arsye, duhet ta falënderojë marrësin e lëmoshës, ngaqë u bë shkak që dhënësi i saj ta kryejë këtë detyrë. Mbi të gjitha, dhënësi i lëmoshës nuk duhet të presë që marrësi i sadakasë t'i shkojë pranë, por atë duhet ta kërkojë dhe ta gjejë vetë. Nisur nga ky këndvështrim, i varfri nuk është nevojtar për të pasurin, por përkundrazi, i pasuri ka nevojë për të varfrin, sepse i Dërguari i Allahut, (a.s.), në shumë transmetime të ndryshme është shprehur se të pasurit i furnizon Zoti në sajë të të varfërve.

Ja pra, gjyshërit tanë të cilët morën frymëzim nga rregullat hyjnore që shprehen në hadithet e mësipërme, themeluan civilizimin e njohur me gurët e lëmoshës. Njerëzit e pasur fushin dorën brenda në gurët e merit të gdhendur thellë në oborret e xhamive dhe linin para. Edhe të varfrit e fushin dorën dhe merrnin para aq sa kishin nevojë. Ai që nuk kishte nevojë, nuk e fuste dorën te ata gurë...

Në hadithin e parë fisnik na tërheq vëmendjen një pikë delikate: I Dërguari i Allahut, (a.s.), ka thënë për atë që nuk ka para për të dhënë qoftë edhe një lëmoshë të vogël dhe për atë që nuk ka mundësi të bëjë ndonjë punë të dobishme për t'i ndihmuar të tjerët:

"Të paktën mos t'u shkaktojë dëm njerëzve. Edhe kjo është një lëmoshë për të..."

Edhe ne dëshmojmë se kjo fe, e cila e vlerëson si lëmoshë edhe mosdëmtimin e të tjerëve kur nuk ke mundësi t'u bësh dobi, është fe e vërtetë... Një Pejgamber, i cili e ka sjellë këtë rregull dhe i cili na inkurajon që të mos u bëjmë keq njerëzve, është pejgamber i vërtetë... Mesazhet e kësaj feje të përsosur dhe të këtij Pejgamberi të nderuar do vazhdojnë t'i ndriçojnë të gjithë brezat... O ti Pejgamber fisnik që na mësove këto vlera sublime! Paqja e Zotit qoftë mbi ty! Lutjet dhe salavatet më të mira qofshin për ty! O i nderuari i të shkuarës dhe i së ardhmes!.. O dielli i gjithësisë...

Ne
dëshmojmë
se kjo fe, e cila e vlerëson
si lëmoshë edhe
mosdëmtimin e të tjerëve
kur nuk ke mundësi
t'u bësh dobi, është fe
e vërtetë...

Fugia e fjalës së vërtetë

Xhafer Durmush

Fjala e Allahut Teala është fjala më e bukur, më e vërtetë dhe më e begatë. Leximi i ajeteve të Kuranit, i gjallëron sytë tanë.

Njëri prej shkaqeve që na i lidh zemrat tona me atë atmosferë të qetë, duhet të jetë historia e peygamberëve, duhet të jetë gjallëria që na i lan zemrat tona prej atje, sikur të ishte një dorë e bekuar që zgjatet, sepse mesazhet që i janë dhënë perceptimit tonë nga historitë e peygamberëve, e paralajmërojnë njeriun kundrejt pikave në të cilat është mashtruar, i ndriçojnë rrugën që e shpie drejt shpëtimit të vërtetë dhe ia mësojnë me shembuj atij se çfarë është e vlefshme dhe çfarë është e pavlefshme në të vërtetë...

Këtë gjallëri e gjejmë edhe te gjurmët e Musait (a.s.), për të cilin flitet në sure të ndryshme rreth jetës së tij dhe për të cilin thuhet në Kuran: **"Kujtoni kur Musait i dhamë Librin dhe Dalluesin, që të udhëzoheni** (në rrugën e drejtë)." (Shik. Bakara, 53) Fjalët e bekuara që shfaqin gjurmë nga jeta e tij në Kuranin Fisnik, janë më voluminozet në këto histori.

Që para se ai të vinte në këtë botë, madhështia e tij e kaploi të tërë botën. Shenjat që lajmëruan ardhjen e tij, hodhën frikë në zemrat e mendjemëdhenjve të pashpirt. Por prapë se prapë, masat e këtyre njerëzve të pandërgjegjshëm nuk e ndaluan dot këtë udhëtar të bekuar. Allahu i Lartësuar i krijoi në formë të mahnitshme shkaqet që do ta mbronin robin e Tij.

Ujërat, për të cilat pandehej se po mbartnin diçka të parëndësishme, i urdhëroi që ta çonin shportën e Mu-

sait në bregun e paqes. Në kohën kur kishte më shumë nevojë për dhembshuri dhe përkujdesje, e strehoi në sarajin e Faraonit, i cili do bëhej armiku i tij më i përbetuar në të ardhmen.

Kur i dha detyrën e profetësisë, e nderoi me cilësinë "kelimullah". Atë e dërgoi me urdhrin kavli-lejjin, për të thënë të vërtetën karshi një populli tiran, që nuk dinte gjë tjetër përveç dhunës dhe kërcënimit. (Shik. Taha, 44) Kur ai e mori këtë detyrë të vështirë, nuk kërkoi ndonjë gjë tjetër nga Allahu përveç zgjerimit të kraharorit dhe aftësisë për të thënë fjalë të kuptueshme.

Në sajë të jetës së tij të bekuar, njerëzit mësuuan se objektet e zbatojnë me përpikëri dhe pa asnjë mangësi çdo gjë që urdhëron Allahu Teala. Po ashtu, në sajë të ecjes së tij, njerëzit mësuuan se dallgët e tërbuara ndalojnë kur i urdhëron Allahu i Madhëruar. Jo vetëm kaq, por u japin edhe selam atyre që ecin bashkë me peygamberin.

Edhe mohuesit e fesë e kuptuan se llogaritë e bëra me përpikëri, nuk japin gjithmonë të njëjtin rezultat... Atëherë u kuptua se prishja e ekuacioneve që robi i ka formuar me vështirësi apo orientimi në anën e kundërt, është e lehtë për Zotin. Nëse Allahu dëshiron, mund t'i krijojë lehtësisht dhe në një formë që njerëzit nuk arrijnë t'i kuptojnë shkaqet që i neutralizon dredhitë dhe intrigat e atyre që janë kundër të vërtetës. Propagandat e gabuara që bëhen për të mbuluar të vërtetën, me shkaqe shumë të lehta, i kthen kundër atyre që e mohojnë të vërtetën dhe i bëjnë ato propaganda. Sepse

asgjë në këtë botë nuk është krijuar pa ndonjë qëllim. Asnjë gjë nuk krijohet rastësisht apo vetvetiu siç pëndein njerëzit e shkujdesur.

Kur lexoj ajetet që shfaqin pikat e jetës nga Musai, mendoj: Ai që bën ndonjë llogari në çfarëdo lloj çështjeje nuk duhet të harrojë se edhe Allahu i Lartësuar ka një llogari për atë gjë që ky njeri ka bërë apo që planifikon të bëjë. Në të vërtetë, ajo që realizohet është llogaria e Allahut Teala. Atëherë, ne duhet të përpiqemi që llogarinë tonë ta bëjmë sipas gjërave me të cilat Allahu (xh.xh.), është i kënaqur. Ne nuk mund ta shohim thelbin apo të vërtetën e asnjë gjëje, ndërsa Ai mund ta shohë. Ne nuk mund ta dimë të vërtetën, ndërsa Ai mund ta dijë. Atëherë nuk duhet të harrojmë se asgjë nuk mund të bëhet pa lejen e Atij të plotfuqishmit dhe se çdo gjë administrohet nga Ai në mënyrë të përpiktë...

Kur Musai (a.s.), shkoi për të predikuar fenë e vërtetë, besimin në Zot e kishte si armën më të rëndësishme. Ai nuk u kaplua nga frika prej fuqisë materiale dhe madhësisë së bashkëbiseduesit. Në sajë të kësaj, e tha të vërtetën përballë tij. Musai u mjaftua me fjalën e drejtë dhe me fenë e vërtetë. Për këtë arsye, nuk mendoi që të mbështetej te asnjë forcë tjetër. Nisur nga kjo, ai kërkoi nga Allahu i Lartësuar që ta ndihmonte vetëm që të shprehej sa më mirë... Fuqinë e fjalës së vërtetë dhe rëndësinë e predikimit të së vërtetës në një formë të kuptueshme, e mësojmë me begatinë e lutjes së tij, sepse Musai iu përgjërua kështu Zotit (xh.sh.): **“O Zoti im, zgjeroma kraharorin tim, lehtësoma punën time dhe zgjidhma nyjen e gjuhës sime, në mënyrë që ata të kuptojnë fjalën time!”** (Taha, 25-28)

Në sajë të lutjes së këtij peygamberi kuptojmë qartë se fjalën që do ta themi, së pari duhet ta përvetësojmë me gjithë shpirt. Njeriu së pari duhet t’ia shfaqë vetes së tij amanetin që do mbartë dhe duhet të përpiqet të fitojë meritën për t’ia vënë shpatullat asaj barre. Pastaj duhet të kërkojë prehjen shpirtërore në besimin e tij. Ai duhet ta besojë me gjithë qenien e tij se fjala që do thotë në emër të së vërtetës është e vërtetë. Siç shprehet edhe në lutjen e Musait (a.s.), ajo duhet t’ia mbështjellë egoizmin e tij derisa t’i japë qetësi shpirtërore. Ne besojmë se pas kësaj etape, Zoti e bën të lehtë detyrën e mbajtjes së amanetit. Në këtë mënyrë, njeriu merr pjesë nga të fshehtat e ajeteve të Kuranit.

Musai (a.s.), i cili e shfaqti këtë përpjekje, u mbështet me nëntë mrekulli të qarta. (Shik. Isra, 101) Kur Faraoni deshi ta nënçmonte duke thënë: **“Vallë, a nuk jam unë më i mirë se ky i mjerë, i cili mezi mund të shprehet?”** (Zuhruf, 52), Allahu e bëri të qartë qëllimin e Musait (a.s.) dhe fjalën ia forcoi me vëllain e tij, Harunin. (Shik. Taha, 36) Pastaj i njoftoi se ndihma hyjnore patjetër do

të jetë me ata që besojnë, duke u thënë: **“Ju të dy dhe ata që do t’ju ndjekin, patjetër do të fitoni.”** (Shik. Kasas, 3) Sigurisht se këtë mbështetje e tregon për të ngushëlluar të dashurin e Tij, Muhamedin, i cili po përjetonte vështirësi të ngjashme. Me anë të kësaj, e paralajmëron edhe umetin e Muhamedit (a.s.), përkufizon karakterin e pandryshueshëm të mohuesve të fesë dhe përmend edhe përgjegjësinë e mbartjes së amanetit deri në skajet më të largëta.

Tabloja e mjedisit, për të cilin Musai kërkoi nga Allahu zgjerimin e kraharorit, mund të përmblihet kështu: Bëmat e Faraonit nuk ishin të kufizuara vetëm me shtypje dhe tortura fizike. Por ai përdorte një lloj metode, e cila vlen edhe sot, për t’i devijuar njerëzit nga rruga e drejtë. Ai përpiqej ta shpinte popullin në rrugë të gabuar me anë të dezinformimit. I mbulonte të dhënat rreth të vërtetës dhe njerëzve ua tregonte të vërtetën si të gabuar dhe të gabuarën si të vërtetë. Në vendin ku nuk merrte rezultat me kërcënim dhe shtypje, e akuzonte të Dërguarin e Allahut me cilësi të shëmtuara si mashtrimi, magjia dhe nxitjen e përçarjes në vend.

Kur lexojmë ajetet në lidhje me historinë e Musait (a.s.), shohim këtë: Allahu nuk e armatos me topa dhe pushkë peygamberin të cilit i ka dhënë detyrën për t’ua predikuar njerëzve të vërtetën. Edhe peygamberi nuk mbështetet te armët moderne të asaj kohe apo te mjetet e tjera, por vetëm te Allahu i Madhëruar. Kjo është njëra anë e kësaj çështjeje. Ndërsa ana tjetër duhet të jetë kjo: Peygamberi, pasi i mbështetet Allahut Teala, i beson vetëm vërtetësisë së fjalës. Ai e konsideron si gjënë më të lartë predikimin e të vërtetës në formë të qartë, aq sa nuk mund ta përgënjeshtrojë asnjë njeri me mendje të shëndoshë. Domethënë, fuqia e atyre që llogarisin vetëm forcën materiale është shkatërrimi dhe shtypja.

Mendoni: Mbështetja e të gjithë peygamberëve përgjatë historisë ka qenë fjala e vërtetë. Ditën kur Muhamedi (a.s.), mori rrugën, ka qenë “Muhamedu’l-Emin”, të cilin e njihnin të gjithë për besnik... Po, struktura e mentalitetit femohues nuk ka ndryshuar aspak. Inati i nefsit të papastruar nga cilësitë e shëmtuara, nuk ka ndryshuar aspak. Ne i dimë këto. Prandaj, njeriu nuk duhet të harrojë se nuk ka vlera më ndikuese, më konstruktive dhe më të përhershme se fjala e vërtetë që mund të posedojë. Nuk ka gjë më të vlefshme se e vërteta që thuhet në vendin, kohën dhe mënyrën e duhur...

Tani është koha për t’u sjellë me mirësi, e cila sugjerohet në Kurantin Fisnik. Ndoshta kjo është gjëja më e duhur.

IDENTITETI I QYTETËRIMIT ISLAM

Dr. Muhamed Mustafi

Tematika e qytetërimit konsiderohet si një ndër temat më të rëndësishme në periudhën bashkëkohore ashtu siç ishte në të kaluarën dhe ashtu siç do të jetë edhe në të ardhmen, sepse kjo çështje përkufizon pozitën e vlerës së një populli, kulture apo qytetërimi gjatë kalimit nëpër intervale kohore dhe periudha historike.

Çdo qytetërim karakterizohet nga tipare specifike, të cilat e ndërlidhin njeriun me qytetërimin dhe të kundërtën në mënyrë reciproke. Nëse e marrim parasysh këtë relacion reciprok, që e cakton vlerën e njeriut si pjesë të qytetërimit dhe të shoqërisë njerëzore, do të vërejmë se njeriu që i takon ndonjë qytetërimi ose pozicionohet në pozitën e mbrojtësit të ndonjë qytetërimi konkret, mund të akuzohet me emocionalizëm, sepse nuk mund ta shqyrtojë në mënyrë precize e objektive për shkak të pozitës emocionale të trurit të tij brenda për brenda dimensioneve të qytetërimit për të cilin flet ose të cilit i përket. Ai që jep vështrimin e vet nga jashtë duhet të jetë larg iluzioneve dhe të mos i takojë botës që mendon të dallohet me epërsi ndaj vlerave të të tjerëve.

Pra, vetëm nëpërmes kësaj metode mund të kuptohet se njeriu është kritik objektiv gjatë shqyrtimit dhe analizës së vlerave të qytetërimit dhe për këtë shkak u përqendrova në këtë çështje për të shqyrtuar identitetin e qytetërimit islam dhe për të treguar se koncepti islam i qytetërimit nuk paraqet kurrfarë rreziku ndaj qytetërimeve të tjera, por përkundrazi, i respekton, i vlerëson dhe kontribuon në mbrojtjen e tyre.

Koncepti i myslimanit rreth progresit qytetëruar ndryshon rrënjësisht nga koncepti i të tjerave. Qytetërimi judaist mbështetet vetëm në formën materiale, ai i krishterë vetëm në formën shpirtërore, ndërsa ai i botës bashkëkohore mbështetet vetëm në formën shkencore. Konceptet e tilla janë të pjesshme, sepse nuk japin një pasqyrë të përgjithshme, pozicionohen vetëm në një skaj të konceptit të jetës dhe çdo koncept që fillon pjesërisht nuk mund të japë vlerësim të përgjithshëm mbi qytetërimin.

Këtë çështje e ka vërejtur shejhi i njohur Abdurrahman Habenneke dhe gjatë shqyrtimit të pjesshmërisë së të kuptuarit të tillë thotë: “Për sa i përket qytetërimit islam, mund të thuhet se është i vetmi qytetërim që i ngërthen në vete parimet intelektuale dhe psikike të nevojave të jetës nga të gjitha aspektet intelektuale, shpirtërore, psikike, fizike, materiale, individuale e shoqërore, si dhe nga të gjitha aspektet shkencore e praktike, dhe për këtë shkak, qytetërimi i tillë ka potencial që t’u dhurojë popujve që e praktikojnë në jetë formën ideale të qytetërimit të lartë njerëzor.”¹

Koncepti islam i qytetërimit është i përgjithshëm dhe i vlerëson të gjitha sferat që i ofron jeta pa lënë pas dore as një grimcë të saj, sepse Zoti i Madhëruar e krijoi njeriun si mëkëmbës të Tij në tokë dhe ia sqaroi të gjitha gjërat e nevojshme për jetë, varësisht nga rrethanat që ndryshojnë prej kohës në kohë dhe prej vendit në vend.

Qytetërimi islam i shërben trupit dhe shoqërisë njerëzore dhe në këtë kontekst, shejh Abdurrahman Habenneke thotë: “Progresi qytetëruar ndahet në tre grupe:

1. Grupi i parë i shërben trupit dhe ka të bëjë me çështjet e jetës, me shkaqet e kënaqësisë e begatit si dhe me kënaqësitë e ndjenjave dhe epshtit.

2. Grupi i dytë i shërben shoqërisë dhe ka të bëjë me parimet e ekzistimit të sistemit, legjislacionit, të së drejtës, përhapjes së të mirave dhe begatit shoqërore.

3. Grupi i tretë ka të bëjë me individin dhe shoqërinë, gjegjësisht me lumturinë e tyre si individ apo si shoqëri. Lumturia e tillë është e përgjithshme dhe e përhershme, sepse fillon prej momentit të vetëdijes së njeriut dhe shtrihet në ekzistencën e tij duke e provuar në jetën fiziko-materiale e deri në jetën shpirtërore të berzahit, kur do të jepet një pjesë e llogarisë e pastaj deri në ringjalljen

1. Shejh Abdurrahman Habenneke, Usul-hadaretil-islamijjeti ve vesailuha, bot. 2, Darul-Ilmi, Damask-Bejrut, 1980, f. 23.

trupore e shpirtërore, kur do të jepet llogaria e plotë.”²

Myslimani nuk e mohon ekzistimin e qytetërimeve të tjera, por koncepti i tij i përgjithshëm universal e obligon që të ndjejë në vete përgjegjësinë për korrigjimin e koncepteve të gabuara që kanë të bëjnë me qytetërimin. Shpirti islam qytetërues nuk i mohon kulturat e tjera, por ndërhyr në keqkuptimet e tyre pa kurrfarë përshtatimi dhe pikërisht kjo karakteristikë e dallon nga qytetërimet tjera.

Kur flet dijetari i njohur Mustafa Sibai për karakteristikat e qytetërimit islam, thotë: “Qytetërimi ynë është një seri nga seritë e qytetërimeve njerëzore, por dallohet me këto karakteristika:

1. Qytetërimi ynë është formuar në parimin e monoteizmit absolut, sepse është qytetërimi i parë që thërret në një Zot. Pra, aty gjejmë monoteizëm në mesazh, monoteizëm në synimet e përgjithshme dhe monoteizëm në qenien njerëzore, si dhe monoteizëm në mënyrat e jetës dhe të të menduarit.

2. Qytetërimi islam ka kahe dhe synim njerëzor, si dhe dallohet me mesazhin që ka dimensione botërore. Të gjitha qytetërimet mund të mburren me gjigandët e një kombi apo një populli, ndërsa qytetërimi islam mburret me gjigandët e të gjithë popujve.

3. Qytetërimi islam u jep rëndësi themelore parimeve etike në të gjitha sferat, në..., shkencë, në luftë, në paqe, në ekonomi, në familje. Parimet e tilla etike konsiderohen obligim ligjor dhe praktik.

4. Qytetërimi islam beson në shkencë, por vetëm në parimet e sakta të saj, mbështetet në parimet më të pastra të besimit duke iu drejtuar në mënyrë të barabartë edhe intelektit edhe zemrës, si dhe i ndriçon në të njëjtën kohë edhe ndjenjat edhe mendjen.

3. Toleranca është karakteristikë që e dallon nga të gjitha qytetërimet e tjera e që mbështetet në fe.³

Islami është faktori kryesor, që ndikon në trurin e myslimanëve dhe i bën të jenë më të suksesshëm në krahasim me kulturat dhe qytetërimet e tjera, duke filluar që nga fillimi i shpalljes hyjnore para 14 shekujve deri më sot. Shejh Abdurrahman Habenneke e shqyrton metodën e progresit të realizuar qytetërues dhe thotë:

1. Shpallja ose frymëzimi,
2. Intelekti dhe hulumtimi shkencor,
3. Përfitimet nga eksperimentet, empirizmi dhe aktiviteti praktik.⁴

Sipas dijetarit të njohur Abbas Mahmud Akkad, njeriu mund ta plotësojë kulturën në mënyrën më të mirë dhe me një metodë më të përshtatshme, pa u mbështetur vetëm në një burim të shkencës e diturisë. Përveç asaj që e theksoi shejh Abdurrahman Habenneke rreth progresit qytetërues dhe burimit të qytetërimit të myslimanit, Akkadi flet në hollësi më të madhe dhe thotë: “Qytetërimi i përkryer, i cili mbështetet në këtë mënyrë, është i përshtatshëm në

2. Po aty, f. 11.

3. Mustafa Sibai, Min revai hadaretina, El-mektebul-islamijj, Bejrut-Damask, 1985, f.45-51.

4. Abdurrahman Habenneke, po aty, fq. 12.

çdo kohë, posaçërisht në kohën tonë, e cila dallohet me skena e ngjyra të ndryshme kulturore. Në këtë kohë ka një numër të madh të kulturave, të përhapjes e të afrimit të tyre, si dhe të literaturave të tyre dhe ai që nuk mund t'i lexojë punimet e mëdha mund t'i lexojë enciklopeditë e kush nuk mund të bëjë një gjë të tillë, atëherë mund të përcjellë gazetatat, diskutimet dhe lajmet duke pyetur e kërkuar sqarime.”⁵

E gjithë kjo që theksohet në mendimet e Habennekes dhe Akkadit mund të thuhet se mbështetet në ajetet kuranore.

Urdhri i tillë hyjnor konsiderohet faktor kryesor i qytetërimit islam të botës së juristit, filozofit, letrarit, mjekut, politikanit; bota e tillë nuk mund të krahasohet me asgjë në kohën bashkëkohore.”⁶

Shoqëria perëndimore, sipas Abbas Mahmud Akkadit, përballet me një problem tjetër, gjegjësisht me problemin bikulturor. Bota që nuk është islame ka filluar të bëjë dallimin në mes kulturës industrialo-shkencore dhe asaj edukativo-morale. Problemi në fjalë luan një rol të rëndësishëm në zhvillimin e ndarjes së kulturës në atë hyjnore dhe shkencore.⁷

Në botën e Perëndimit mbizotëron koncepti se “feja e njeriut është diçka personale, bile as që del jashtë individualitetit të tij. Ky koncept nuk është i çuditshëm për perëndimorët, sepse këtë mendim e kanë marrë nga doktrina e krishterë.”⁸

Ne që kemi përgjegjësi aktuale, duhet ta pastrojmë shoqërinë tonë nga ky botëkuptim i gabuar, sepse nuk do të mund të jetë Islami gjenerator i njeriut dhe shoqërisë ashtu siç ka qenë më parë. Asgjë nuk është individuale dhe përgjegjësia qytetëruese ka për obligim të jetë një favor individual dhe shoqëror. Koncepti ynë nuk njih një fenomen të bikulturës së tillë, sepse morali dhe industria janë një. Pra, nuk mund të formohet qytetërim, nëse ka ndarje në mes ndjenjave e trupit, në mes shkencës e edukatës, në mes nevojave të shijes dhe të trurit.⁹

Në ligjëratën e mbajtur në qytetin e Allahabadit në vitin 1930, Muhamed Ikbali thotë: “Ka një mësim që e kam mësuar nga historia e Islamit, po, pasha Zotin, vetëm një mësim”. Ky mësim përmban gjithë atë që duhet ta mësojë njeriu, gjegjësisht faktin se në kohërat më të vështira dhe në problemet më të ndërlikuara Islami e ka mbrojtur jetën e myslimanëve e jo myslimanët islamit.” Bindja e tij e thellë është mbështetur në fakte e argumente historike, gjegjësisht në faktin se qytetërimi islam nuk e ndan individin nga shoqëria. Pra, myslimani nuk thotë, “unë” kur është vetë, por vetëm kur është si shoqëri.

Parimet e Islamit janë në favor të individit dhe shoqërisë në të njëjtën kohë dhe i ndërlidh motoja: “Besimi (imani) në një Zot”. Besimi në Zot konsiderohet si parim i sinqeritetit

5. Abbas Mahmud Akkad, El-islam vel-hadaretul-insanijjetu, me shuratul-mektebetil-misrijjeti, Saida-Bejrut, f. 171.

6. Po aty, f. 169.

7. Po aty, f. 167.

8. Muhammed Ikbali, kongresi I Allahabadit, 1930.

9. Abbas Mahmud Akkad, po aty, f. 176.

të krijesës ndaj Krijuesit, dhe ky sinqeritet do të jetë i plotë, nëse bëhet brenda shoqërisë, gjatë raporteve në mes njeriut dhe shoqërisë nëpërmes mëshirës, urtësisë dhe drejtësisë, të cilën Zoti i Madhëruar e ka caktuar për robërit besimtarë dhe për t'u garantuar jetë të lumtur. Mënyra e tillë e jetës ofron barabarësi të plotë në mes të të gjithëve. Këto janë parimet e qytetërimit të vërtetë, që e bën të lumtur shoqërinë.¹⁰

Myslimani nuk pranon qytetërimin që nuk ngërthen në vete progresin shoqëror, psikik, intelektual brenda parimeve fetare hyjnore, sepse në të kundërtën, do të ketë pasojë negative, kaos dhe nuk do të realizohet zhvillim fisnik.¹¹

Në botë mbizotëron parimi se "propaganda është jetë", dhe pikërisht kjo gjë është duke ndodhur në botën perëndimore, e cila orvatet të mbjellë ide të çuditshme në trurin e myslimanit, për ta bindur epërsinë e perëndimit duke e zhvlerësuar rëndësinë e qytetërimit islam dhe duke i dhënë rol steril në shoqërinë bashkëkohore.

Mënyrat propaganduese kundërislame janë të ndryshme dhe të llojllojshme, duke filluar nga institucionet shkencore, politike e humanitare botërore. Të gjitha instancat kanë përgjegjësi konkrete që ta shtrembërojnë konceptin islam të qytetërimit dhe për këtë shkak, qytetërimi islam është vazhdimisht në konfrontim të drejtpërdrejtë apo të tërthortë me pengesat e tilla, të cilat nuk e lejojnë të ecë lirisht dhe të përhapet nëpër botë.

Myslimanët bashkëkohorë duhet të veprojnë njësoj si myslimanët në kohën kur ranë në kontakt me kulturat e tjera. Ata pranuan atë që është e dobishme, duke i dhënë shpirt islam, gjegjësisht të orvaten të islamizojnë atë që sot quhet qytetërim, duke e vitalizuar për të qenë kontribues, si në aspektin material, ashtu edhe në atë shpirtëror.

Qytetërimi islam nuk është fryt i konceptit 'l'art pour l'art', sepse asgjë nuk formohet, strukturohet apo ndërtohet jashtë strukturës dhe parimeve të identitetit islamik.

Qytetërimi i tillë mund të vërehet në letërsi, filozofi, shkencë, sufizëm, drejtësi, arkitekturë e muzikë. Asgjë nuk lëviz jashtë parametrevë të tillë dhe për këtë arsye, asgjë nuk mund të ekzistojë jashtë kësaj kornize.

Shpirti esencial i kësaj lëvizjeje është i frymësuar nga bota hyjnore dhe ashtu siç e frymëzon ndërtimin e shoqërisë, forcimin e besimit dhe vlerësimin e njeriut, ashtu ofron pika unike edhe të botës së jashtme që ekziston rreth njeriut.

Qytetërimi i tillë është rezultat i fjalës 'Vahj', e cila i është shpallur Pejgamberit (a.s.) dhe i praktikimit të fjalës së tillë hyjnore në jetë. Ky 'princip i lëvizjes në strukturën

10. Ahmed Ali Mul-la, Etherul-ulemail-myslimin fil-hadaretil-urubijeti, Darul-fikri, bot. 2, Damask, 1981, f. 15.

11. Abdurrahman Habenneke, po aty, f.17.

islame'¹² është lëvizje fetare, kulturore dhe qytetëruese, që nuk pranon konceptin statik të jetës, sepse në çdo gjë vërehet një organizëm i gjallë identik dhe që ka synim e cak përfundimtar religjioz.

Prej kohës së Pejgamberit (a.s.) dhe gjatë periudhës së zhvillimit të të menduarit islam, bartësit e ideve nuk ishin njerëz që mbështeteshin në botëkuptime pasive, por në intelektin kreativ dhe ky parim vërtetohet faktin se 'shoqëria është qenie e gjallë dhe s'fidat me të cilat ballafaqohet obligojnë ndryshim konstant'.¹³

Në qytetërimin islam jehon zëri i harmonisë së plotë të ndjenjave me botën e jashtme dhe kjo harmoni formon njeri të përkryer që mbron natyrën e përkryer, sepse nuk pranon parimin e rastësisë.

Asgjë në këtë qytetërim nuk ndodh rastësisht, sepse harmonia e brendshme vërehet qartë edhe në harmoninë e jashtme. Raporti i tillë formohet si rezultat i grafullimit të faktorit 'iman' dhe i eksplodimit të tij jashtë trupit të njeriut për të vepruar dhe lëvizur në jetën e përditshme.

Vërejmë se çdo vepër ushqehet me mendime fetare e kuranore, dhe kështu, 'në çdo moment hasim filigran të tekstit kuranor ose të fjalëve të pejgamberit (a.s.). Aty ekziston 'gjuha' që paraqitet në Iran, Pakistan, Maleji e Indonezi, gjegjësisht në të gjitha vendet e Islamit'.¹⁴

Qytetërimi islam është fryt i një procesi të përpiktë të të menduarit. Mendimi nuk formohet jashtë botës së frymëzimit hyjnor, por brenda dhe si i tillë, nuk mund të ekzistojë jashtë sferës islame. 'Me mendim nënkuptoj aftësitë njerëzore për t'u vetëdijësuar rreth gjërave e për të artikuluar këtë vetëdije me kocepte e gjuhë.

Për njohësit e botëkuptimit islam nuk është vështirë të shihet se mendimi gjithmonë është konsideruar si përbërës më i rëndësishëm i jetës njerëzore dhe se atij i duhet kushtuar vëmendje përpara gjithçkaje tjetër'.¹⁵

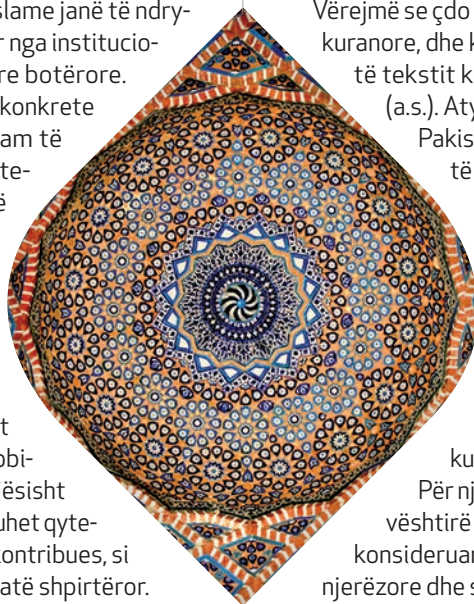
Pra, qytetërimi islam nuk është një pasqyrë e ideve që formohen në ëndrrat e një poeti opo mendimtari si 'Komedia hyjnore' e Dante Aligierit, por përfaqëson realitetin e interpretuar hyjnor që vë themele të dukshme në botën e brendshme të njeriut dhe në botën e jashtme, duke formuar një identitet të gjerë universal mbi të gjitha krijesat, jo vetëm në tokë, por edhe në gjithësi dhe në këtë mënyrë njeriu ka mundësi të kuptojë identitetin e qytetërimin islam.

12. Muhamed Ikbal, Obnova vjerske misli u Islamu, Svjetlost, Sarajevo, 1979, f.195.

13. W. Montgomery Watt, Myslim intellectual, University press, E - inburgh, 1071, f.3.

14. Julija Kristeva, Prelazenje znakova, Svjetlost, Sarajevo, 1979, f.195.

15. William C. Chittick, Shkencë e kozmosit, shkencë e shpirtit, nga anglishtja Edin Q. Lohja, Zemra e traditës, Tiranë, 2011, f.69.

NDIZ NJË KANDIL, MOS MALLKO ERRËSIRËN!

Nuredin Nazarko

Ditët në të cilat jeta jonë rrjedh pandalshëm, sepse e pandalshme është edhe rrjedha e kohës, janë të mbushura me ngjarje, momente dhe çaste ku shpërfaqet pandalshëm përplasia e të kundërtave, si pjesë e ligjit të pandryshueshëm mbi të cilin funksionon jeta në kornizat e përkohësisë. Përkundruall të mirës qëndron e keqja, përkundruall drejtësisë qëndron e padrejta, përkundruall dashurisë qëndron urrejtja, përkundruall trupit qëndron shpirti, përkundruall dritës qëndron errësira, përkundruall të vërtetës qëndron e kota. Në mes këtyre të përkundërtave ecën njeriu në përkohësi, pra mes jetës (*lindjes*) dhe vdekjes. Jeta dhe vdekja janë dy ngjarje madhore për njeriun, pasiqë i kumtojnë lajmin se nga vjen dhe mesazhin se ku shkon. Jeta dhe vdekja, janë dy ngjarje të rëndësishme për njeriun, pasiqë përjetohen vetëm një herë mbi sipërfaqen e lëmshit të dheut. Jeta dhe vdekja janë dy ngjarje shkundulluese për njeriun, pasiqë mes këtyre dy ngjarjeve njeriu gjendet i sprovuar vazhdueshmërisht. Jeta dhe vdekja janë dy ngjarje shkundulluese për njeriun, pasiqë mes këtyre dy ngjarjeve epokale njeriu duhet të marrë një vendim, po aq epokal sa jeta dhe vdekja, se kujt rendi gjërash duhet t'i përkasë.

Njerëzit janë të ndryshëm për nga natyra që shpërfaqin. Asnjë qenie njerëzore nuk ka të ngjashëm, as para jetës dhe as pas vdekjes. Secila qenie njerëzore është autentike në përjetimet e saj, në vendimet e saj. I hedhur, por jo i harruar dhe i braktisur, mes të përkundërtave, njeriut i duhet të shqyrtojë me kujdes shenjat të cilat janë vendosur përkundruall tij për t'i dritësuar udhëlëvizjen. Kësisoj para njeriut shtrihen dy rrugë dhe nuk ka një të tretë, pasiqë dy janë dhe të përkundër-

tat mes të cilave ecën njeriu në përkohësi. Duke pasur gjithësecili lirinë për të vendosur se në cilën rrugë do të lërë gjurmët e tij, vendimet janë sa nga njëri kah, po aq edhe nga tjetri.

Jeta dhe vdekja dhe e gjithë hapësira kohore mes tyre janë prezente për t'u parë se cila qenie njerëzore do të vendosë të jetojë në shpellën platoniane e cila qenie njerëzore do të pranojë të jetë e ndriçuar nga drita e diellit. Dalja në horizont e njeriut humanist në agun e modernizmit, ngriti në pedestal atë mënyrë jetese që nuk pranonte asnjë autoritet drejtues përveç vetvetes. Qysh nga agu i modernizmit dhe deri më sot vetëm se janë shtuar format dhe larushitë me të cilat modernizmi kërkon të mbajë mbërthyer pas vetes jo pak syresh. Modernizmi, duke qenë i përkundërt me tradicionalizmin, vendosi në epiqendër të kundërtën e asaj që kishte vendosur tradicionalizmi. Njeriu, duke qenë natyrë e dobët përballë dëshirave trupore, nuk e kishte të vështirë të joshëj nga perceptimi modern mbi mënyrën se si duhej jetësuar përkohësia. Modernizmi e theksoi kaq shumë peshën e tokësorës tek njeriu, sa që tokësorja u kthye në epiqendrën e veprimtarisë së njeriut humanist. Kjo përmbysje do të shenjonte një ndryshim dramatik mbi perceptimin e njeriut në lidhje me statusin e njeriut në botë. Përkthimi i keq që i bëri modernizmi dimensionit tokësor të njeriut, krijoi një sërë pasojash, të cilat u përhapën me po të njëjtin intensitet dhe me po të njëjtat përmasa me të cilat u shpërhap vetë modernizmi. "Kështu që, ajo çka vërejmë sot është mjaft e qartë: ai që shpërfaqet më i ulët gjykon atë që shpërfaqet më i lartë, padituria i vendos kufijtë diturisë, e pavërteta përkufizon dhe përqarkëson të

vërtetën, njerëzakja i zaptin vendin hyjnore, e dheshmja mbisundon qielloren, individi kthehet në përmasë të gjithçkaje, duke mëtuar t'i diktojë gjithësisë ligjësi të sajara përmes arsyes së tij të luhatshme, relativiste dhe të thërmueshme." (Guenon. R. 2009) *Kriza e botës moderne*. Tiranë: Logokron, f. 132). Siç është qartësisht e kuptueshme, kahja moderne me epiqendër tokësoren ka kthyer kokëpingulthi këndvështrimin e njeriut mbi botën dhe vendin e tij në të. Gjithçka tjetër që harliset në një shumëllojshmëri formash argëtimi e dehjeje nuk është as më shumë e as më pak, vetëm se pasojë e këtij këndvështrimi të përmbysur të njeriut humanist. Njeriu "i lirë" i erës moderne nuk ka të ndalur në prohimin e formave të shumëllojshme të argëtimit, të shijimit të tokësore, duke legjitimuar në emër të të drejtave të tij, që i përcakton po vetë, shenjtërimin e arsyes, narcizmin, hedonizmin, sjellje devijante dhe denatruese, duke pasur si kufi vetëm kufizueshmërinë e tij si krijesë. Në këtë lloj klime të terruar nga aktet e njeriut humanist, jetojnë dhe veprojnë disa syresh, të cilët jo për meritë të vetvetes, kanë dalë nga shpella platoniane dhe përpiqen të jetësojnë mënyrën e jetesës që rrënjët i ka tek tradicionalizmi. Edhe pse këta syresh duket të jenë pakicë dhe të konsiderohen të çartur nga ata që duket të jenë shumicë, sërishmi kjo pjesë ku duke rendur, ku duke ecur, ku duke u zvarritur rrëshqanthe, sakrifikon për të mos humbur ndriçimin e asaj drite që i bën t'i shohin gjërat qartë edhe në momentet me shpërhapjen më të madhe të errësirës së shpellës platoniane. Ndokush mund të ndihet, i lodhur, i plogështuar, i lëfarur, i dërrmuar së brendshmi kur shikon përmasën e terrimit. Ndonjëherë ky dërrmim i brendshëm kalon deri në çmeritje, kur sheh se si, jo për meritë të vetvetes, arrin të vazhdojë lundrimin në këtë oqean më dallgë të shkulumëzuara. Forca dhe vullneti për të hapëruar në vijën tradicionaliste nuk buron nga vetvetja e tyre, por nga rruga në të cilën besojnë se do të lënë gjurmët e tyre, rrugë e ndriçuar nga fuqia e së Vërtetës. Kësisoj, dekurajimi, pesimizmi, lodhja, plogështia, apatia dhe përgjumja nuk duhet të kthehen në cilësi të qenësishme të kësilloj njerëzve. Edhe në këtë gjendje, ku gjenden jo pa urtësi dhe jo të braktisur e të lënë në harresë hapërimi në anën e së mirës, të drejtës, dashurisë, dritës duhet të jetë boshti pas të cilit duhet të jenë të bashkëngjitur dhe të papërkulshëm. "Ata që kahen t'i dorëzohen shkurajimit, duhet të dinë se asgjë e përmbushur në këtë rrafsh nuk mund të humbasë përgjithmonë; se mishmashi, gabimi dhe errësira nuk mund të triumfojnë përpos se në pamje të jashtme dhe për një kohë thjesht kalimtare; se të gjitha çrregullimet e pjesshme dhe kalimtare, në fund duhet të përkojnë domosdoshmërisht e krejt pashmangshëm me formësimin dhe strukturën themelore të rendit të tërësishëm dhe se asgjë s'mund të triumfojë përfundimisht dhe deri në fund mbi fuqinë dhe pushtetin e së vërtetës..." (Guenon: 132).

Sulbe të zgjedhura

Naim Driçaj

Vlera dhe rëndësia E SALAVATIT

Allahu (xh.sh.), në Kuranin famëlartë thotë:

“Vërtet, Allahu e bekon të Dërguarin dhe engjëjt e Tij luten për atë. O besimtarë, lutuni për atë dhe përshëndeteni me “selam”! (Ahzab, 56)

Buhariu raporton se Ebu El Alijeh ka thënë se salavati i Allahut për të Dërguarin e Tij do të thotë se Allahu e lavdëron atë para melekëve, ndërsa salavati i melekëve është lutje (dua) që i drejtojnë ata Allahut për profetin. (Hadislerle Kur’ani kerim Tefsiri Ibn Kesir, cilt 12.s.6578. Çagri yayinlari)

Fjala salavat është shumësi i fjalës salat (lutje), që në përdorimin tonë gjuhësor ka marrë trajtën e njëjësit, prandaj themi salavat.

DISA NGA DOBITË E DËRGIMIT TË SALAVATEVE:

1. Përfitimi i dhjetë salavateve nga Allahu (xh.sh.) - thotë Profeti (a.s.): “Kush më dërgon një salavat, Allahu atij i dërgon dhjetë salavate.” (Buhariu)

2. Kthimi i salavatit prej Pejgamberit (a.s.) – “Nuk ka asnjë mysliman që më përshëndet me selam e që Allahu të (mos) ma kthejë shpirtin për t’ia kthyer selamin.” (Imam Ahmed, Ebu Davud)

3. Afërsia me Pejgamberin (a.s.) – “Vërtet, njeriu më i afërt me mua në Ditën e Gjykimit është personi që më ka dërguar salavat më shumë.”

4. Kushtëzohet pranimi i lutjes prej salavatit. Nga Aliu (r.a.) transmetohet se Pejgamberi (a.s.), ka thënë: “Nuk ka asnjë lutje që në mes saj e Qiellit të mos ketë hixhab (pengesë), përderisa nuk dërgohet salavat mbi mua. Vetëm atëherë kur dërgohet salavati ngrihet ajo pengesë.” (Tirmidhiu)

5. Melekët luten për ata që dërgojnë salavat. Muhamedi (a.s.), ka thënë: “Allahu ka krijuar një grup melekësh, të cilët i urdhëron të kërkojnë vendtubime aty ku përmendet Allahu. Nëse gjejnë vende të tilla, ndalen pranë tyre, ku bëjnë amin në lutjet e besimtarëve të pranishëm. Nëse ata dërgojnë salavat, melekët së bashku me ta dërgojnë salavat, derisa besimtarët të shpërndahen, pastaj me-laiket i thonë njëri tjetrit: “Lum për këta që po kthehen të falur prej Allahut.”

6. Pejgamberi (a.s.), ka thënë: “Dita më e zgjedhur e javës është dita e xhuma. Përpiquni që gjatë kësaj dite të më dërgoni sa më shumë salavate, sepse unë do të njoftohem për salavatet tuaja.” (Ebu Davut)

7. Salavati, shkak i shpëtimit nga vështirësitë - Nga Sehl ibn Sad transmetohet të ketë thënë: “Erdhi një njeri tek Pejgamberi (a.s.), duke iu ankuar për problemet e shumta jetësore, varfërinë e madhe dhe vështirësitë e ndryshme, atëherë Muhamedi (a.s.), i tha: “Kur të hysh në shtëpinë tënde jep selam është dikush aty apo jo, pastaj më dërgo salavat mua dhe lexo Kul Huvallahu Ehad”. Ky njeri filloi të vepronte në këtë mënyrë, derisa gradualisht filloi t’i përmirësohet gjendja. Zoti ia shtoi pasurinë aq shumë, sa që ai u shpërndante të afërmeve dhe fqinjëve të tij. (Xhelaul Efham fi fadli essalat ala Muhamed-Ibnul Kajjim El Xhevzij)

8. Përfitimi i mëshirës Hyjnore - Nga Umer ibni Hattabi transmetohet se Muhamedi (a.s.), ka thënë: “Kushdo që ka marrë abdest, le të thotë më pas: ‘Esh’hedu en la ilahe il-lall-llah ve enne Muhameden abduhu ve Resuluhu’, pastaj le të më dërgojë salavat, sepse këtij besimtari do t’i hapen dyert e mëshirës së Zotit. (Xhelaul Efham fi fadli essalat ala Muhamed-Ibnul Kajjim El Xhevzij)

Salavatet rrisin në zemrën e besimtarit dashurinë për të Dërguarin e Allahut. Njeriu e përmend shpesh atë që do dhe në çdo rast përpiqet të flasë me dashuri për të, duke treguar për virtytet e tij.

Ibnul Kajjimi ka thënë: “Sa herë që përmend Atë që do, duke vënë në dukje cilësitë e tij të mira, të shtohet edhe më shumë dashuria për të.”

I Dërguari i Allahut (s.a.v.s.), ka thënë: “Koprrac është ai person, i cili nuk dërgon salavat mbi mua kur dëgjon emrin tim të përmendet.” (Ahmedi, Tirmidhiu).

Transmetohet nga Abdurrahman Bin Avfi se ka thënë: “Shkova njëherë tek Pejgamberi (a.s.) dhe e gjeta në sexhde. Prita sa të përfundonte atë sexhde që vazhdoi shumë gjatë. Pastaj më tha: “Më erdhi Xhebraili (a.s.) dhe më tha: Kush përcjell salavate mbi ty, unë do t’i përcjell salavate atij. Kush përcjell selame mbi ty, unë do t’i përcjell selame atij. Për këtë arsye, qëndrova gjatë në sexhde për ta falënderuar Allahun. (Hakimi dhe Ahmedi).

PËRDORIMI I MENDJES SI AKTIVIZUESE E GJENEVE

Hulumtuesit zvicerianë kanë zhvilluar një mënyrë për të "aktivizuar" gjene specifike duke përdorur fuqinë e mendjes. Sistemi i tyre përdor valët e trurit të njeriut për të ndezur dritat infra të kuqe që më pas aktivizojnë një gjen që nis të krijojë një proteinë në qelizat e ndërtuara.

Shkencëtarët besojnë se teknologjia futuriste mund të përdoret për trajtimin e sëmundjeve të tilla, si epilepsia.

Studimi i tyre që përdor minj dhe njerëz, botuar në Nature Communications, tregon se kjo teori në parim funksionon.

Kontrolli i mendjes rrit më shumë prodhimin e një proteine në një impiant të vendosur nën lëkurën e minjve. Studiuesit krijuan një qelizë të ndërtuar gjenetikisht në të cilën prania e afërt e rrezeve infra të kuqe shkakton ndezjen e një geni dhe rrjedhimisht prodhimin e një proteine të quajtur SEAP.

Ata i vendosën qelizat në një ndarje me një impiant të vogël që gjithashtu përmbante një dritë të kontrolluar me infra të kuqe dhe e futën atë nën lëkurën e minjve.

FUQIA E MENDIMIT

Vullnetarëve që vunë kufjet iu kërkua të luanin një lojë në kompjuter të quajtur Mindflex, në të cilën lëvizja e një topi kontrollohet nga të menduarit.

Kur ata përqendroheshin në lojë, valët e trurit të tyre ndezin një fushë gjeneratori poshtë minjve, ndjezja e rrezeve infra të kuqe dhe inicimin e ujërave branda implantit për të gjeneruar proteinen SEAP.

Proteina ishte në gjendje të depërtonte nga implanti në qarkullimin e gjakut, ku u gjet më vonë nga studiuesit.

Valët e trurit të prodhuara nga meditari aktivizuan gjithashtu implantin, i cili dukej nën lëkurë.

Lideri i studimit Martin Fussenegger, profesor i bioteknologjisë dhe bioinxhinierisë në Institutin Zvicerian të Teknologjisë, tha: "Të jesh në gjendje të kontrollosh aktivizimin e gjeneve nëpërmjet mendimit është një ëndërr që e kemi për më shumë se një dekadë. Ky studim është prova e parë e konceptit të një teknologjie që mund të përdoret si një terapi mjekësore.

"Për shembull, modelet specifike të valëve të trurit që ndodhen para një shoku epileptik mund të përdoret për të nxitur përhapjen e mjekimit para se pacienti të jetë i vetëdijshëm për atë që po ndodh.

"Ose tek pacientët me dhimbje koke, besojmë që ka modele specifike dhimbjeje. Dhe ne do të dëshironim t'i filtrojmë këto dhe të kemi implantin që të prodhojë ilaçin që parandalon fillimin ose lehtëson situatën e plotë të dhimbjes."

Martyn Boutelle, profesor i inxhinierisë biomjekësore në Kolegjin Mbretëror në Londër, tha: "Duke i lidhur bashkë këto

teknologji të ndryshme në një rrugë të qartë, autorët tregojnë se provën e parë se sa larg në të

ardhmen mund të jetë e mundur për pacientet për të mësuar të përdorin gjendjet mendore për

të kontrolluar impiantet bioinxhinierike që realizojnë terapi të lehtësimit"/BBC.

VETITË SHËRUESE TË QEPËS

Qepa është shumë e pasur me bashkëdyzimet e squfurit që janë "përgjegjës" për shijen dhe erën e qepës, por edhe mjaft meritore për vetitë mjekuese të qepës.

Përveç asaj që është "shoqëruese" gati e paharrueshme e mishit të qengjit, qoftë etj për shkak të erës dhe shijes së këndshme, qepës i përshkruhen edhe disa karakteristika tjera, që mund të përmirësojnë shëndetin e njeriut si p.sh:

Ekzistojnë dëshmi se bashkëdyzimet e squfurit që përmban qepa, parandalojnë koagulimin e gjakut. Po ashtu, ka prova dhe dëshmi që tregojnë se këto veti të qepës zvogëlojnë-ulin nivelin e kolesterolit dhe triglicerideve në gjak dhe në përgjithësi ndihmojnë në parandalimit të sulmit në zemër, transmeton INA.

Hulumtimet kanë treguar se qepa ndihmon edhe

në përforcimin e eshtrave-skeletit, që më së shumti kanë nevojë gratë në menopauzë. Pos kësaj, ekzistojnë dëshmi që gratë që e kanë kaluar menopauzën me konsumimin e përditshëm të qepës e kanë ulur rrezikun e frakturave (thyerjeve) të eshtrave dhe të ashtit iliak (kukut). Është me rëndësi të thuhet se rezultatet bazohen në përdorimin-konsumimin e përditshëm.

Qepa është edhe antioksidues që parandalon oksidimin e acideve yndyrore në trup dhe e mban nivelin e ndezjeve nën kontroll. Ka dëshmi se qepa zvogëlon-ulë rrezikun nga disa lloje të kancerit, qoftë edhe kur konsumohet në sasi më të vogla.

Në fund, vetëm të dini se qepa përmirëson ekuilibrin e sheqerit në gjak dhe parandalon infeksionet bakteriologjike.

PANAIRI I 17 I LIBRIT "TIRANA 2014"

NË MBRËMJEN TRADICIONALE TË ASHURES

Shoqata "Istanbul" në bashkëpunim me Bashkinë e qytetit Bursa të Turqisë dhe me mbështetjen e Bashkisë dhe Myftinisë Shkodër organizuan "Mbrëmjen Tradicionale të Ashures".

Në programin artistik organizuar me mjeshtëri nga nxënëset e Medresesë së vajzave, fjalën e hapjes e mbajti kryetari i Shoqatës z. Ridvan Seferaj, i cili falënderoi me këtë rast për bashkëpunimin Bashkinë Bursa dhe për mbështetjen e tyre Bashkinë e Shkodrës dhe Myftininë e Shkodrës, si dhe të gjithë qytetarët për pjesëmarrjen.

Më pas fjalën e mbajti përfaqësuesi i Bashkisë Bursa, Kryekëshilltari i kësaj bashkie z. Emir Cemal Beşkardeş, i cili në fillim i përshëndeti të pranishmit në emër të Kryetarit të Bashkisë Bursa.

Në emër të kësaj nate Shoqata "Istanbul" u dha plaketa nderi dhe vlerësimi përfaqësuesve të bashkisë Bursa dhe Shkodër si dhe Myftinisë Shkodër.

Në fund të aktivitetit u bë edhe shpërndarja e ëmbëlsirës tradicionale të Ashures për gjithë popullin e Shkodrës.

Nga data 13 deri më 16 nëntor 2014 në Pallatin e Kongreseve në Tiranë u zhvillua Panairi i 17 i Librit. Organizimi i tij është ngjarja më e madhe kulturore në pasqyrimin e veprimtarisë botuese që zhvillohet jo vetëm brenda kufijve të Shqipërisë, por në gjithë trevat shqiptare: Kosovë, Maqedoni, Mali i Zi dhe diasporë. Shtëpia botuese Progresi e cila është pjesëmarrëse e rregullt e panairit të librit këtë vit mori pjesë me një sërë botimesh të reja.

"RIGJALLËRIMI I KULTURËS SË DEBATIT"

Zaim Lakti, ish nxënës i medresesë Haxhi Sheh Shamia, është shpallur fitues për Shqipërinë në konkursin e debatit organizuar nga Fondacioni Shoqëria e Hapur për Shqipërinë i njohur ndryshe si Fondacioni SOROS, në kuadër të

projektit "Rigjallërimi i Kulturës së Debatit" duke përfaqësuar qytetin e Tiranës.

Në konkursin e cili zgjati 3 muaj morën pjesë dhjetë universitete të përzgjedhur nga Fondacioni SOROS në qytetet: Tiranë, Durrës, Shkodër, Elbasan, Korçë, Vlorë dhe Gjirokastrë ku secili qytet do të përfaqësohej nga një skuadër me dy anëtarë.

Rrugëtimi i 3 muajve për t'u shpallur fitues nuk ishte i lehtë. Kjo pasi atij i duhej të shpallej fitues në nivel fakulteti, gjë të cilën e arriti duke dalë i pari si përfaqësues i Fakultetit të Drejtësisë të Universitetit të Tiranës në konkursin e zhvilluar në nivel qyteti. Duke mundur në finale Universitetin Europian të Tiranës (UET) arriti të bëhej përfaqësues i Tiranës në nivel kombëtar. Në finalen e nivelit kombëtar u përballën qyteti i Tiranës me qytetin e Shkodrës, ku interesant ishte fakti se tema që u zgjodh për të debatuar ishte: "A duhen lejuar simbolet fetare në ambientet publike?".

Konkursi së bashku me trajnimet përkatëse arriti qëllimin duke bërë parapërgatitjet për t'u dhënë një mundësi të rinjve të shprehin mendimet e tyre jashtë kornizave tradicionale për çështje të rëndësishme me të cilat përballlet sot shoqëria shqiptare.

Zaimi aktualisht është jurist dhe vazhdon studimet shkencore Master pranë Universitetit të Tiranës në Fakultetin e Drejtësisë.

MIKRO-ORGANIZMAT E THELLËSIVE OQEANIKE

Metani është një gaz i fuqishëm ndotës për mjedisin. Megjithëse nuk qëndron në atmosferë aq gjatë sa dioksidi i karbonit, gjatë kohës së qëndrimit është 80 herë më i fuqishëm se dioksidi i karbonit. Gazi metan çlirohet nga burime natyrore si moçalishtet, si dhe nga jashtëqitja e bagëtisë apo nga aktiviteti njerëzor, si për shembull nga rrjedhjet e tubacioneve të gazit natyror. Po ashtu ky element ekziston edhe në oqeanë, në formën e rezervuarëve të ngrirë, por rrjedh nga brendësia e tokës përmes çarjeve në tabanin e oqeanëve. Vetëm një pjesë e vogël e kësaj sasive çlirohet në atmosferë, falë aktivitetit të mikro-organizmave në fund të detit që e konsumojnë këtë gaz.

Gjeo-biologja Victoria Orphan, pedagoge në Institutin e Kalifornisë për Teknologjinë studion aktivitetin e mikrobeve që jetojnë në shtresat sedimentare pranë çarjeve ku çlirohet gazi metan në thellësitë e oqeanëve. Ajo thotë se mikrobet kanë evoluar për të përballuar kushtet ekstreme të këtij mjedisi:

“Këto organizma janë në gjendje të thithin energjinë e metanit duke përdorur sulfatin që gjendet në ujin e oqeanit, pa përdorur oksigjenin e ujit, dhe si rezultat i këtij procesi çlirojnë hidro-sulfat, i cili mban erën e rëndë të vezës së zier. Një tjetër nënprodukt i këtij procesi është karbonati i kalciumit, i cili i ngjan shtresës së bardhë që përdoret për trotualet”.

Me kalimin e kohës karbonati i kalciumit formon depozitime masive pranë çarjeve në tabanin e detit. Studiuesja ishte vetë me një mjet zhytës deri në 800

metra në thellësi të oqeanit.

Gjatë ekspeditave nga viti 2006-2011, ajo mori kamionë nga tabani i oqeanit dhe bëri zbulime interesante:

“Këto nuk janë thjesht nënprodukte të procesit të thithjes së gazit metan, por janë gjithashtu mjedise ku gjallojnë mikro-organizma të tjera, të cilat po ashtu konsumojnë metan”.

Por ajo vëreu se mikro-organizmat e shkëmbinjve të krijuar nga depozimi i karbonatit të kalciumit, konsumin metan shumë më ngadalë se mikrobet që jetojnë në shtresat sedimentare.

“Por, po të kemi parasysh madhësinë e shkëmbinjve në tabanin e detit, këto mikro-organizma përbëjnë gjithsesi një faktor të konsiderueshëm për konsumin e gazit metan. Pra nuk kemi të bëjmë thjesht me procesin e krijimit të depozitave shkëmbore nga karbonati i kalciumit; ky është gjithashtu një proces gradual i eliminimit të gazit metan”.

Në një artikull në revistën Nature Communications, zonja Orphan thotë se gjallimi i këtyre mikro-organizmave si në shtresat sedimentare ashtu edhe në shkëmbinj, shpjegon se si krijesat mikroskopike reduktojnë çlirimin e gazit metan nga oqeanet në atmosferë. Po ashtu, shton ajo, shumëllojshmëria e krijesave përreth shkëmbinjve: krimba, gaforre dhe kafshë të tjera deti që ushqehen me mikrobet, lë të kuptohet se ky është një ekosistem dinamik, i panjohur më parë.